សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royale de Droit et des Sciences Economiques

Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

អនីតិសង្វាសនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន

ស្រាវជ្រាវពីថ្ងៃទី ១៨ ខែមីនា ដល់ ថ្ងៃទី ១៦ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៩

ស្រាវជ្រាវដោយៈ

និស្សិតឈ្មោះ **ម៉ាត់ លីសៃយ៉ា**

យុន ជីហួយ

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ

លោកស្រី **ប៊ួយ ធីតា**

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់ទី ១៩

ឆ្នាំចូលសិក្សា ២០១៥

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០១៩

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

យើងខ្ញុំឈ្មោះ **ម៉ាត់ លីសែយ៉ា** និង **យុន ជីហ្វាយ** ជានិស្សិតថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្រ្ត ជំនាន់ទី១៩ ថ្នាក់ L4A5 ឆ្នាំសិក្សា ២០១៨-២០១៩ នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត និង វិទ្យាសាស្រ្តសេដ្ឋកិច្ច។

សូមថ្លែងនូវកតញ្ញូតាធម៌ និងថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតជូនចំពោះ៖

- **លោកឪពុក អ្នកម្តាយ** ដែលបានផ្តល់កំណើត ចិញ្ចឹមបីបាច់ ថ្នាក់ថ្នមថែរក្សា តែងតែផ្តល់នូវក្តីស្រឡាញ់ អប់រំទូន្មានប្រៀនប្រដៅប្រកបដោយទំនួលខុសត្រូវខ្ពស់ និងទំនុកបម្រុងគ្រប់បែបយ៉ាងទាំងសម្ភារៈ ស្មារតី និង ថវិការផ្គត់ផ្គង់ដល់ការសិក្សារបស់កូនៗ ជាពិសេសតែងតែ ផ្តល់នូវកម្លាំងចិត្ត លើកទឹកចិត្ត និងផ្តល់ក្តីសង្ឃឹមដល់កូនៗជានិច្ច។
- ឯកឧត្តម **បណ្ឌិត លុយ ចន្ថា** សាកលវិទ្យាធិការនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត និង វិទ្យាសាស្រ្តសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានអនុញ្ញាតឲ្យយើងខ្ញុំទាំងពីរ បានចូលសិក្សានៅសាកលវិទ្យាល័យមួយនេះ និងបានបង្កភាពងាយស្រួយដល់ការសិក្សារបស់យើងខ្ញុំ។
- អ្នកគ្រូសាស្ត្រាចារ្យ **ម៉ួយ ធីតា** ជាសាស្រ្តាចារ្យណែនាំ ដែលបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃ និងមមាញឹករបស់ខ្លួនជួយក្នុងការណែនាំ និងរៀបចំនូវសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាមួយនេះឡើង។
- ថ្នាក់ដឹកនាំ សាស្រ្តាចារ្យ បុគ្គលិកនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត និងវិទ្យាសាស្រ្តសេដ្ឋកិច្ចទាំងអស់ ដែលបានបង្ហាត់បង្រៀន និងបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ការសិក្សារបស់យើងខ្ញុំ។
- អ្នកនិពន្ធ ម្ចាស់ឯកសារ និង អ្នកស្រាវជ្រាវនូវប្រធានបទ និងស្នាដៃនានា ដែលបានចូលរួមចំណែកយ៉ាងសំខាន់ដល់យើងខ្ញុំបាទជាទុននៃការសិក្សា និង ការបំពេញនូវកិច្ចការស្រាវជ្រាវកន្លងមក។

សូមមេត្តាទទួលនូវអំណរគុណដ៏ជ្រាលជ្រៅបំផុត និងជមិនអាចបំភ្លេចបានចំពោះឧបការគុណដ៏ធំធេងពីយើងខ្ញុំ។

ជាទីបញ្ចប់នេះ យើងខ្ញុំសូមប្រសិទ្ធពរជ័យជូនដល់ លោកអ្នកមានគុណ សាកលវិទ្យាធិការ និងសាស្រ្តាចារ្យទាំងអស់ សូមឲ្យជួបតែជោគជ័យគ្រប់ភារកិច្ច និងសូមទទួលបាននូវពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការគឺ អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

អារម្ភកថា

ជាបឋម ខ្ញុំបាទ **ម៉ាត់ លីសែយ៉ា** និង នាងខ្ញុំ **យុន ជីហួយ** សូមគោរពលោកគ្រូអ្នកគ្រូ លោកសាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់ ព្រមទាំងស្វាគមន៍ដល់មិត្តៗ អ្នកអាន សិស្ស និស្សិត គ្រប់ៗរូបជាទីរាប់អាន។

ក្នុងនាមយើងខ្ញុំ ជានិស្សិតកំពុងសិក្សានៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច បានរៀបចំនូវសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ ក្រោមប្រធានបទមួយស្តីអំពី "**អនីតិសង្វាសនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន**" នេះឡើង ដោយសារមើលឃើញថា ប្រជាជនកម្ពុជាមួយចំនួនធំបានបន្ត និងកំពុងរួមរស់នៅជាមួយគ្នាក្រោមរូបភាពអនីតិសង្វាសនេះ ដោយកង្វះខាតការយល់ដឹងពីសារៈប្រយោជន៍នៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងកត្តាផ្សេងៗទៀត។ ជាលទ្ធផល វាបានបង្កឲ្យមាននូវបញ្ហា និង ផលវិបាកផ្លូវច្បាប់នៅពេលដែលប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសសម្រេចចិត្ត ឬឈានដល់ដំណាក់កាលបែកបាក់គ្នា។ បើក្រលែកមើលទៅលើទិដ្ឋភាពច្បាប់ ពួកគេមិនអាចធ្វើបណ្តឹងលែងលះតាមផ្លូវតុលាការបានទេ ដោយសារចំណងប្តីប្រពន្ធរបស់ពួកគេ ស្ថិតនៅក្រៅច្បាប់ ឬគ្មានលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តណាមួយគ្រប់គ្រងចំណងអនីតិសង្វាសនោះទេ។ ម្យ៉ាងទៀត បើទោះបីជានៅក្នុងគោលការណ៍ច្បាប់ ពួកគេមិនអាចធ្វើការលែងលះតាមផ្លូវតុលាការដូចសហពទ្ធ័ដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលក៏ពិតមែន យ៉ាងណាមិញនៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង គ្មានការឯកភាពគ្នាចំពោះរឿងក្តីអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថា តុលាការមួយចំនួននៅតែធ្វើការសេចក្តីសម្រេចលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស ដោយផ្អែកទៅលើគោលការណ៍ និង ការបកស្រាយផ្សេងៗគ្នា។ ដោយហេតុពុំសូវមានការសិក្សាអំពីអនីតិសង្វាស និង អវត្តមាននៃវិធានគតិយុត្តគ្រប់គ្រងទំនាក់ទំនងមួយនេះ ព្រមទាំងមានការគាំទ្រ លើកទឹកចិត្តពីសំណាក់អ្នកគ្រូសាស្ត្រាចារ្យ **ប៊ួយ ធីតា** ដែលជាសាស្ត្រាចារ្យផ្នែកនីតិសាស្ត្រ នៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចផងនោះ យើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់បានសម្រេចចិត្តក្នុងការរៀបចំសារណាស្តីអំពីប្រធានបទមួយនេះ។

យើងខ្ញុំសង្ឃឹមយ៉ាងមុតមាំថា សារណាក្រោមប្រធានបទថ្មីមួយនេះ នឹងចូលរួមជាវិភាគទានដ៏សំខាន់មួយ នៅក្នុងការយល់ដឹងអំពីចំណងអនីតិសង្វាស ដោយហេតុថាច្បាប់កម្ពុជាមិនបានទទួលស្គាល់ចំណងមួយប្រភេទនេះ បញ្ហាកង្វះខាតការយល់ដឹងផ្នែកច្បាប់របស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា និង ការផ្សព្វផ្សាយឲ្យទូលំទូលាយទាក់ទងនឹងផលវិបាកនៃចំណងអនីតិសង្វាសនេះ ដែលបានបង្កជាផលវិបាក និង វិវាទផ្លូវច្បាប់នានានៅពេលមានបណ្តឹងសុំលែងលះចំណងអនីតិសង្វាសទៅកាន់តុលាការជាដើម។ យើងខ្ញុំទាំងពីរសង្ឃឹមទៀតថា សារណាមួយនេះ នឹងក្លាយជាឯកសារបន្ថែម

សម្រាប់កិច្ចការស្រាវជ្រាវក្រោយៗពាក់ពន្ធ័នឹងប្រធានបទដ៏ចម្រូងចម្រាស់មួយនេះ។

យើងខ្ញុំក៏សូមអធ្យាស្រ័យរាល់កង្វះខាត និងកំហុសដោយអចេតនាទាំងឡាយណាដែលមាននៅក្នុងសារណាមួយនេះ ហើយយើងខ្ញុំទាំងពីររង់ចាំទទួលយករាល់មតិរិះគន់ស្ថាបនា ដើម្បីកែលម្អទាំងឡាយពីសំណាក់មិត្តអ្នកអានទាំងអស់គ្នាផងដែរ។

ជាចុងក្រោយនេះ យើងខ្ញុំទាំងពីរ សូមជូនពរដល់មិត្តៗអ្នកអានគ្រប់ៗរូបឲ្យជួបប្រទះនូវជ័យជំនះរាល់ភារកិច្ច ភាពសុខដុមរមនា រុងរឿងថ្កុំថ្កើង និងសុភមង្គលជានិរន្តន៍។

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម..........1

ជំពូកទី១ សញ្ញាណនៃអនីតិសន្ធាស និង ទិដ្ឋភាពនៃបទដ្ឋានគតិយុត្ត 2

១.១. បញ្ហាលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍..........5

១.១.១ កង្វះលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍..........5

១.១.២ និយ័តកម្មចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមិនបានចុះបញ្ជី..........7

១.២. លក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអនីតិសន្ធាស..........9

១.២.១. សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យ..........9

១.២.២. លក្ខខណ្ឌនៃការរស់នៅជាមួយគ្នា..........10

១.២.៣. លក្ខណៈស្ថេរភាព និងនិរន្តរភាព..........11

១.២.៤. ភស្តុតាងនៃលក្ខខណ្ឌសារធាតុ..........12

ជំពូកទី២ អានុភាពនៃអនីតិសន្ធាស..........14

២.១ ការបកស្រាយ ឬអនុវត្តដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍..........15

២.១.១. ករណីយកិច្ចរួមរស់នឹងគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមក..........15

២.១.២. សេរីភាពនៃការជ្រើសរើសវិជ្ជាជីវៈ និងចូលរួមសកម្មភាពសង្គម..........16

២.១.៣. បន្ទុកនៃសោហ៊ុយអាពាហ៍ពិពាហ៍..........16

២.១.៤. ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែក 17

២.១.៥. កាតព្វកិច្ចសាមគ្គី 19

២.១.៦. ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាត..........20

២.១.៧. ការទាមទារសំណងផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូល..........20

២.២. ការមិនបកស្រាយដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍...21

២.២.១. នាមត្រកូលរបស់ប្តីប្រពន្ធ...21

២.២.២. ការទទួលបាននីតិភាពដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍...21

២.២.៣. កិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ...22

២.២.៤. ការសន្មតបិតុភាព...23

២.២.៥. អំណាចមេបាសហការ ឬអំណាចមេបារួម...23

២.២.៦. ការបង្កើតចំណងញាតិ...24

២.២.៧. សន្តតិកម្ម...25

២.២.៨. អាហារកិច្ច ឬអាហារកាតព្វកិច្ច...27

២.២.៩. ការចាត់ចែងទ្រព្យរួមរបស់ប្តីប្រពន្ធ...28

២.២.១០. ការអាស្រ័យនៅទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក...29

២.២.១១. ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ...29

២.២.១២. មូលហេតុនៃការលែងលះ...31

២.៣. ភាពស្រពិចស្រពិលក្នុងការបកស្រាយ...32

ជំពូកទី៣ ការរំលាយអនីតិសង្វាស...33

៣.១. ការរំលាយអនីតិសង្វាសក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការ...33

៣.១.១. ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ...35

៣.១.២. ការកំណត់អំណាចមេបា...35

៣.២. ការរំលាយអនីតិសង្វាសក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ...35

៣.២.១ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់ការវិនិច្ឆ័យសេចក្តី និង ការសម្រេចសេចក្តី 35

៣.២.១.១ ការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស 35

ក. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍...35

ខ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍..............................37

គ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលែងលះ..............................38

ឃ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍..............................39

ង. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាស..............................39

៣.២.១.២ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ..............................40

ក. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ..............................40

ខ. មូលដ្ឋានគតិយុត្តដើម្បីវិនិច្ឆ័យករណីគ្មានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ..........43

៣.២.១.៣ មូលដ្ឋានគតិយុត្តកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា 43

ក. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារអ្នកមានអំណាចមេបា..............................43

ខ. មូលដ្ឋានគតិយុត្តដើម្បីវិនិច្ឆ័យករណីគ្មានបណ្ដឹងទាមទារអ្នកមានអំណាចមេបា......44

៣.២.២ ការអនុវត្តជាក់ស្ដែងលើការសម្រេចសេចក្ដី..............................45

៣.២.២.១ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់ការវិនិច្ឆ័យសេចក្ដី 45

៣.២.២.១.១ ការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស 45

ក. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលែងលះ..............................45

ខ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍..............................46

គ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាស..............................47

៣.២.២.១.២ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ 48

ក. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ..............................48

ខ. ករណីគ្មានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ..............................48

៣.២.២.១.៣ ការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា..............................49

ក. ការសម្រេចសេចក្ដីលើបណ្ដឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា............49

ខ.ការសម្រេចសេចក្ដីករណីគ្មានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា.....49

៣.២.២.២ ការអនុវត្តជាក់ស្តែងលើសេចក្តីសម្រេច 49

៣.២.២.២.១ ការសម្រេចសេចក្តីលើការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស..........................49

ក. បណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស...49

ខ. បណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្តិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍...50

គ. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យលែងលះ..52

៣.២.២.២.២ ការសម្រេចសេចក្តីលើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ 53

ក. ការសម្រេចសេចក្តីករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ......................53

ខ. ការសម្រេចសេចក្តីករណីគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ......................54

៣.២.២.២.៣ ការសម្រេចសេចក្តីលើការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា 54

ក. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា...........................54

ខ. ករណីគ្មានបណ្តឹងកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា..55

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន...57

អនុសាសន៍..59

ឯកសារយោង

ឧបសម្ព័ន្ធ

ឧបសម្ព័ន្ធទី១

ឧបសម្ព័ន្ធទី២

សេចក្តីផ្តើម

ស្របទៅតាមការវិវត្តនៃសម័យកាល ជាពិសេសនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អាណានិគមបារាំង ប្រព័ន្ធច្បាប់បែបបស្ចឹមប្រទេសនានា ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងការគ្រប់គ្រងសង្គមកម្ពុជា។ ក្រោយការទទួលឯករាជ្យពីសាធារណៈរដ្ឋបារាំង ប្រព័ន្ធច្បាប់ក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានបន្តវិវត្តន៍ទៅមុខអត់ឈប់ឈរ ។ យ៉ាងណាមិញ នៅចន្លោះឆ្នាំ ១៩៧៥ ដល់ឆ្នាំ១៩៧៩ ធនធានមនុស្សផ្នែកច្បាប់ និងប្រព័ន្ធច្បាប់ទាំងឡាយត្រូវបានបាត់បង់ស្ទើរតែទាំងស្រុងនៅក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ។ នៅក្រោមរបបដ៏ខ្មៅងងឹតនេះ ប្រទេសកម្ពុជាបានជួបប្រទះនូវមហាវិនាសកម្មដែលមិនធ្លាប់មានក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួននាប៉ុន្មានទសវត្សចុងក្រោយនេះ។ ក្រៅពីវិនាសកម្មនូវការសម្លាប់រង្គាល និងការបំផ្លិចបំផ្លាញហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងប្រព័ន្ធច្បាប់នានា របបមួយនេះក៏បានបន្សល់ទុកនូវវិបត្តិផ្នែកមនុស្ស និងគ្រួសារផងដែរ ដោយសារប្រជាជនមួយចំនួនធំ ត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការដោយគ្មានវិធានច្បាប់គ្រប់គ្រងឲ្យបានត្រឹមត្រូវ។ អវត្តមាននៃច្បាប់គ្រប់គ្រងលើបញ្ហានេះ បន្តរហូតដល់ឆ្នាំ ១៩៨៩ ទើបមានច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារត្រូវបានបង្កើតឡើង។ មកដល់ថ្ងៃទី២១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ ២០១១ ទើបយើងមានវិធានគតិយុត្តថ្មីដែលជាច្បាប់សារធាតុគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិ និង ទំនាក់ទំនងញាតិតាមរយៈច្បាប់ស្តីពីការដាក់ឲ្យអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

ទោះបីជារបបដ៏ខ្មៅងងឹតបានផុតរលត់ជាច្រើនទសវត្ស ជាមួយនឹងការបង្កើតច្បាប់គ្រប់គ្រងអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារយ៉ាងនេះក៏ដោយ ប្តីប្រពន្ធមួយចំនួនបានបន្តរស់នៅ ឬបង្កើតគ្រួសារក្រៅច្បាប់ដោយមិនការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬត្រូវបានស្គាល់ថាជាចំណងអនីតិសង្វាសនេះឯង។ ដោយយល់ឃើញថាអនីតិសង្វាសជាបញ្ហាគតិយុត្តនៅប្រទេសកម្ពុជា ហើយប្រជាជនមួយចំនួនធំបន្តជ្រើសរើសយកការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាស ជាមួយនឹងអវត្តមានវិធានគតិយុត្ត និងភាពចម្រូងចម្រាស់ក្នុងការបកស្រាយ និងការយកបទបញ្ញត្តិអាពាហ៍ពិពាហ៍មកដោះស្រាយក្នុងរឿងក្តីអនីតិសង្វាសផងនោះ យើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់សម្រេចចិត្តជ្រើសរើសយកប្រធានបទ **អនីតិសង្វាសនៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន** មកធ្វើជាប្រធានបទសម្រាប់សារណាបញ្ចប់ការសិក្សារបស់យើងខ្ញុំ។

ហើយសារណាមួយនេះនឹងធ្វើការសិក្សា និងបកស្រាយនូវចំណុចសំខាន់នានារួមមាន៖

- ជំពូកទី១ ៖ សញ្ញាណនៃអនីតិសង្វាស និងទិដ្ឋភាពនៃបទដ្ឋានគតិយុត្ត
- ជំពូកទី២ ៖ អានុភាពនៃអនីតិសង្វាស
- ជំពូកទី៣ ៖ ការរំលាយអនីតិសង្វាស។

ជំពូកទី១

សញ្ញាណនៃអនីតិសង្វាស និងទិដ្ឋភាពនៃបទដ្ឋានគតិយុត្ត

អនីតិសង្វាស គឺជាស្ថានភាពទូទៅនៃការរួមរស់ជាប្តីប្រពន្ធរបស់ប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើន។ ស្ថានភាពនេះត្រូវបានអ្នកច្បាប់ព្យាយាមឲ្យនិយមន័យផ្សេងៗគ្នា។ បើយោងទៅតាមអត្ថន័យរបស់វាពាក្យ អនីតិសង្វាស មានន័យជាសាមញ្ញថា *ការរស់នៅជាមួយគ្នាក្រៅផ្លូវច្បាប់*។

អត្ថិភាពពនៃអនីតិសង្វាស កើតមានឡើងដោយមូលហេតុផ្សេងៗគ្នា។ ដូចក្នុងករណីនៅប្រទេស**ជប៉ុន** អនីតិសង្វាសកើតឡើងដោយមូលហេតុផ្សេងៗដូចជាៈ

- ភាគីម្ខាងនៃអនីតិសង្វាសបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់រួចហើយ
- ភាគីម្ខាងទៀតជាអនីតិសង្វាស
- ភាគីម្ខាងទៀតមិនអាចរៀបការតាមច្បាប់បានដោយសារកត្តាស្ថានភាពផ្លូវចិត្ត ដូចជាការមិនចង់មានចំណងផ្លូវច្បាប់ និងមិនចង់ដូរនាមត្រកូលជាដើម។
- ការយឺតយ៉ាវក្នុងការដាក់ពាក្យសុំរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍
- ការយល់ឃើញថាការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមទំនៀមទំលាប់ប្រពៃណីមានសារៈសំខាន់ជាងជាដើម[1, 2]។

រីឯនៅប្រទេស**កម្ពុជា**យើងវិញ គេឃើញមានមូលហេតុស្រដៀងនឹងនៅប្រទេសជប៉ុនដែរ។ មូលហេតុផ្សេងៗទៀតរួមមានៈ

- ភាគីនៃអនីតិសង្វាសយល់ឃើញថាការរៀបការតាមច្បាប់មានលក្ខណៈស្មុគស្មាញចំណាយពេលវេលា និងថវិការច្រើន។
- ភាគីនៃអនីតិសង្វាសមិនចង់មានចំណងផ្លូវច្បាប់ដែលត្រូវលែងលះនៅតុលាការ
- កង្វះការផ្សព្វផ្សាយអំពីការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋានឲ្យបានទូលំទូលាយ
- អប្រសិទ្ធភាព ឬភាពអសកម្មនៃការចុះអត្រានុកូលដ្ឋាន
- និងកង្វះការយល់ដឹងពីសារៈសំខាន់នៃការទទួលបានអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ជាដើម[3, 4]។

---

[1] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[2] MIURA YASUKO.២០១៣. សិក្ខាសិលាស្តីពីអនីតិសង្វាស និងសន្តតិកម្ម។

[3] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[4] MIURA YASUKO.២០១៣. សិក្ខាសិលាស្តីពីអនីតិសង្វាស និងសន្តតិកម្ម។

នៅប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន គេមិនឃើញមានការឲ្យនិយមន័យដោយច្បាប់កម្ពុជា ឬមានវត្តមាននិធានគតិយុត្តណាមួយដែលកំណត់ឲ្យច្បាស់លាស់ ឬ គ្រប់គ្រងចំណងអនីតិសង្វាសនេះទេ។ យ៉ាងណាមិញ នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ២០០៧ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាត្រង់មាត្រា ២២២ គេឃើញមានការប្រើប្រាស់ពាក្យ អនីតិសង្វាសជន នៅក្នុងបទ**អំពើហឹង្សាប្រព្រឹត្តដោយសហព័ទ្ធ ឬអនីតិសង្វាសជន**[5]។ សហព័ទ្ធគឺជាប្ដីប្រពន្ធ័ដែលកើតឡើងដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ហើយ **អាពាហ៍ពិពាហ៍** ត្រូវបានឲ្យនិយមន័យយ៉ាងច្បាស់លាស់ក្នុងច្បាប់កម្ពុជាថា ជាកិច្ចសន្យាដ៏ឱឡារិកមួយធ្វើឡើងដោយបុរសម្នាក់ និងស្ត្រីម្នាក់ដែលប្ដេជ្ញាថាខ្លួននឹង**រួមសមគ្គសង្វាសជាមួយគ្នាតាមច្បាប់** ហើយមិនអាចរំលាយទៅវិញបានតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួននោះទេ[6] [7]។ រីឯនិយមន័យរបស់**អនីតិសង្វាស** មិនត្រូវបានផ្ដល់និយមន័យដោយច្បាប់នៅកម្ពុជានោះទេ យ៉ាងណាមិញវាត្រូវបានគេព្យាយាមឲ្យនិយមន័យថា *ជាស្ថានភាពបុរស និង នារីដែលរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធមានខាន់ស្លា(បានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍) ប៉ុន្តែឥតមានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ទេ*[8]។

សរុបមក ក្នុងន័យនេះ សហព័ទ្ធ និងអនីតិសង្វាសជនត្រូវបានកំណត់ដាច់ចេញពីគ្នាក្នុងន័យច្បាប់។ ពោលសហព័ទ្ធសំដៅទៅលើប្តីប្រពន្ធរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ រីឯអនីតិសង្វាសជន សំដៅទៅលើជនដែលរួមរស់ជាមួយគ្នាដោយមិនមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នេះឯង។ នៅពេលដែលចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់បុរសនារីមិនបានគោរពទៅតាមក្បួនខ្នាត និងច្បាប់ដែលបានចែង ឬក៏បានគោរពទៅតាមលក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ក៏ប៉ុន្តែមិនបានចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះ ករណីនេះត្រូវបានស្គាល់ថាជា អនីតិសង្វាស ឬ**សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តន័យ**[9]។ ហើយ**សមគ្គសង្វាស**ត្រូវបានផ្ដល់និយមន័យក្នុងន័យទូទៅថា ជា***ការនៅរួមព្រមចិត្តព្រមគំនិត ការនៅរួមសុខរួមទុក្ខ*** ជាមួយគ្នា[10]។ ឯក្នុងន័យនីតិសាស្ត្រវិញ សមគ្គសង្វាស គឺ***ជាការរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធដោយមានការដាក់បញ្ចូលគ្នានៃទ្រព្យ*** [11]។ សមគ្គសង្វាសត្រូវបានបែងចែក

---

[5] ក្រមពហ្មទណ្ឌ, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ៣០ វិច្ឆិកា ២០០៩, មាត្រា២២២។

[6] ច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាព, លេខ នស/រកម/១០០៦/០២៦, ២១ តុលា ២០០៦, មាត្រា៣។

[7] ច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ, លេខ ៥៦ ក្រ, ២៦ កក្កដា ១៩៨៩, មាត្រា៣។

[8] សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច, *សន្ទានុក្រមបារាំង-ខ្មែរនៃពាក្យច្បាប់*, (ភ្នំពេញ៖ ហ្វូណន ២០០៥), ទំព័រ៧៩។

[9] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[10] សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត, *វចនានុក្រមខ្មែរភាគទី២ (យ-អ)*, (ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិតកម្ពុជា, លេខ ១៦៥, បោះពុម្ពទី៥ ឆ្នាំ១៩៦៨), ទំព័រទី ១២៧៥។

[11] Géralg Cornu, Association Henri Capitant, Vocabulaire Juridique (7éme Édition puf, 2005), page 927, le mot "**Union**".

ជាពីរ គឺ**សមគ្គសង្វាសតាមច្បាប់** ក្នុងក្របខណ្ឌនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់ និង **សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តន័យ** ដែលស្ថិតក្នុងក្របខណ្ឌនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមិនបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ **អនីតិសង្វាស** នេះឯង[12]។

ម៉្យាងអនីតិសង្វាសអាចបង្កើតឡើងដោយមិនចាំបាច់តម្រូវឲ្យបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់នោះទេ ហើយអនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងកំឡុងពេលហាមឃាត់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអាចបង្កើតឡើយដោយអនីតិជនក៏បានដែរ។ ក្នុងនោះទៀតសោតអនីតិសង្វាសក៏អាចកើតឡើង ក្នុងករណីភាគីនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ មានទំនាក់ទំនងជាប្តីប្រពន្ធជាមួយនឹងបុគ្គលម្នាក់ផ្សេងទៀតផងដែរ[13]។

បើតាមអត្ថបទស្រាវជ្រាវមេរៀនរបស់លោកសាស្រ្តាចារ្យ រុន ពុណ្ណារិទ្ធ (ឆ្នាំសិក្សា២០១៤-២០១៥) និង កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា លើកទី៦ កាលពីឆ្នាំ២០១៥ បានឲ្យនិយមន័យអនីតិសង្វាសថាជា *ទំនាក់ទំនងដែលមិនត្រូវទទួលស្គាល់ជាសហព័ទ្ធ ឬប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ ប៉ុន្តែបុគ្គលនេះបានរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធ មានជីវភាពរួមគ្នា (សម្ព័ន្ធភាពផ្លូវភេទ ទ្រព្យ និងលំនៅរួម) និងមានឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍*[14, 15]។

បើយោងទៅតាមសន្ទានុក្រមបារាំង-ខ្មែរនៃពាក្យច្បាប់វិញ អនីតិសង្វាស (le concubinage) ត្រូវបានគេឲ្យនិយមន័យថាជា *ស្ថានភាពរបស់បុរស និងនារីដែលរួមរស់ជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធមានខាន់ស្លា ប៉ុន្តែឥតមានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ទេ*[16]។

រីឯនៅប្រទេសបារាំងវិញ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីរបស់បារាំងបានកំណត់ន័យរបស់អនីតិសង្វាស (le concubinage) យ៉ាងច្បាស់លាស់ថាគឺជា *សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យ ដែលមានលក្ខណៈជាការរស់នៅរួមគ្នា ភ្ជាប់ជាមួយនូវលក្ខខណ្ឌស្ថេរភាព និង និរន្តរភាពរវាងបុគ្គលពីរនាក់ដែលមានភេទខុសគ្នា ឬដូចគ្នា ហើយរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធ*[17, 18]។

---

[12] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤),៦៩។

[13] អ៊ុំ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[14] ប៊ុនរតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៩។

[15] អ៊ុំ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[16] សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត និងវិទ្យាសាស្រ្តសេដ្ឋកិច្ច, *សន្ទានុក្រមបារាំង-ខ្មែរនៃពាក្យច្បាប់*, (ភ្នំពេញ៖ ហ្វូណាន ២០០៥), ទំព័រទី៧៩។

[17] Code Civil Francais, (DALLOZ, 2014), article 518-8.

[18] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៧។

បើយោងទៅតាមនិយមន័យនៃអនីតិសង្វាស ដែលបានផ្តល់ឲ្យតាមប្រភពផ្សេងៗដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ អនីតិសង្វាសកើតឡើងដោយសារ**កង្វះលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍** និងកំណត់ដោយ**លក្ខខណ្ឌសារធាតុរបស់អនីតិសង្វាស**នេះផ្ទាល់។

១.១. បញ្ហាលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

១.១.១ កង្វះលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

អាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាចំណងគតិយុត្តមួយដែលចងភ្ជាប់ប្តីប្រពន្ធទៅតាមផ្លូវច្បាប់ ហើយវាបង្កើតបានជាសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចចំពោះគ្នាទៅវិញទៅមក។ ដើម្បីទទួលបានភាពជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ បុគ្គលទាំងពីររូបត្រូវគោរពលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចមានកំណត់នៅក្នុងច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ រួមជាមួយនឹងបទបញ្ញត្តិនានាដែលមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជាឆ្នាំ ២០០៧។

បើយោងតាមមាត្រា៣ នៃច្បាប់ឯកពន្ធភាព និងមាត្រា ៣ នៃច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ អាពាហ៍ពិពាហ៍ឆ្នាំ ១៩៨៩ អាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាកិច្ចសន្យាដ៏ឱឡារឹកមួយធ្វើឡើងដោយបុរសម្នាក់ និងនារីម្នាក់ដែលប្តេជ្ញាថាខ្លួននឹងរួមសមគ្គសង្វាសជាមួយគ្នាតាមច្បាប់ ហើយមិនអាចរំលាយទៅវិញបានតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួននោះទេ។ អាពាហ៍ពិពាហ៍នេះទៀតសោត មានអានុភាពពេញលេញច្បាប់លុះត្រាតែបានធ្វើឡើងស្របទៅតាមក្បួនខ្នាតដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់។ ក្នុងន័យនេះ ដើម្បីឲ្យអាពាហ៍ពិពាហ៍មួយមានភាពស្របច្បាប់ ឬមានអានុភាពបាន លុះត្រាតែវាត្រូវបានបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌសារធាតុ និង លក្ខខណ្ឌទម្រង់របស់វា។ ចំពោះលក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍មានដូចជា លក្ខខណ្ឌអាយុ បុគ្គលទាំងពីរត្រូវមានភេទផ្ទុយគ្នាពោលគឺ បុរស និងនារី ជានីតិជន ឬម្ខាងជាអនីតិជនក្នុងករណីលើកលែងជាដើម (មាត្រា ៩៤៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី) មិនមែនជាអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលបានហាមឃាត់ ឬកើតឡើងក្នុងកំឡុងពេលហាមឃាត់ជាដើម។ រីឯលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍វិញ ដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៩៥៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មានដូចជា ការដាក់ពាក្យសុំរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការបិទប្រកាសជាសាធារណៈ និងចុងក្រោយ គឺការចុះកិច្ចសន្យាអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ អេតាស៊ីវិល នៅមុខមន្រ្តីអត្រានុកូលដ្ឋានដោយមានសាក្សីពីររូបជាដើម (សមគ្គសង្វាសតាមច្បាប់)[19]។

នៅពេលដែលអាពាហ៍ពិពាហ៍មិនបានគោរពទៅតាមក្បួនខ្នាត និងច្បាប់ដែលបានចែង ឬក៏បានគោរពទៅតាមលក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ក៏ប៉ុន្តែមិនបានប្រព្រឹត្តទៅតាមលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពោលគឺមិនបានចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះ អាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់

[19] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៤៨-៩៥៥។

មិនបានកើតឡើងនោះទេ ករណីនេះត្រូវបានស្គាល់ថាជា **អនីតិសង្វាស** (សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តន័យ)[20]។ ក្នុងករណីផ្សេងទៀត អនីតិសង្វាសក៏អាចត្រូវបានកើតឡើងតាមរយៈការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណីដោយគ្មានការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ផងដែរ។

បើយើងពិនិត្យទៅលើ កថាខណ្ឌទី ២ មាត្រា ៩៥៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី មូលហេតុមួយចំនួនដែលនាំឲ្យអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវបានចាត់ទុកជាមោឃៈបាន រួមមាន៖ ការមិនបានដាក់ពាក្យសុំរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការមិនបានជូនដំណឹងជាសាធារណៈអំពីអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ខ្លួន និង ការមិនបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលនេះឯង[21]។ ក៏ប៉ុន្តែ ទោះបីមិនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណី ឬគ្មានក៏ដោយ នៅពេលដែលបុរស និងនារីបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលនោះ អនីតិសង្វាសនឹងត្រូវបានបញ្ចប់ ដោយពួកគេនឹងក្លាយជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់[22]។

យ៉ាងណាមិញ ទោះបីជាអនីតិសង្វាសកើតមានដោយសារការមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការប្រងើយកន្តើយអំពីលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ជាពិសេសការមិនចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ពិតមែន ក៏ប៉ុន្តែពួកគេមិនត្រឹមតែត្រូវបានចាត់ទុកគ្រាន់តែជាជនដែលរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធប៉ុណ្ណោះទេ ដោយហេតុថា ពួកគេត្រូវបានទទួលនូវការគាំពារមួយដោយកំណត់ ដូចក្នុងករណីច្បាប់ទាក់ទងទៅនឹងសុខុមាលភាពសង្គម និងប្រាក់សោធន៍និវត្តន៍ជាដើម ដោយមានចំណុចជាច្រើនដែលប្តីប្រពន្ធនៃអនីតិសង្វាសបានទទួលការអនុវត្តដូចគ្នាតាមច្បាប់ដូចគ្នានឹងសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់ផងដែរ[23]។

សរុបសេចក្តីមក អនីតិសង្វាសក្នុងន័យនេះ កើតឡើងដោយសារកង្វះលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ អវត្តមាននៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលនេះឯង ក៏ប៉ុន្តែមិនមានន័យថាពួកគេត្រូវបានរើសអើងដោយច្បាប់ ឬមិនត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់ពីសំណាក់រដ្ឋនោះទេ។

- **ឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍**

បើយោងតាមកថាខណ្ឌទី២ មាត្រា ៩៥៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ប្រសិនបើអាពាហ៍ពិពាហ៍បានកើតឡើងដោយគ្មានឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងភាគី ដោយសារការភាន់ច្រឡំលើមនុស្ស ការបង្ខំ និងមូលហេតុផ្សេងៗទៀត នោះអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងត្រូវចាត់ទុកជាមោឃៈ។ ត្រង់បញ្ញត្តិនេះ យើង

[20] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[21] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៥៨។

[22] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[23] ណូមូរ៉ា តូយ៉ូហ៊ីរ៉ូ, *សេចក្តីផ្តើមនីតិរដ្ឋប្បវេណី*, បោះពុម្ពលើកទី៥ (ភ្នំពេញ, ២០១១), ១៩៩។

សង្កេតឃើញថា *ឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍* គឺជាមូលហេតុចម្បងមួយដែលនាំឲ្យមានមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍។ ដោយសារតែអាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយឆន្ទៈរបស់គូភាគី ឬគោលការណ៍ស្ម័គ្រចិត្តរបស់ភាគីជាប្ដីប្រពន្ធ រីឯអនីតិសង្វាសជាស្ថានភាពប្ដីប្រពន្ធដែលមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដូចនេះការបង្កើតអនីតិសង្វាសក៏ត្រូវឈរលើឆន្ទៈរបស់ភាគីផងដែរ។ ពោល គឺប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសត្រូវមានឆន្ទៈក្នុងការរស់នៅជាមួយគ្នាដូចជាប្ដីប្រពន្ធផងដែរ ទោះបីជាចំណងមួយនេះត្រូវចាត់ទុកថាជាចំណងក្រៅផ្លូវច្បាប់ក៏ដោយ។ ហើយឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍នេះ ក៏ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាលក្ខខណ្ឌមួយនៃអនីតិសង្វាសផងដែរ[24, 25]។

១.១.២ និយ័តកម្មចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមិនបានចុះបញ្ជី

វិធានគតិយុត្តសម្រាប់គ្រប់គ្រងអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារទើបតែត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៨៩ តែប៉ុណ្ណោះ ក្រោយការដួលរលំនៃរបបខ្មែរក្រហមនៅឆ្នាំ១៩៧៩។ ម៉្យាងការបង្កើតច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារក៏បានបង្កជាបញ្ហាគតិយុត្តមួយចំនួន ដោយហេតុថាការងារនៃការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋានមិនទាន់ត្រូវបានបង្កើតឡើង ដែលវាតម្រូវទាមទារឲ្យមានការធ្វើនិយ័តកម្មនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដែលមិនបានចុះបញ្ជី។ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានេះ រាជរដ្ឋាភិបាលបានចេញនូវអនុក្រឹត្យចំនួន ៥ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ២០០០ មក ក្នុងគោលដៅចំបងកំណត់បែបបទ និងនីតិវិធីនៃការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាន។ អនុក្រឹត្យទាំងនោះរួមមាន៍៖

- **អនុក្រឹត្យលេខ ១០៣ អនក្រ.បក** ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០០ ស្ដីពីអត្រានុកូលដ្ឋាន

បើយោងតាមមាត្រា ២ នៃអនុក្រឹត្យនេះ សំបុត្រអត្រានុកូលដ្ឋានរួមមាន សំបុត្រកំណើត សំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងសំបុត្រមរណភាព។ ការចុះសំបុត្រអត្រានុកូលដ្ឋាន គឺជារឿងសំខាន់ដោយសារ វាជាបង្កើតចំណងរួមភ្ជាប់សញ្ជាតិរបស់បុគ្គលទៅនឹងរដ្ឋ ព្រមទាំងបង្កើតជាសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចដល់បុគ្គលក្នុងគ្រួសារ និងសង្គម។ មាត្រា ៣ នៃអនុក្រឹត្យដដែលនេះ ក៏បានបញ្ជាក់ថាការសុំចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋានជាកាតព្វកិច្ចរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរគ្រប់រូបផងដែរ។ បើយោងតាមមាត្រា ៤៥ នៃ អនុក្រឹត្យនេះវិញ ពលរដ្ឋខ្មែរដែលបានគ្នាជាប្ដីប្រពន្ធពិតប្រាកដនៅមុនពេលមានអនុក្រឹត្យនេះ (ចូលជាធរមាន) ប្រសិនបើពួកគេគ្មានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពួកគេអាចមកសុំចុះសៀវភៅបញ្ជាក់អាពាហ៍ពិពាហ៍បាននៅតាមសាលាឃុំសង្កាត់ ដែលខ្លួនរស់នៅជាប់លាប់បច្ចុប្បន្ន ដោយមានសាក្សីពីររូបជានីតិជន ឬអ្នកដែលគួរឲ្យទុកចិត្តបានដែលបានដឹងឮផ្ទាល់ពីសាមីខ្លួនផ្ទាល់

[24] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[25] ប៊ុនរតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៩។

ថាជាប្ដីប្រពន្ធ និងធ្លាប់រស់នៅក្នុងភូមិ ឃុំ ឬសង្កាត់ជាមួយគ្នា នាំមកបញ្ជាក់នៅចំពោះមុខមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាន។ ហើយការសុំចុះបញ្ជីនេះអនុវត្តតែក្នុងរយៈពេល៣ឆ្នាំ ចាប់ពីថ្ងៃដែលអនុក្រឹត្យនេះចូលជាធរមានប៉ុណ្ណោះ នេះបើយោងតាមមាត្រា ៣នៃអនុក្រឹត្យនេះ។

- **អនុក្រឹត្យលេខ ៦០ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី២៤ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០០ ស្ដីពីការកែសម្រួលមាត្រា ៨ និងមាត្រា ៥៩ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ១០៣**

យោងតាមអនុក្រឹត្យនេះ ការសុំចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាន រួមទាំងសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវបានពន្យារហូតដល់ថ្ងៃ ៣១ ខែសីហា ឆ្នាំ ២០០៥ វិញ។

- **អនុក្រឹត្យលេខ ១៧ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី១៤ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៤ ស្ដីពីការកែសម្រួលមាត្រា ៥៩ថ្មីនៃអនុក្រឹត្យលេខ ៦០**

ត្រង់មាត្រា ៥៩ ថ្មីស្ទួន ចំណុច ក បានបញ្ជាក់ថា ការចុះសំបុត្រអត្រានុកូលដ្ឋាន ត្រូវបានអនុវត្តចំពោះតែលើពលរដ្ឋខ្មែរចាប់ពីថ្ងៃទី០១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០២ រហូតដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៥។

- **អនុក្រឹត្យលេខ ១០៦ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី២៣ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៥ ស្ដីពីការកែសម្រួលចំណុច ក និង ចំណុច ខ នៃមាត្រា ៥៩ ថ្មីស្ទួននៃអនុក្រឹត្យលេខ ១៧**

អនុក្រឹត្យថ្មីនេះ ពន្យាពេលនៃការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាន ចាប់ពីថ្ងៃ០១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០២ រហូតដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែសីហាឆ្នាំ២០០៦ វិញ។

- **អនុក្រឹត្យលេខ ៨៩ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី៣០ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៦ ស្ដីពីការកែសម្រួលចំណុច ក និង ចំណុច ខ នៃមាត្រា ៥៩ ថ្មីស្ទួននៃអនុក្រឹត្យលេខ ១០៦**

អនុក្រឹត្យថ្មីនេះ ពន្យាពេលនៃការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាន ចាប់ពីថ្ងៃ០១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០២ រហូតដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៦ វិញ។

អនុក្រឹត្យទាំង ៥ ដែលបានរៀបរាប់ខាងលើនេះ ទទួលស្គាល់អាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមិនបានចុះបញ្ជី ដែលវាហាក់បំពានទៅលើមាត្រា ៣ និងមាត្រា ១៤ នៃច្បាប់ស្ដីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងគ្រួសារ ឆ្នាំ១៩៨៩ ដែលកំណត់ពីគោលការណ៍ឱឡារិកភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមានការចុះបញ្ជី ឬមិនបានគោរពឋានានុក្រមនៃនីតិទៅវិញ[26]។

លើសពីនេះទៅទៀត ក្នុងគោលដៅដើម្បីធ្វើឲ្យអនីតិសង្វាសក្លាយទៅជាអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នោះ ក្រសួងមហាផ្ទៃកម្ពុជាក៏បានចេញ **សេចក្ដីណែនាំលេខ ០០៨ សណន** នៅថ្ងៃទី១៨ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ២០០៧ ស្ដីពីការចុះសៀវភៅអត្រានុកូលដ្ឋានឲ្យមាននិរន្តរភាពក្រោយបញ្ចប់យុទ្ធនា

[26] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៨-១២

ការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋានកន្លងមក។ សេចក្តីណែនាំនេះអនុញ្ញាតឲ្យអ្នកដែលរស់នៅជាមួយគ្នាដូចជាប្តីប្រពន្ធ ឬបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណី តែមិនទាន់មានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវប្តឹងសុំចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅឃុំសង្កាត់របស់ខ្លួន។ ដើម្បីទទួលបាននូវសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសទាំងពីរត្រូវមានលិខិតស្នាមផ្សេងៗ ដូចជា ពាក្យសុំរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ លិខិតបញ្ជាក់ភាពនៅលីវ មេម៉ាយ ពោះម៉ាយ សេចក្តីចម្លងសំបុត្រកំណើត (បើមាន) ឬសៀវភៅគ្រួសារ (បើមាន) ឬ អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរ (បើមាន)។ និយាយឲ្យខ្លី ត្រូវបំពេញសំណុំបែបបទ និងដំណើរការទៅដូចជានីតិវិធីដែលប្តីប្រពន្ធរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ថ្មីថ្មោងដូច្នេះដែរ[27]។

១.២. លក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអនីតិសង្វាស

កង្វះនៃលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ មិនមែនជាកត្តាសំខាន់តែមួយ ដែលកំណត់ពីអត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាសនោះទេ ប៉ុន្តែវាក៏ត្រូវបានកំណត់យ៉ាងសំខាន់ដោយលក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអនីតិសង្វាសផងដែរ[28]។ ដោយសារច្បាប់កម្ពុជាមិនមានការចែងឲ្យច្បាស់លាស់អំពីលក្ខខណ្ឌនៃអនីតិសង្វាស ឬមិនមានវិធានគតិយុត្តណាមួយកំណត់ពីទំនាក់ទំនងអនីតិសង្វាស យើងនឹងពិនិត្យទៅលើនិយមន័យដែលកំណត់នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីបារាំង *អនីតិសង្វាសជាសមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យ ដែលមានលក្ខណៈជាការរស់នៅរួមគ្នាភ្ជាប់ជាមួយនូវលក្ខខណ្ឌស្ថេរភាព និងនិរន្តរភាពរវាងបុគ្គលពីរនាក់ដែលមានភេទខុសគ្នា ឬដូចគ្នា ហើយរស់នៅជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធ។* និយមន័យខាងលើនេះ បានកំណត់ពីអត្តសញ្ញាណដែលបង្កើតជាចំណងអនីតិសង្វាស ហើយដោយយោងតាមនិយមន័យនេះ លក្ខខណ្ឌសារធាតុនៃអនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានកំណត់ដូចខាងក្រោម[29]។

១.២.១. សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យ

សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យ សំដៅទៅលើការរួមរស់ជាមួយគ្នាដោយមិនផ្លូវការ ឬមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់ ដែលស្គាល់ជាទូទៅថា អនីតិសង្វាស[30]។ ស្ថានភាពនេះបានកើតមានឡើងស្ទើរគ្រប់ប្រទេសជុំវិញពិភពលោក រីឯនៅកម្ពុជាវិញវាក៏ជាស្ថានភាពទូទៅមួយរបស់គូស្វាមីភរិយាមួយចំនួនធំ ជាពិសេសនៅទីជនបទដាច់ស្រយាល។ ម្យ៉ាងទៀត សមគ្គសង្វាសតាម ព្រឹត្តិន័យកើតឡើងដោយព្រឹត្តិការណ៍ ពោលគឺបុរស និងនារីបានរស់នៅជាមួយគ្នាដោយគ្មានការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណី ឬបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាម

---

[27] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៥-១៦។

[28] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៦។

[29] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៧។

[30] សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត និងវិទ្យាសាស្រ្តសេដ្ឋកិច្ច, *សន្ទានុក្រមបារាំង-ខ្មែរនៃពាក្យច្បាប់*, (ភ្នំពេញ៖ ហ្វូណាន ២០០៥), ទំព័រទី៧៩។

ច្បាប់ តែមិនមានការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍។ អនីតិសង្វាសត្រូវបានបែងចែកដាច់ចេញគ្នាពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពីព្រោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាលិខិត ឬ សកម្មភាពគតិយុត្តមួយដែលផ្តល់ភាពស្របច្បាប់ដល់បុរស និងនារី ឬទទួលស្គាល់ពួកគេជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់។ ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣ នៃច្បាប់ឯកពន្ធភាព និងមាត្រា ៣ នៃច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ *អាពាហ៍ពិពាហ៍* គឺជាកិច្ចសន្យាដ៏ឱឡារិកមួយធ្វើឡើងដោយបុរសម្នាក់ និងស្ត្រីម្នាក់ដែលប្តេជ្ញាថាខ្លួននឹងរួមសមគ្គសង្វាសជាមួយគ្នាតាមច្បាប់ ហើយមិនអាចរំលាយទៅវិញបានតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួននោះទេ[31,32]។

ក្នុងន័យនេះ អាពាហ៍ពិពាហ៍មានលក្ខណៈខុសគ្នាពីអនីតិសង្វាស ឬ សមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យនេះ ដោយហេតុថាអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចរំលាយទៅបានលុះត្រាតែបានឆ្លងកាត់នីតិវិធីច្បាប់ ឬលែងលះនៅតុលាការដោយមានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ និងនីតិវិធីមួយច្បាស់លាស់ដែលមានកំណត់នៅក្នុងច្បាប់ដោយមិនអាចរំលាយចោលតាមទំនើងចិត្តនោះឡើង។ ផ្ទុយមកវិញ អនីតិសង្វាស គឺជាសមគ្គសង្វាសសេរី ដែលធ្វើឡើងដោយឆន្ទៈសេរីរបស់គូភាគី ដូចនេះវាក៏ត្រូវបានរំលាយវិញដោយសេរីតាមឆន្ទៈរបស់គូភាគីដូចគ្នានេះដែរ[33]។

១.២.២. លក្ខខណ្ឌនៃការរស់នៅជាមួយគ្នា

លក្ខខណ្ឌសារធាតុមួយនៃអនីតិសង្វាស គឺការរួមរស់រវាងបុរស និងនារីដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នានឹងសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ដែរ ដោយហេតុថាប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាស រស់នៅក្នុងផ្ទះជាមួយគ្នា និងមានជីវភាពរស់នៅរួមគ្នា។ ការរស់នៅជាមួយគ្នាមិនមែនជាលក្ខខណ្ឌសារវន្តដែលអាចកំណត់ពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃអនីតិសង្វាសនោះទេ[34] ក៏ប៉ុន្តែការរស់នៅលក្ខខណៈដូចជាប្តីប្រពន្ធទៅវិញទេ ដែលជាធាតុសារវន្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យពីអនីតិសង្វាសនេះ។ ហើយចំណងអនីតិសង្វាសមិនមែនគ្រាន់តែជាការរស់នៅជាមួយគ្នាខាងផ្លូវសម្ភារៈ ឬ ផ្លូវភេទប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែ វាគឺជាចំណងដែលបង្កើតអានុភាពគតិយុត្តតាម រយៈព្រឹត្តិការណ៍[35]។

លើសពីនេះទៅទៀត ដើម្បីអាចចាត់ទុកថាជាប្តីប្រពន្ធ អនីតិសង្វាសត្រូវរំលេចឡើងនូវលក្ខណៈខាងក្រៅមួយចំនួនដោយឈរលើទ្រឹស្តីនៃសភាពខាងក្រៅ ពោលគឺចំណងអនីតិសង្វាសរបស់បុរសនារី មិនមែនរំលេចឡើងគ្រាន់តែជាការរួមរស់ជាមួយគ្នាតែក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃប៉ុណ្ណោះទេ តែត្រូវរំលេចស្ថានភាពជាប្តីប្រពន្ធផ្សេងៗទៀត ដូចជាការទៅលំហែកាយជាមួយគ្នាបែបគ្រួសារ

---

[31] ច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាព, លេខ នស/រកម/១០០៦/០២៦, ២១ តុលា ២០០៦, មាត្រា៣។

[32] ច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ, លេខ ៥៦ ក្រ, ២៦ កក្កដា ១៩៨៩, មាត្រា៣។

[33] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៨។

[34] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៩។

[35] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ២៤។

ការចូលរួមក្នុងសង្គមជាមួយគ្នា និងមានកូនជាមួយគ្នាជាដើម[36]។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅតែអាចទទួលបាននូវលិខិតស្នាម និង ឯកសាររដ្ឋបាលផ្សេងៗដោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋានផងដែរ[37]។

❖ **ករណីភេទដូចគ្នា**

នៅប្រទេសបារាំង ដោយមានការទទួលស្គាល់អាពាហ៍ពិពាហ៍ភេទដូចគ្នា អនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយគូភាគីដែលមានភេទដូចគ្នាផងដែរ ដូចមានកំណត់ក្នុងនិយមន័យនៃពាក្យ អនីតិសង្វាសក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីបារាំង[38]។ រីឯនៅប្រទេសជប៉ុនវិញ មិនមានការទទួលស្គាល់ភេទដូចគ្នាជាអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយមូលហេតុវាផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ទំនៀមទម្លាប់ និង ប្រពៃណីល្អរបស់សង្គមជប៉ុន។ ដូចគ្នានេះដែរ នៅកម្ពុជា ដោយសារច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍បានកំណត់យ៉ាងច្បាស់ និង ទទួលស្គាល់តែ បុរស នារីដែលមានភេទផ្ទុយគ្នាក្នុងការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ ដូចនេះយើងត្រូវពិចារណាថាតើអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាដែលរួមរស់ជាមួយគ្នាក្នុងលក្ខខណ្ឌជាអនីតិសង្វាស អាចត្រូវចាត់ទុកជាអនីតិសង្វាសដែរឬទេ?[39]។

ម៉្យាងទៀត នៅពេលដែលមានបណ្តឹងសុំរំលាយអនីតិសង្វាស ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងក្នុងតុលាការកម្ពុជា ភាគច្រើននៃបណ្តឹងទាំងនោះ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយភាគីដែលមានភេទផ្ទុយគ្នាប៉ុណ្ណោះ ដូចនេះអត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាសរវាងបុគ្គលដែលមានភេទដូចគ្នា មិនទាន់លេចឡើងជាយុត្តិសាស្ត្រនៅតុលាការនោះទេ។ យ៉ាងណាមិញដោយសារការបើកចំហយ៉ាងទូលំទូលាយដល់សិទ្ធិសេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ជាមួយនឹងការរីកចម្រើននៃសង្គមកម្ពុជា បុគ្គលស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា ហាក់មិនស្ពាក់ស្ទើរក្នុងការបង្ហាញពីសមគ្គសង្វាសរបស់ពួកគេជាសាធារណៈនោះទេ[40] រហូតដល់មានការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណីខ្មែរយ៉ាងអធិកអធមទៀតផង ទោះបីច្បាប់កម្ពុជាមិនទាន់ទទួលស្គាល់ និងអនុញ្ញាតទំនាក់ទំនងភេទដូចគ្នាក្នុងអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ដោយ។

១.២.៣. លក្ខណៈស្ថេរភាព និងនិរន្តរភាព

ក្រៅពីការរួមរស់ជាមួយគ្នាដូចប្តីប្រពន្ធ អត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាស ក៏ត្រូវបានកំណត់ដោយលក្ខណៈស្ថេរភាព និង និរន្តរភាពផងដែរ។ ទំនាក់ទំនងបែបអនីតិសង្វាស ឬទំនាក់ទំនងក្រៅផ្លូវ

---

[36] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ២៤។

[37] មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា, *គ្រួសារឥន្ទធនូនៅកម្ពុជា* (ភ្នំពេញ, ២០១៧)។

[38] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៧។

[39] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[40] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ២២-២៣។

ច្បាប់នេះកើតឡើងក្រោមរូបភាពជាច្រើន តួយ៉ាង ទំនាក់ទំនងខ្លះស្ថិតនៅជានិរន្តន៍យូរអង្វែង ខ្លះមានរយៈពេលខ្លី ខ្លះមានលក្ខណៈបិតបាំង ខ្លះបើកចំហជាសាធារណៈ ឬខ្លះទៀតត្រូវបានសង្គមទទួលស្គាល់ ឬមិនទទួលស្គាល់ជាដើម។ អ្វីដែលត្រូវពិចារណានោះថា តើការទាក់ទងគ្នាម្តងម្កាលអាចបង្កើតបានជា អនីតិសង្វាសដែរឬទេ?។ បើតាមលោក Jean Carbonnier *អនីតិសង្វាសខុសពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ហើយទម្រង់នៃសមគ្គសង្វាសក្រៅអាពាហ៍ពិពាហ៍ប្រភេទនេះ គឺមានលក្ខណៈជានិរន្តន៍។ ហើយអនីតិសង្វាស រួមផ្សំដោយ ការរស់នៅជាមួយគ្នា ការងារ ផ្ទះរួមគ្នា*។ ដូចនេះ ការទាក់ទងគ្នាម្តងម្កាល មិនបង្កើតបានជាអនីតិសង្វាសនេះទេ ពោល គឺអនីតិសង្វាសអាចកើតឡើងដោយត្រូវការពេលវេលាដែលមានរយៈពេលយូរអង្វែង ឬជានិរន្តន៍ជាដើម[41]។

១.២.៤. ភស្តុតាងនៃលក្ខខណ្ឌសារធាតុ

ខុសគ្នាពីសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ដែលសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាភស្តុតាងគតិយុត្តបញ្ជាក់ពីភាពស្របច្បាប់នៃសមគ្គសង្វាសរបស់ពួកគេ ឬ បញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ពួកគេ។ ផ្ទុយទៅវិញ ដូចដែលបានពិភាក្សាខាងលើ អវត្តមាននៃសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអ៊ីតាស៊ីវិលបានកំណត់ពីអត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាស ទោះបីពួកគេបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយគ្នាតាមប្រពៃណីក៏ដោយ។

នៅកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ការងារគ្រប់គ្រង និងចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាននៅមានកង្វះខាត និងទន់ខ្សោយនៅឡើយ ដែលវាបានបង្កនូវផលអវិជ្ជមានផ្នែកគតិយុត្តជាច្រើន។ ទោះបីអនីតិសង្វាសមិនបានចាត់ទុកជាសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ក៏ដោយ ប៉ុន្តែគូស្វាមីអនីតិសង្វាសនៅតែអាចទទួលបានការធ្វើលិខិត ឬផ្តល់ឲ្យនូវលិខិតស្នាម និងឯកសារផ្សេងៗជាច្រើន រួមមានសៀវភៅស្នាក់ ឬបណ្ណ័គ្រួសារជាដើម។ ដោយហេតុនេះ លិខិតស្នាមផ្សេងៗដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយចំណងមួយនេះ តាមរយៈសកម្មភាពដែលកើតចេញពីជីវភាពរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេ អាចប្រើប្រាស់ជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាសបាន។ ក៏ប៉ុន្តែ សៀវភៅស្នាក់នៅ ឬ បណ្ណ័គ្រួសារជាដើម មិនអាចយកមកបញ្ជាក់ពីអត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់បាននោះទេ ពីព្រោះថា លិខិតទាំងនេះមិនមែនជាលិខិតអត្រានុកូលដ្ឋានដែលធ្វើឡើងដោយមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋាននោះទេ។ យ៉ាងណាមិញ ក្នុងភាពជាក់ស្តែងនៅតុលាការពេលមានបណ្តឹងផ្តាច់អនីតិសង្វាស ភស្តុតាងត្រូវបានដាក់ដោយសេរីដោយគូភាគី ព្រោះនៅតុលាការគ្មានការតម្រូវឲ្យគូភាគីដាក់លិខិតទាំងនោះជូនតុលាការនោះទេ[42]។ ក្រៅពីលិខិតស្នាមខាងលើ ដោយសារវាជាសមគ្គសង្វាសសេរី អត្ថិភាពនៃ

---

[41] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ១៩-២០។

[42] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ២៦-២៧។

អនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានបង្ហាញឡើងតាមរយៈមធ្យោបាយផ្សេងៗជាច្រើនទៀតដូចជា ការដាក់អាស័យដ្ឋានរួមគ្នាក្នុងបណ្ណ័សម្គាល់ម្ចាស់អចលនវត្ថុ ការចុះឈ្មោះរួមគ្នាក្នុងបណ្ណ័សម្គាល់សិទ្ធិកាន់កាប់អចលនវត្ថុដូចជា ប្លង់កាន់កាប់ដីធ្លី ផ្ទះ លិខិតប្រកាសអាពាហ៍ពិពាហ៍ រូបថតរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬកំជាប់ពាក្យ លិខិតអញ្ជើញចូលរួមអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការបញ្ជាក់សមគ្គសង្វាស ឬភាពរួមរស់ក្នុងលក្ខណៈជាប្តីប្រពន្ធពីអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន (មេឃុំ ឬចៅសង្កាត់) ការដឹងឮពីការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណីរបស់ពួកគេជាដើម[43]។ ដោយសារតែគ្មានបទបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលកំណត់ អនីតិសង្វាសគ្មានលក្ខខណ្ឌទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនេះទេ ហើយអត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយសេរី និង ប្រើប្រាស់ភស្តុតាង ឬ មធ្យោបាយផ្សេងពីៗគ្នាបាន ដោយហេតុថាអនីតិសង្វាសជាសមគ្គសង្វាសតាមព្រឹត្តិន័យកើតឡើងដោយឆន្ទៈរបស់បុរសនារី[44]។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភស្តុតាងដែលបង្ហាញឬដាក់ដោយសេរីរបស់ភាគី អាចត្រូវបានបដិសេធចោលដោយតុលាការក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង ដោយសារចៅក្រមមានឆន្ទានុសិទ្ធិសម្រេច និង ពិនិត្យទៅលើលក្ខខណ្ឌសារធាតុផ្សេងៗ ដើម្បីវិនិច្ឆ័យទទួលស្គាល់អត្ថិភាពនៃអនីតិសង្វាសរបស់គូភាគី[45]។

ក្រោយពីបានសិក្សាពីសញ្ញាណនៃអនីតិសង្វាស និងទិដ្ឋភាពគតិយុត្តរបស់ចំណងមួយនេះរួចហើយ យើងនឹងបន្តធ្វើការសិក្សាទៅលើអានុភាពនៃអនីតិសង្វាសបន្តទៀត ថាតើការរួមរស់នៅជាអនីតិសង្វាសនេះនឹងមានអានុភាពយ៉ាងណា? (**ជំពូកទី២**)

[43] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ២៧។

[44] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ២៧-២៨។

[45] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៣០។

ជំពូកទី២
អានុភាពនៃអនីតិសង្វាស

បើទោះបីជាគ្មានលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តកំណត់ច្បាស់លាស់មួយ សម្រាប់គ្រប់គ្រងចំណងបែបអនីតិសង្វាស និងគ្មានភាពឯកភាពគ្នាអំពីលក្ខខណ្ឌនៃការបង្កើតអនីតិសង្វាសក៏ដោយ តែក្រុមអ្នកច្បាប់ខ្មែរមានការយល់ឃើញស្រដៀងគ្នាអំពីអានុភាពនៃអនីតិសង្វាស។

បើយោងតាមឯកសាររបស់លោកមេធាវី **អ៊ីវ ប៊ូលី** និង **ចៅ ប៊ុនហួន** ក្នុងកិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងរបាយការណ៍សិក្សាមួយ (២០១៨) របស់លោកប៊ុន រតនៈ ជាសិស្សថៅក្រមជំនាន់ទី៧ នៃរាជបណ្ឌិតសភាជីវៈតុលាការ ក្រោយលក្ខខណ្ឌចំនួន ២ ត្រូវបានបំពេញ គឺ**ភាគីមានឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយគ្នា** និង**ការរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដូចជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់** នោះករណីមួយចំនួនត្រូវបានបកស្រាយ ឬអនុវត្តដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ផងដែរ។ ការបកស្រាយដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍ មានដូចជា៖

- *ករណីយកិច្ចរួមរស់នឹងគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នា*
- *សេរីភាពនៃការជ្រើសរើសវិជ្ជាជីវៈ*
- *សិទ្ធិចូលរួមសកម្មភាពសង្គម*
- *បន្ទុកនៃសាហ៊ុយអាពាហ៍ពិពាហ៍*
- *ការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិ (ទ្រព្យរួម ទ្រព្យដោយឡែក និងការបែងចែកទ្រព្យរួម)*
- *ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាត*
- *ការទាមទារសំណងផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូលជាដើម។*

យ៉ាងណាមិញ ទោះបីបានបំពេញលក្ខខណ្ឌនៃអនីតិសង្វាសក៏ដោយ ករណីមួយចំនួនទៀតមិនត្រូវបានបកស្រាយដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ ដូចជា៖

- *នាមត្រកូលរបស់ប្តីប្រពន្ធ*
- *ការទទួលបាននីតិភាពដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍*
- *កិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ*
- *ការសន្មតបិតុភាព*
- *សន្តតិកម្ម*
- *អាហារកិច្ច ឬអាហារកាតព្វកិច្ច*
- *ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ប្តីប្រពន្ធ*
- *ការអាស្រ័យនៅទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក*

- *ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ*
- *មូលហេតុនៃការលែងលះជាដើម*[46, 47]។

២.១. ការបកស្រាយ ឬអនុវត្តដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍

ទោះបីជាទំនាក់ទំនងបែបអនីតិសង្វាសមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាសហព័ទ្ធ ឬ ប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ក៏ពិតមែន ក៏ប៉ុន្តែទំនាក់ទំនង និងជីវភាពរស់នៅរបស់ពួកគេ (សម្ព័ន្ធផ្លូវភេទ ទ្រព្យ និងលំនៅរួម) មានលក្ខណៈដូចជាប្តីប្រពន្ធដែលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ដូច្នេះដែរ។ ខុសគ្នាមួយមានអត្ថិភាពនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិល រីឯអនីតិសង្វាសគ្មាន[48]។ ដោយសារអវត្តមាននៃវិធានគតិយុត្តស្តីពីអនីតិសង្វាស អានុភាពនៃទំនាក់ទំនងនេះមិនបានកំណត់ក្នុងច្បាប់នោះទេ។

យ៉ាងណាមិញនៅពេលមានបណ្តឹងរំលាយ ឬ ផ្តាច់អនីតិសង្វាសនៅតុលាការ បទបញ្ញត្តិមួយចំនួននៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវបានយកមកបកស្រាយលើចំណងអនីតិសង្វាស ឬប្រើប្រាស់ជាយុត្តិសាស្ត្រក្នុងការដោះស្រាយក្តីនៅតុលាការកម្ពុជា។ ដូចនេះ ក្រោយបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌនៃអនីតិសង្វាស ករណីមួយចំនួនត្រូវបានបកស្រាយដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់។

២.១.១. ករណីយកិច្ចរួមរស់នឹងគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមក

អនុលោមតាមមាត្រា ៩៦៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី *ប្តីប្រពន្ធត្រូវរួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា ហើយត្រូវសហការ សង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមក។* បទបញ្ញត្តិដែលមានចែងក្នុងមាត្រានេះ គឺជាអានុភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ឬប្តីប្រពន្ធដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់។ ម្យ៉ាងទៀតអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ ប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ និងអនីតិសង្វាសខុសគ្នាត្រង់ថាសហព័ទ្ធស្របច្បាប់មានអត្ថិភាពនៃការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ រីឯអនីតិសង្វាសវិញមិនមានការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ។ យ៉ាងណាមិញ យើងសង្កេតឃើញថា គូស្វាមីអនីតិសង្វាសមានជីវភាពរួម និងរស់នៅដូចគ្នាហ្នឹងប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ផងដែរ ហើយពេលខ្លះក៏បានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាផ្លូវការតាមប្រពៃណី ឬមានឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ គ្រាន់តែមិនបានចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ប៉ុណ្ណោះ។

ដូចនេះប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាស ក៏មានករណីយកិច្ច រួមរស់ជីវភាពជាមួយគ្នា សហការ និង

---

[46] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៤-៥។

[47] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[48] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ជួយសង្គ្រោះគ្នាទៅវិញទៅមកដូចប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ផងដែរ[49] ទោះបីគ្មានច្បាប់កំណត់ក៏ដោយ តែវាត្រូវបានមើលឃើញថាជាទំនៀមទំលាប់សង្គម ឬការអនុវត្តជាក់ស្តែងរបស់ប្តីប្រពន្ធទូទៅ។

២.១.២. សេរីភាពនៃការជ្រើសរើសវិជ្ជាជីវៈ និងចូលរួមសកម្មភាពសង្គម

សេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសវិជ្ជាជីវៈ និងចូលរួមសកម្មភាពនយោបាយ វប្បធម៌ សង្គម គឺជាសិទ្ធដែលច្បាប់បានផ្តល់ឲ្យដល់ប្តី និងប្រពន្ធស្របច្បាប់ដែលបានកំណត់ក្នុងមាត្រា ៩៦៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា[50]។ ដូចគ្នានេះដែរ បញ្ញត្តិនេះក៏អនុវត្តន៍ចំពោះគូស្វាមីអនីតិសង្វាសផងដែរ ពោលគឺភាគីទាំងសងខាងទទួលបានសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសវិជ្ជាជីវៈ និង ចូលរួមសកម្មភាពសង្គមនានា ដូចប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់[51]។

ដូចមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ដោយអនុលោមតាមសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរគ្រប់ៗរូបមានសិទ្ធិចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងជីវភាពនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និង វប្បធម៌។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរគ្រប់រូបក៏មានសិទ្ធិជ្រើសរើសមុខរបរសមស្របទៅតាមសមត្ថភាពរបស់ខ្លួនរៀងៗខ្លួនផងដែរ[52]។ មានន័យថា ជាគោលការណ៍ ទោះបីគូស្វាមី អនីតិសង្វាសមិនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់ក៏ដោយ ក៏សិទ្ធិសេរីភាពរបស់ពួកគេត្រូវបានធានា និងផ្តល់ឲ្យយ៉ាងពេញលេញដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា។ យ៉ាងណាមិញ ក្នុងករណីចំណងអនីតិសង្វាសដែលកើតឡើងដោយភាគីម្ខាងនៅមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ (ការលួចមានប្តី-ប្រពន្ធលួចលាក់) សេរីភាពទាំងនេះអាចត្រូវបានរាំងស្ទះដោយសាធារណៈមតិ ទំនៀមទំលាប់ល្អ និង សីលធម៌របស់សង្គមផងដែរ។

២.១.៣. បន្ទុកនៃសោហ៊ុយអាពាហ៍ពិពាហ៍

យោងតាមមាត្រា ៩៧១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី *ប្តីប្រពន្ធត្រូវមានចំណែកលើសោហ៊ុយដែលកើតចេញពីអាពាហ៍ពិពាហ៍។* ការទទួលខុសត្រូវលើបន្ទុកកើតពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ត្រូវអាស្រ័យទៅលើទ្រព្យសម្បត្តិ ប្រាក់ចំនូល និងស្ថានភាពផ្សេងៗ។ តួយ៉ាងនៅពេលរស់នៅបែកគ្នាជាដើម ភាគីដែលមានចំណូលតិចជាង អាចទាមទារឲ្យភាគីម្ខាងទៀតជួយទ្រទ្រង់ជីវភាពរបស់ខ្លួន រហូតដល់លែងលះចប់សព្វគ្រប់ ឬចាប់ផ្តើមរស់នៅជាមួយគ្នាឡើងវិញ។

---

[49] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[50] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៦៧។

[51] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[52] រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, ២៤ កញ្ញា ១៩៩៣, មាត្រា៣៥-៣៦។

ដូចគ្នានេះដែរ ចំពោះគូស្វាមីអនីតិសង្វាសវិញ ក៏ត្រូវទទួលស្គាល់ថាភាគីទាំងសងខាងត្រូវទទួលបន្ទុកដែលកើតចេញពីចំណងអនីតិសង្វាសរបស់ខ្លួនផងដែរ។ យ៉ាងណាមិញ ដោយសារការបញ្ចប់អនីតិសង្វាស ខុសគ្នាពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពេលវេលាដែលតម្រូវឲ្យភាគីម្ខាងដែលមានចំណូលច្រើនជាង ជួយផ្គត់ផ្គង់ទៅដល់ភាគីម្ខាងទៀត មិនមានលក្ខខណៈច្បាស់លាស់ដូចការលែងលះរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នោះទេ ដោយវាត្រូវវិនិច្ឆ័យទៅលើស្ថានភាពជាក់ស្តែង ពោលមានសិទ្ធិទាមទារក្នុងថេរវេលាជាក់លាក់ណាមួយ[53]។

២.១.៤. ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែក

ដោយយោងទៅតាមច្បាប់ ប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធត្រូវបានបែងចែកជាពីរ គឺ ប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិតាមកិច្ចសន្យា និងប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិតាមច្បាប់។ ហើយទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រព័ន្ធត្រូវបានបែងចែកជាពីរផងដែរ គឺទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែក។ ទ្រព្យដោយឡែក គឺជាទ្រព្យដែលជាកម្មសិទ្ធរបស់សហព័ទ្ធណាម្នាក់ផ្តាច់មុខ ដូចជាទ្រព្យសម្បត្តិដែលសហទ័្ធទាំងសងខាងមាននៅមុនពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ទ្រព្យដែលភាគីទទួលបានដោយប្រទានកម្ម សន្តតិកម្ម អច្ច័យទានដែលទទួលបាន ក្នុងកំឡុងពេលពួកគេមានចំណងប្តីប្រពន្ធនឹងគ្នាជាដើម នេះបើយោងតាមមាត្រា ៩៧២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ រីឯទ្រព្យរួមវិញ សំដៅលើទ្រព្យទាំងឡាយណាដែលសហព័ទ្ធទាំងសងខាង ឬតែម្ខាងរកបាន ឬ ទទួលបានក្នុងកំឡុងពេលនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ពួកគេ (លើកលែងប្រទានកម្ម សន្តតិកម្ម ឬ អច្ច័យទាន) នេះបើយោងតាមមាត្រា ៩៧៣ នៃក្រមដដែល។ បន្ថែមពីនេះទៅទៀត សហព័ទ្ធទាំងសងខាងមានសិទ្ធិស្មើៗគ្នា ក្នុងការប្រើប្រាស់ ទទួលផលប្រយោជន៍ និងគ្រប់គ្រងទ្រព្យរួមនេះ ឯការប្រើប្រាស់វិញ ត្រូវស្ថិតនៅក្នុងទំហំចាំបាច់ណាមួយក្នុងជីវភាពជាក់ស្តែង និង គ្រប់គ្រងទ្រព្យរួមដោយសហការគ្នាជាដើម[54]។

ដូចគ្នានឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែរ ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ចំណងអនីតិសង្វាសក៏ត្រូវបានទទួលស្គាល់ ឬអនុលោមទៅតាមគោលការណ៍ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែកផងដែរ។ ជាពិសេសនៅពេលមានបណ្តឹងធ្វើឡើងដោយអនីតិសង្វាសជនទាមទារឲ្យធ្វើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិទៅតុលាការ គេឃើញថាគោលការណ៍ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែកក៏ត្រូវបានយកមកធ្វើជាគោលការណ៍ដើម្បីដោះស្រាយក្តីផងដែរ[55]។ ត្រង់ចំណុចនេះ វានឹងអាចកើតមានជាបញ្ហាចោទឡើងដើម្បី

---

[53] អ៊ុំ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[54] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧២-៩៧៤។

[55] អ៊ុំ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

កំណត់ថា តើចំណាងអនីតិសង្វាសត្រូវបានកំណត់នៅពេលជាក់លាក់ណាមួយឲ្យពិតប្រាកដ ដោយហេតុថា ចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិកើតឡើងនៅក្រោយការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ (អេតាស៊ីវិល) ឬ នៅក្រោយការចុះបញ្ជីទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធជាលាយលក្ខណ៍អក្សរជាការចាំបាច់ ក្នុងករណីចង់បានប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក ឬតាមកិច្ចសន្យា។ បើគ្មានការចុះបញ្ជីទ្រព្យសម្បត្តិទេ នោះកំណត់ថាប្រព័ន្ធទ្រព្យរបស់ពួកគេជាប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិកំណត់ដោយច្បាប់[56]។ រីឯចំណាងអនីតិសង្វាសវិញ គ្មានទេអត្ថិភាពនៃការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬការចុះបញ្ជីទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនោះឡើយ ។

សរុបមក ចំណុចដែលអនុវត្តន៍ដូចគ្នានឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែករបស់ប្តីប្រពន្ធ។ ដោយហេតុថាទ្រព្យដោយឡែក ជាទ្រព្យរបស់សហព័ទ្ធមុនការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ (ចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍) ដូចគ្នានេះដែរ ទ្រព្យដោយឡែករបស់អនីតិសង្វាស គឺជាទ្រព្យដែលភាគីនៃអនីតិសង្វាសជនមាន ឬ ទទួលបាននៅមុនពេលដែលចំណាងបែបអនីតិសង្វាសត្រូវបានបង្កើតឡើង។ ចំពោះសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ ទ្រព្យរួមកើតឡើងក្រោយមានចំណាងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ នៅក្រោយការចុះបញ្ជីទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ។ ចំពោះអនីតិសង្វាសវិញ ទ្រព្យរួមកើតឡើងនៅក្រោយពេលអនីតិសង្វាសជនមានជីវភាពរួមគ្នា ឬ ចាប់ផ្តើមរស់នៅជាប្តីប្រពន្ធលក្ខណៈជាអនីតិសង្វាសនេះឯង[57]។

❖ **កម្មសិទ្ធអវិភាគ**

បើតាមមតិផ្សេងទៀត ជាគោលការណ៍ ប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ មិនមានអានុភាពលើចំណាងអនីតិសង្វាសនោះទេ ហើយទ្រព្យរួមក៏មិនអាចកើតឡើងរវាងបុគ្គលនៃចំណាងអនីតិសង្វាសផងដែរ។ ក្នុងករណីចំណែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អនីតិសង្វាសមិនអាចបែងចែកបាន ឬ មិនមានភាពច្បាស់លាស់ នោះគេអាចកំណត់ថាទ្រព្យទាំងនោះជាទ្រព្យនៃកម្មសិទ្ធអវិភាគ[58, 59]។ ដែលជាគោលការណ៍ បញ្ញត្តិនេះអាចត្រូវយកមកដោះស្រាយក្នុងករណីមានវិវាទក្នុងការប្រើប្រាស់ទ្រព្យ ឬមិនអាចព្រមព្រៀងគ្នាលើការគ្រប់គ្រង ឬថែរក្សាទ្រព្យទាំងនោះ[60]។ ពោលគឺ ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិនៃអនីតិសង្វាសមិនស្ថិតនៅក្នុងប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនោះទេ ដោយមូលហេតុថាប្រព័ន្ធទ្រព្យ

---

56 ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧០។

57 អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

58 ច្បាប់ភូមិបាល, លេខ នស/រកម/១៨០១/១៤, ៣០ សីហា ២០០១, មាត្រា១៦៨, ១៦៩។

59 ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា២០២។

60 ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៥០។

សម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ អនុវត្តចំពោះតែសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ ហើយទ្រព្យរួមកើតមានលុះត្រាតែមានអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះ មានន័យថា ទ្រព្យសម្បត្តិនៃអនីតិសង្វាស ស្ថិតនៅក្រោមរបបគតិយុត្តនៃកម្មសិទ្ធអវិភាគ[61]។

ច្បាប់ភូមិបាលបានចែងថា កម្មសិទ្ធិអវិភាគ គឺជាកម្មសិទ្ធលើទ្រព្យតែមួយដែលមានបុគ្គលច្រើននាក់ជាកម្មសិទ្ធិករ។ បុគ្គលទាំងនោះ ជាកម្មសិទ្ធិករអវិភាគនៃទ្រព្យមួយ ឬ ច្រើនរួមគ្នា។ ភាគបែងនៃកម្មសិទ្ធិអវិភាគចាត់ទុកថាស្មើគ្នា ហើយកម្មសិទ្ធករម្នាក់ៗមានសិទ្ធិ និងបន្ទុកសមាមាត្រចំពោះចំណែករបស់ខ្លួន ក្នុងករណីការបែងចែកទ្រព្យមិនស្មើគ្នា[62]។

ដូចគ្នានេះដែល នៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី កម្មសិទ្ធិអវិភាគត្រូវបានកំណត់ថា ជាស្ថានភាពដែលបុគ្គលច្រើននាក់មានកម្មសិទ្ធិស្របទៅតាមភាគចំណែករបស់ខ្លួន ដែលគិតទៅតាមចំនួននៅលើទ្រព្យតែមួយ។ ចំណែកនៃម្ចាស់កម្មសិទ្ធិអវិភាគម្នាក់ៗ ត្រូវបានសន្មត់ថាស្មើៗគ្នា ហើយម្ចាស់កម្មសិទ្ធអវិភាគ ម្នាក់ៗ អាចធ្វើអនុប្បទាន ឬដាក់ប្រតិភោគនូវចំណែករបស់ខ្លួនបាន។ ម្យ៉ាងទៀត ម្ចាស់កម្មសិទ្ធអវិភាគ ម្នាក់ៗប្រើប្រាស់កម្មសិទ្ធអវិភាគទាំងមូល តាមសមាមាត្រនៃចំណែករបស់ខ្លួនបាន[63]។ ចំពោះការចាត់ចែងចំណែកទ្រព្យ ការប្រើប្រាស់ ការថែទាំ ការផ្លាស់ប្តូរមុខងារប្រើប្រាស់ ការគ្រប់គ្រងវត្ថុនៃកម្មសិទ្ធអវិភាគ និងសិទ្ធ ឬ បញ្ញត្តិផ្សេងៗទៀត មានកំណត់ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី ពីមាត្រា ២០៤ ដល់មាត្រា ២១៤។

យ៉ាងណាមិញ តើកម្មសិទ្ធិអវិភាគត្រូវបានតុលាការយកមកប្រើដើម្បីបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិក្នុងរឿងក្តី ឬយ៉ាងណា យើងនឹងពិភាក្សានៅក្នុងជំពូកទី៣។

២.១.៥. ភាតព្វកិច្ចសាមគ្គី

ដោយយោងតាមមាត្រា ៩៧៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ប្តីប្រពន្ធត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពចំពោះកាតព្វកិច្ចដូចជា សោហ៊ុយដើម្បីរក្សាជីវភាពរួមរបស់ពួកគេ សោហ៊ុយដើម្បីការអប់រំ ឬការព្យាបាលថែទាំកូនជាដើម រួមជាមួយកាព្វកិច្ច និងករណីយកិច្ចផ្សេងៗទៀតដែលប្តី ឬប្រពន្ធទាំងសងខាងបានព្រមព្រៀងគ្នា ក្នុងការខ្ចីប្រាក់កាសដោយលិខិតស្នាមជាលាយលក្ខ័ណ៍អក្សរជាមួយម្ចាស់បំណុលក្នុងកំឡុងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬកាតព្វកិច្ច និងករណីយកិច្ចផ្សេងៗដែលប្តី ឬប្រពន្ធណាម្ខាងបានទទួលបន្ទុក ដោយមានការយល់ព្រមតាមលិខិតជាលាយលក្ខ័ណ៍អក្សរពីប្រពន្ធ ឬប្តីម្ខាងទៀត។ នេះ គឺជាកាតព្វកិច្ចដែលកើតឡើងពីសកម្មភាពដែលប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ត្រូវទទួលខុសត្រូវ

[61] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៩), ៣៩។

[62] ច្បាប់ភូមិបាល, លេខ នស/រកម/០៨០១/១៥, ៣០ សីហា ២០០១។

[63] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា២០២-២០៥។

ក្នុងកំឡុងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ខ្លួន។

ដូចគ្នានេះដែល បញ្ញត្តិនេះក៏ត្រូវបានបកស្រាយដូចគ្នាចំពោះចំណាងអនីតិសង្វាសផងដែរ។ រាល់ការចំណាយ និងចំណាងនានាដែលស្វាមីអនីតិសង្វាសបានធ្វើឡើង ដើម្បីទ្រទ្រង់ជីវភាពរួមរបស់ពួកគេ រួមមានការសិក្សារៀនសូត្រ ការថែទាំ ការព្យាបាលជំងឺកូនៗ ឬបំណុលនានាដែលត្រូវបានខ្ចីដោយអនីតិសង្វាស ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដោយមានការព្រមព្រៀងគ្នាពីភាគីទាំងសងខាងនោះ ត្រូវចាត់ទុកជាកាព្វកិច្ចសាមគ្គីរបស់អនីតិសង្វាសជនផងដែរ[64]។

២.១.៦. ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាត

នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី២ នៃមាត្រា ៧៦០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងអំពីការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយការបំពានជីវិត ដោយចែងថា បើបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចផ្តល់អាហារកាតព្វកិច្ចដោយច្បាប់ ទំនៀមទំលាប់ ឬ ដោយកិច្ចសន្យាបានទទួលមរណភាព ដោយសារអំពើអនីត្យានុកូល បុគ្គលដែលទទួលជីវព្រឹត្តិ អាចទាមទារសំណងការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន ដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះ។ ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី២នេះ ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងប្រាក់ជីវព្រឹត្តិដែលបុគ្គលនោះទទួលជីវព្រឹត្តិលែងបានដោយសារមរណភាពនៃជនរងគ្រោះ និង សោហ៊ុយដែលចេញជំនួសជនរងគ្រោះ សោហ៊ុយធ្វើបុណ្យសពជាអាទ៍។

ក្នុងករណីនេះដែរ អនីតិសង្វាសជនដែលទទួលជីវព្រឹត្តិ អាចទាមទារនូវសំណងនៃការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិដែលកើតឡើងចំពោះខ្លួន ដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះដោយរាប់បញ្ចូលទាំងប្រាក់ជីវព្រឹត្តិ សោហ៊ុយចេញជំនួសជនរងគ្រោះ សោហ៊ុយធ្វើបុណ្យសពជាដើម[65]។

២.១.៧. ការទាមទារសំណងផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូល

ទាក់ទងនឹងការទាមទារសំណងផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូល ផ្អែកលើកថាខណ្ឌទី៣ មាត្រា ៧៦០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី *បើជនរងគ្រោះទទួលមរណភាព ដោយអំពើអនីត្យានុកូល សហព័ទ្ធ ញាតិនៅក្នុង១ថ្នាក់ និងញាតិដែលរស់នៅជាមួយជនរងគ្រោះ អាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដែលបានកើតឡើង ដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះនោះបាន។* បញ្ញត្តិនេះ មានអានុភាពទៅលើតែប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និង ញាតិដែលកើតឡើងដោយច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ។ ជាក់ស្តែង បើពិនិត្យលើបញ្ញត្តិនេះ មានន័យថាអនីតិសង្វាសជនមិន

[64] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[65] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

អាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូលនោះទេ។

យ៉ាងណាមិញ គេសង្កេតឃើញមានរបបគតិយុត្តថ្មីមួយបានកើតឡើងជាយុត្តិសាស្ត្ររបស់សាលាក្តីខ្មែរក្រហម ពាក់ព័ន្ធនឹងការទាមទារសំណងខូចខាតផ្នែកផ្លូវចិត្តដែលមានលក្ខខណៈជាសម្ភហភាពរបស់គូស្វាមីអនីតិសង្វាសក្នុងរបបប្រល័យពូជសាសន៍ខ្មែរក្រហម[66] ដោយជាគោលការណ៍អាចបញ្ជាក់បានថា អនីតិសង្វាសជាចំណងពិសេសនៃសេចក្តីស្រលាញ់ និងអនុញ្ញាតឲ្យភាគីនៃអនីតិសង្វាសប្តឹងទាមទារសំណងខូចខាតផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូលនេះ[67]។ នាពេលខាងមុខ យុត្តិសាស្ត្រថ្មីមួយនេះរបស់តុលាការខ្មែរក្រហម អាចនឹងក្លាយទៅជាយុត្តិសាស្ត្រដើម្បីដោះស្រាយបណ្តឹងទាមទារសំណងខូចខាត ដោយផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូលលើអនីតិសង្វាសជននៅក្នុងតុលាការកម្ពុជាផ្សេងៗទៀត ។

២.២. ការមិនបកស្រាយដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍

ទោះបី បុរស និងនារីបានបំពេញលក្ខខណ្ឌនៃអនីតិសង្វាសក៏ដោយ ចំពោះករណីមួយចំនួនមិនត្រូវបានអនុវត្តន៍ ឬ បកស្រាយដូចនឹងអានុភាពរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នោះទេ ដោយហេតុថាអនីតិសង្វាសមិនបានបង្កើតអានុភាពតាមផ្លូវច្បាប់នោះទេ បើទោះបីមានការយកបទបញ្ញត្តិមួយចំនួនរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍មកបកស្រាយលើទំនាក់ទំនងអនីតិសង្វាសនេះក៏ដោយ។

២.២.១. នាមត្រកូលរបស់ប្តីប្រពន្ធ

យោងតាមមាត្រា ៩៦៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា នៅពេលរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ប្តីប្រពន្ធអាចប្រើនាមត្រកូលរបស់ប្តី ឬ ប្រពន្ធ ឬ អាចប្រើនាមត្រកូលដើមរៀងៗខ្លួន។ យ៉ាងណាមិញបទបញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវបានយកមកអនុវត្តចំពោះចំណងអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថាគ្មានអត្ថិភាពនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិល។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងអាចមានចន្លោះប្រហោង តាមរយៈការធ្វើសៀវភៅស្នាក់នៅ ឬបណ្ណគ្រួសារដល់ប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសដោយអាជ្ញាធរ មូលដ្ឋានជាដើម។

២.២.២. ការទទួលបាននីតិភាពដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍

អាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ អនីតិជនអាចកើតឡើងបាន លុះត្រាតែមានការយល់ព្រមពីសំណាក់អ្នកដែលមានអំណាចមេបាទាំងសងខាង ឬម្ខាង ឬអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជននោះ នេះបើអនុលោមតាមកថាខណ្ឌទី១ ទី២ មាត្រា ៩៥៣ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ បើយោងតាមមាត្រា៩៦៨ នៃ

[66] សាលដីកាតុលាការខ្មែរក្រហម, សំណុំរឿងកាំងហ្គេចអ៊ាវ ហៅឌុច, ចុះថ្ងៃទី30/03/2012, 328-333។

[67] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ក្រមដដែលនេះ នៅពេលដែលអនីតិជនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របតាមច្បាប់ អនីតិជននោះត្រូវបានចាត់ទុកថាបានដល់នីតិភាពដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះ។ ដូចនេះមានន័យថា ក្រោយអនីតិជនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់នោះ ពួកគេនឹងទទួលបានអត្តាធិនភាពតាមរយៈអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះដោយស្វ័យប្រវត្តិ ទោះបីបានលែងលះនៅពេលក្រោយក៏ដោយ (មាត្រា ២១ និងមាត្រា ២២ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី) ហើយក៏មិនចាំបាច់មានសេចក្តីសម្រេចពីតុលាការក្នុងការផ្តល់អត្តាធិនភាពនោះទេ[68]។

យ៉ាងណាមិញ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវបានយកមកអនុវត្តន៍ចំពោះអនីតិសង្វាស[69] ដែលរស់នៅជាមួយគ្នាខណៈពួកគេមិនទាន់មានអាយុចាប់ពី១៨ឆ្នាំ ឬដល់នីតិភាពនោះទេ។ ការទទួលបាននីតិភាពក្រោយអាពាហ៍ពិពាហ៍ អនុវត្តន៍តែចំពោះអនីតិជនដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់បណ្ណោះ ឬមានអត្ថិភាពនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់គូស្វាមីជាអនីតិជនជាដើម។

២.២.៣. កិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ

ចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនេះត្រូវបានបែងចែកជាពីរគឺ ការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធកំណត់ដោយច្បាប់ និងការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធតាមប្រព័ន្ធកិច្ចសន្យាដោយឡែក[70]។ សហព័ទ្ធទាំងសងខាងអាចជ្រើសរើសនូវប្រព័ន្ធកិច្ចសន្យាណាមួយដើម្បីកំណត់ពីទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកគេ ក្នុងកំឡុងនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ពួកគេ ឬបែងចែកនៅក្រោយពេលលែងលះគ្នា។ ប្រសិនបើគ្មានការចុះបញ្ជីកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនោះទេ នោះទំនាក់ទំនងទ្រព្យរបស់សហព័ទ្ធក្នុងកំឡុងពេលអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬនៅក្រោយពេលលែងលះគ្នានឹងអនុលោមតាមគោលការណ៍ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែកដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ (មាត្រា៩៦៩នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី)។

ខុសគ្នាពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ចំណងអនីតិសង្វាសមិនមានជម្រើសក្នុងជ្រើសរើសការកំណត់ពីទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកគេនោះទេ ដោយហេតុថាមិនមានការចុះបញ្ជីកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធក្នុងទម្រង់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះឡើង។

យ៉ាងណាមិញ ការកំណត់អំពីទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធរបស់អនីតិសង្វាសត្រូវបានអនុវត្តន៍ដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលមិនមានការចុះបញ្ជីកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ ពោល គឺ

[68] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[69] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[70] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៦៩។

ត្រូវបកស្រាយដូចប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិដែលកំណត់ដោយច្បាប់[71]។

២.២.៤. ការសន្មតបិតុភាព

ចំពោះការកំណត់មាតុភាព មានភាពងាយស្រួលកំណត់ជាងបិតុភាព។ ដោយហេតុថា ស្ត្រីដែលជាអ្នកពរពោះកូន ឬស្ត្រីដែលបានសម្រាលកូន គឺជាម្ដាយរបស់កូន នេះបើយោងតាមមាត្រា ៩៨៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា។ បញ្ញត្តិនេះបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថា មាតុភាពកើតឡើងដោយសារអង្គហេតុនៃការសម្រាលកូននេះ មានន័យអ្នកដែលបង្កើតកូននោះត្រូវសន្មតថាជាម្ដាយរបស់កូន[72]។ យ៉ាងណាមិញ ការកំណត់បិតុភាពមានភាពលំបាកចំពោះចំណងបែបអនីតិសង្វាស។ ប្រសិនបើភាគីជាប្ដីនៃចំណងអនីតិសង្វាសទទួលស្គាល់កូន ឬ ទារកដែលកំពុងពរពោះដោយស្ត្រីដែលជាប្រពន្ធនេះ វាមិនចោទឡើងនូវបញ្ហានោះទេ។ ចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់វិញ ការកំណត់បិតុភាពត្រូវបានកំណត់យ៉ាងជាក់លាក់នៅក្នុងច្បាប់ ហើយទារកនៅក្នុងគភ៌ប្រពន្ធដែលមាននៅក្នុងចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ត្រូវសន្មតថាជាកូនរបស់ប្ដី[73]។

ករណីនេះមិនអាចអនុវត្តចំពោះអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថាចំណងអនីតិសង្វាសគ្មានព្រឹត្តការណ៍នៃការសន្មតតាមច្បាប់ដូចអាពាហ៍ពីពាហ៍ស្របច្បាប់ ឬ គ្មានទំនាក់ទំនងជាឪពុក និង កូននោះទេ។ ហេតុនេះកូនដែលកើតពីប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាស ភាពជាឪពុក (បិតុភាព) កើតមានឡើង លុះត្រាតែមានការទទួលស្គាល់ពីឪពុកចំពោះកូននោះ[74]។

២.២.៥. អំណាចមេបាសហការ ឬអំណាចមេបារួម

អំណាចមេបា គឺជាសិទ្ធិ និង ករណីកិច្ចក្នុងការបីបាច់ថែរក្សាកូនដែលជាអនីតិជន និងគ្រប់គ្រងលើទ្រព្យសម្បត្តិរបស់កូននោះ។ ចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ប្ដីប្រពន្ធដែលកើតចេញ ពីចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នេះ ពួកគេដែលត្រូវជាឪពុកម្ដាយ ត្រូវប្រើប្រាស់អំណាចមេបាដោយសហការគ្នាចំពោះកូនដែលជាអនីតិជន ឬប្រសិនបើឪពុក ឬម្ដាយណាម្ខាងមិនអាចប្រើប្រាស់អំណាចមេបាបានទេក្នុងករណីភាគីម្ខាងបាត់បង់សតិ បាត់ខ្លួន ឬមិនអាចទាក់ទងបាន នោះឪពុក ឬម្ដាយម្ខាងទៀតត្រូវប្រើប្រាស់អំណាចមេបានោះ[75, 76]។

---

[71] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[72] សេចក្ដីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឺទី៧, ០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា៩៨៧។

[73] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៨៨។

[74] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៩៣-៩៩៩។

[75] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១០៣៦។

[76] សេចក្ដីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឺទី៧, ០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា១០៣៦។

យ៉ាងណាមិញចំពោះ ទំនាក់ទំនងបែបអនីតិសង្វាសវិញ អំណាចមេបាសហការគ្នានេះមិនមានឡើយតាមផ្លូវច្បាប់ ទោះបីក្នុងជីវភាពជាក់ស្តែង ពួកគេអនុវត្តអំណាចមេបាដោយសហការគ្នាក៏ដោយ។ បើយើងពិនិត្យមើលការកំណត់ក្នុងកថាខណ្ឌទី១ មាត្រា ១០៣៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីវិញ *ចំពោះស្ត្រីដែលមិនទាន់រៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍(ស្របច្បាប់) ហើយបានផ្តល់កំណើតដល់កូន នោះអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូនគឺស្ត្រីដែលជាម្តាយនោះ*[77]។ ក្នុងកថាខណ្ឌទី២នៃមាត្រាដដែល ឪពុកអាចក្លាយជាអ្នកមានអំណាចមេបាទៅលើកូនដែលខ្លួនទទួលស្គាល់បាន លុះត្រាតែមានការពិភាក្សារវាងឪពុកម្តាយទាំងពីរ ហើយបានកំណត់ថាឪពុកនោះជាអ្នកមានអំណាចមេបា[78]។

ក៏ប៉ុន្តែ ចំពោះករណីនេះដដែល ទោះបីឪពុក ឬ ម្តាយនៃចំណងអនីតិសង្វាសត្រូវបានកំណត់ជាអ្នកមានអំណាចមេបាក៏ដោយ ក៏មិនមែនមានន័យថាវាជាអំណាចមេបាសហការគ្នាដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នោះទេ ពោលក្នុងករណីឪពុក និងម្តាយមិនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដូចនេះ អំណាចមេបាទៅលើកូននៅតែជា**អំណាចមេបាទោល**ដដែល។ ពោល គឺមានតែភាគីម្ខាងនៃអនីតិសង្វាសទេដែលមានអំណាចមេបាចំពោះកូននោះ។ ក៏ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើម្តាយបដិសេធចំពោះសំណើររបស់ឪពុក នោះឪពុករបស់កូនអាចធ្វើការទាមទារតាមផ្លូវតុលាការ នេះបើអនុលោមតាមកថាខណ្ឌបន្ទាប់នៃមាត្រាដដែល[79]។

សរុបសេចក្តីមក អំណាចមេបាសហការ ឬអំណាចមេបារួម គឺជាអានុភាពគតិយុត្តរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ ខណៈចំណងអនីតិសង្វាសមិនបង្កើតបានជាអានុភាពដូចគ្នានោះទេ ហើយអំណាចមេបារបស់ចំណងអនីតិសង្វាស ទៅលើកូននៅតែជាអំណាចមេបាទោលដដែល[80]។ យ៉ាងណាមិញនៅក្នុងជីវភាពជាក់ស្តែង ប្តីប្រព័ន្ធអនីតិសង្វាសបានអនុវត្តអំណាចមេបាដោយសហការគ្នាក្នុងការបីបាច់ថែរក្សា ផ្គត់ផ្គង់ និងគ្រប់គ្រងកូនៗរបស់ខ្លួនដែលជាអនីតិជន ដូចគ្នានឹងសហព័ទ្ធដែលមានអាពាហ៍ស្របច្បាប់ផងដែរ ទោះបីគ្មានច្បាប់កំណត់ក៏ដោយ។

២.២.៦. ការបង្កើតចំណងញាតិ

បើយោងតាមមាត្រា ៩៣៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា ញាតិត្រូវបានកំណត់ចំពោះបុគ្គលៈ ទី១ ញាតិលោហិតក្នុង៦ថ្នាក់ ទី២ សហព័ទ្ធ ទី៣ ញាតិពន្ធក្នុង៣ថ្នាក់។ ញាតិលោហិត សំដៅទៅលើបុគ្គលដែលមានទំនាក់ទំនងសាច់សារលោហិតពីកំណើតជាមួយបុគ្គលម្នាក់ទៀត (រវាងម្តាយនិងកូន) ឬ បុគ្គលដែលត្រូវចាត់ទុកដោយច្បាប់ថាមានទំនាក់ទំនងសាច់សារលោហិតជាមួយបុគ្គល

[77] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឹះទី៧,០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា១០៣៨។
[78] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១០៣៨។
[79] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឹះទី៧,០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា១០៣៨។
[80] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៤៥។

ជាក់លាក់ម្នាក់ទៀត (ញាតិលោហិតដែលកំណត់ដោយច្បាប់)[81]។

រីឯសហាព័ទ្ធក្នុងបញ្ញត្តិនេះ គឺសំដៅទៅលើប្ដីប្រព័ន្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ចប់ចុងចប់ដើមតាមផ្លូវច្បាប់។ ដូចនេះប្ដីប្រព័ន្ធអនីតិសង្វាសមិនបានបង្កើតនូវចំណងញាតិនៅក្នុងមាត្រានេះទេ ដោយហេតុថាពួកគេមិនត្រូវបានចាត់ទុកជាសហាព័ទ្ធតាមផ្លូវច្បាប់នោះទេ[82]។

ចំពោះញាតិពន្ធវិញ គឺសំដៅទៅលើទំនាក់ទំនងរវាងបុគ្គលម្នាក់ជាមួយនឹងញាតិលោហិតរបស់សហាព័ទ្ធរបស់ខ្លួន ឬរវាងញាតិលោហិតខ្លួនជាមួយនឹងសហាព័ទ្ធរបស់ខ្លួន។ ក្នុងករណីនេះ អនីតិសង្វាសក៏មិនបានបង្កើតឲ្យមានចំណងញាតិពន្ធរវាងប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាស ឬ រវាងញាតិលោហិតរបស់ពួកគេជាមួយនឹងសហាព័ទ្ធម្ខាងទៀតនៃអនីតិសង្វាសដូចគ្នា[83]។

យ៉ាងណាមិញ នៅក្នុងជីវភាពជាក់ស្ដែង ការបង្កើតចំណងញាតិក្រៅផ្លូវច្បាប់រវាងប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសហាក់មានភាពទូលំទូលាយ ដោយហេតុថា ចំណងមួយប្រភេទនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងជាទូទៅនៅក្នុងសង្គមខ្មែរ។ ម្យ៉ាងបើសង្កេតមើលទៅលើបរិបទសង្គម និង ផ្នត់គំនិតរបស់ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងសង្គមបច្ចុប្បន្ន ការបង្កើតចំណងញាតិត្រូវបានចាត់ទុកថាបានបង្កើតឡើងក្រោយពេលដែលបុរស និង នារីបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយគ្នាតាមប្រពៃណីច្រើនជាង បើទោះបីគ្មានអត្ថិភាពនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ដោយ ឬចំណងញាតិកើតឡើងនៅពេលដែលបុរស និង នារីបានសម្រេចចិត្តរួមសមគ្គសង្វាសជាមួយគ្នាដោយការព្រមព្រៀង។ ពោល គឺស្ថិតក្រោមរូបនៃអនីតិសង្វាសនេះឯង។ ហើយនៅពេលខ្លះចំណងញាតិដែលអនីតិសង្វាសជនបង្កើតឡើងដោយខ្លួនឯង ហាក់មានទំនាក់ទំនងស្និទ្ធស្នាល និងរឹងមាំជាងចំណងញាតិដែលបង្កើតឡើងតាមផ្លូវច្បាប់ទៀតផង។

យ៉ាងណាមិញ ផលវិបាក និង វិវាទខាងផ្លូវច្បាប់តែងតែកើតមានឡើងនៅពេលដែលមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យរំលាយអនីតិសង្វាស។

២.២.៧. សន្តតិកម្ម

ចំពោះសន្តតិកម្ម សហាព័ទ្ធត្រូវបានកំណត់ថាជាសន្តតិជនជានិច្ច ស្របតាមការកំនត់ដោយច្បាប់[84] ។ មានន័យថា ប្ដី ឬ ប្រពន្ធរបស់មរតកជននឹងត្រូវឡើងមកទទួលមរតកដែលបន្សល់ទុកដោយមរតកជន ឬទទួលបានចំណែកចែកទ្រព្យមរតកនោះ។ សហាព័ទ្ធក្នុងន័យនេះសំដៅទៅលើតែប្ដី ឬ ប្រពន្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ។

---

[81] សេចក្ដីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឹទី៧.០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា៩៣៨។

[82] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៣១។

[83] សេចក្ដីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឹទី៧.០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា៩៣៨។

[84] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៦១។

ដូចនេះ គូភាគីនៃអនីតិសង្វាស មិនត្រូវបានចាត់ទុកជាសន្តតិជនជានិច្ចដែលត្រូវឡើងមកទទួលមរតកដូចសហព័ទ្ធស្របច្បាប់នោះទេ[85] ក៏ប៉ុន្តែចំពោះការអនុវត្តជាក់ស្តែងអាចមានភាពផ្ទុយពីនេះ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភាគីនៃអនីតិសង្វាសអាចនឹងទទួលបានមរតក ឬមានសិទ្ធិទទួលបានចំណែកមរតកដោយករណី ឬស្ថានភាពពីរ។ ករណីទី១ គឺអនីតិសង្វាសទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិតាមរយៈបណ្តាំ ឬ មតកសាសន៍ដែលធ្វើឡើងដោយមរតកជននោះ។ យ៉ាងណាមិញ ចំណែកទាំងនោះមិនអាចប្រគល់ឲ្យដល់ភាគីអនីតិសង្វាសដោយបំពានលើចំណែកនៃភាគបម្រុងឡើយ[86, 87]។ ករណីទី២ ប្រសិនបើគ្មានបណ្តាំបន្សល់ទុក ឬ ធ្វើឡើងដោយមរតកជននោះទេ នោះអនីតិសង្វាសអាចទទួលបានមរតកដោយបកស្រាយទៅតាមបញ្ញត្តិស្តីពីការបែងចែកមរតកឲ្យទៅជនដែលមាននិស្ស័យពិសេស[88]។

ចំពោះករណីទី១ សហព័ទ្ធម្ខាងនៃអនីតិសង្វាសអាចទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិតាមរយៈបណ្តាំ ឬ មតកសាសន៍ដែលបានបន្សល់ទុក ផ្តល់ឲ្យដោយមរតកជនក្រោមរូបភាពជាអច្ច័យទាន ហើយអនីតិសង្វាសជនទទួលបានទ្រព្យទាំងនោះក្នុងនាមជាអច្ច័យលាភី គឺមិនមែនក្នុងនាមជាសន្តតិជននោះទេ។ អច្ច័យទាន អាចធ្វើឡើងក្រោមរូបភាពពីរ គឺទី១ អច្ច័យទានសកល ដែលជាប្រទានកម្មដែលម្ចាស់បណ្តាំធ្វើទៅឲ្យមនុស្សម្នាក់ ឬច្រើននាក់នូវទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ ឬមួយផ្នែកដែលកំណត់ទៅតាមភាគ។ រីឯអច្ច័យទានមានកំណត់វិញ ជាប្រទានកម្មដែលកំណត់ទ្រព្យសម្បត្តិជាក់លាក់ណាមួយ (ផ្ទះ ដីធ្លី ចលនវត្ថុ ជាដើម) ទៅឲ្យមនុស្សម្នាក់ ឬ ច្រើននាក់តាមរយៈបណ្តាំរបស់ខ្លួន[89, 90]។

ចំពោះករណីទី២ អនីតិសង្វាសអាចទទួលបានមរតកដោយបកស្រាយ តាមមាត្រា ១២៩៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី អំពីការបែងចែកមរតកឲ្យទៅជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសបាន។ អនុលោមតាមមាត្រានេះ បើយល់ឃើញថាសមរម្យ តុលាការអាចចែកមួយផ្នែកនៃមរតកដែលនៅសល់ក្រោយការជម្រះទៅឲ្យជនដែលមានជីវភាពជាមួយគ្នានឹងមរតកជន ជនដែលបានខិតខំមើលថែទាំថែរក្សាមរតកជន និងជនដែលមាននិស្ស័យផ្សេងទៀត តាមពាក្យសុំរបស់ជននោះ។ ប៉ុន្តែចំនួនសរុបនៃ

---

85 អ៊ីរ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

86 ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៨២។

87 ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, ជំពូកទី៥។

88 ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១២៩៩។

89 ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា១១៩៩។

90 បាន លក្ខិណា និង រ៉ាត់ រ៉ាទី, *ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិនៃសហព័ទ្ធ និងអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្រ្ត និងវិទ្យាសាស្រ្តសេដ្ឋកិច្ច, ២០១៧) , ៥៥។

តម្លៃទ្រព្យដែលត្រូវចែកទៅឲ្យនោះ មិនត្រូវឲ្យលើសពីចំនួនពាក់កណ្តាលនៃមរតកដែលនៅសេសសល់នោះទេ។ ហើយពាក្យសុំរបស់ជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសនេះ ត្រូវធ្វើឡើងនៅក្នុងកំឡុងពេល៣ខែ ក្រោយពីអំឡុងពេលដែលបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ១២៩៧ (ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈស្វែងរកសន្តតិជន) ខាងលើនេះ បានកន្លងហួស ដោយបញ្ជាក់អំពីហេតុនៃនិស្ស័យពិសេសនេះឲ្យបានច្បាស់លាស់។ ក្នុងការបែងចែកទ្រព្យនេះ តុលាការអាចស្រាវជ្រាវអំពីអង្គហេតុ ដោយអាចសួរយោបល់របស់មេឃុំ ឬ ចៅសង្កាត់នៅមូលដ្ឋានបាន។

ចំពោះសហព័ទ្ធនៃអនីតិសង្វាស ពួកគេហាក់បានបំពេញលក្ខខណ្ឌនៃជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសដូចបានកំណត់ក្នុងមាត្រាខាងលើ ដោយហេតុថាទំនាក់ទំនងនៃអនីតិសង្វាសជន គឺមានលក្ខណៈស៊ីជម្រៅ ស្និទ្ធស្នាល ឬ មិនខុសគ្នាពីសហព័ទ្ធស្របច្បាប់នោះទេ។ ដូចនេះ ប្រសិនបើអនីតិសង្វាសត្រូវបានទទួលស្គាល់ក្នុងឋានៈជាជនដែលមាននិស្ស័យពិសេសនោះ អនីតិសង្វាសជនអាចទទួលបាននូវចំណែកមរតកពីសហព័ទ្ធរបស់ខ្លួននៃចំណងអនីតិសង្វាសដែលបានទទួលមរណភាព[91]។

២.២.៨. អាហារកិច្ច ឬ អាហារកាតព្វកិច្ច

យោងតាមមាត្រា ៧៦ នៃច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ ទោះបីប្តីប្រពន្ធបានលែងលះគ្នាក៏ដោយ ហើយភាគីមានកំហុស ភាគីនោះត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះ**អាហារកិច្ច** ប្រសិនបើមានការស្នើសុំពីសហព័ទ្ធម្ខាងទៀត[92]។ ក្នុងន័យនេះ អាហារកិច្ចកើតឡើងចំពោះតែប្តីប្រពន្ធដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ ផ្ទុយមកវិញ ករណីនេះមិនត្រូវបានអនុវត្តន៍ឡើយចំពោះចំណងអនីតិសង្វាសនៅពេលមានបណ្តឹងផ្តាច់អនីតិសង្វាស ទោះបីភាគីម្ខាងមានកំហុសក៏ដោយ[93]។ រីឯក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា ឆ្នាំ ២០០៧ ត្រង់មាត្រា ១១៤០ វិញ បានទទួលស្គាល់**អាហារកាតព្វកិច្ច**រវាងញាតិនឹងញាតិ ។

នៅពេលមានបណ្តឹងផ្តាច់ ឬបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស អនីតិសង្វាសជនតែងតែទាមទារអាហារកាតព្វកិច្ចពីភាគីម្ខាងទៀតក្នុងផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ឬ សម្រាប់ទ្រទ្រង់ចិញ្ចឹមកូន[94]។ នៅក្នុងករណីមួយនេះ ប្រសិនបើតុលាការទទួលស្គាល់ស្គាល់អត្ថិភាពនៃអាហារកិច្ចរវាង

---

[91] បាន លក្ខិណា និង រ៉ាត់ រ៉ាទី, *ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិនៃសហព័ទ្ធ និងអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច, ២០១៧) , ៥៥។

[92] ច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ, លេខ ៥៦ ក្រ, ២៦ កក្កដា ១៩៨៩, មាត្រា៧៦។

[93] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[94] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៥៤។

អនីតិសង្វាសទាំងពីរដូចគ្នានឹងអាហារកាតព្វកិច្ចនៃសហព័ទ្ធស្របច្បាប់នោះ វាអាចលេចឡើងជាបញ្ហានៅពេលដែលសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការបានបង្គាប់ឲ្យភាគីណាមួយនៃអនីតិសង្វាស ផ្ដល់នូវអាហារកាតព្វកិច្ចដល់ភាគីម្ខាងទៀតក្នុងការទ្រទ្រង់កូន ព្រោះថាការមិនផ្ដល់នូវអាហារកាតព្វកិច្ចតាមសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការ គឺចាត់ទុកជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ (បទមជ្ឈឹម)[95, 96]។

យ៉ាងណាមិញ នៅក្នុងតុលាការមួយចំនួន ភាគីនៃអនីតិសង្វាសនៅតែអាចទាមទារអាហារកាតព្វកិច្ចដោយសាលក្រមរបស់តុលាការ ប៉ុន្តែជំនួសដោយពាក្យ *សោហ៊ុយចាំបាច់សម្រាប់ទទួលបន្ទុកគ្រប់គ្រងថែរក្សាកូន*[97]។

២.២.៩. ការចាត់ចែងទ្រព្យរួមរបស់ប្ដីប្រពន្ធ

យោងមាត្រា ៩៧៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិរួម ត្រូវមានការយល់ព្រមពីប្ដីប្រពន្ធទាំងសងខាង ឬ អាចចាត់ចែងបានដោយភាគីណាម្ខាងក្នុងស្ថានភាពពិសេសសម្រាប់ជីវភាពរួមរបស់ប្ដីប្រពន្ធ ដោយមានការអនុញ្ញាតពីតុលាការ បើមិនដូច្នេះទេ សហព័ទ្ធម្ខាងទៀតដែលមិនយល់ព្រមអាចទាមទារឲ្យលុបចោលនូវការចាត់ចែងនោះទៅតុលាការ[98]។ ត្រង់ចំណុចនេះយើងឃើញថា គ្មានទ្រព្យសម្បត្តិរួមណាមួយអាចត្រូវផ្លាស់ប្ដូរ ឬចាត់ចែងដោយគ្មានការយល់ព្រមដោយសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតនោះទេ[99]។

យ៉ាងណាមិញ សិទ្ធិទាំងនេះបានផ្ដល់ជូនចំពោះតែសហព័ទ្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ ចំពោះអនីតិសង្វាសវិញ គោលការណ៍នេះមិនត្រូវបានបកស្រាយប្រដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ។ ពោល គឺសិទ្ធិទាមទារចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិរួមប្ដីប្រពន្ធមិនបានយកមកអនុវត្តន៍ចំពោះប្ដីប្រពន្ធនីតិសង្វាសនោះទេ។ ម្យ៉ាងទៀត ការចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ភាគីម្ខាងទៀតដោយគ្មានការយល់ព្រមពីម្ចាស់ទ្រព្យ ភាគីម្ខាងទៀតនៃអនីតិសង្វាសអាចត្រូវប្រឈមមុខនឹងទោសព្រហ្មទណ្ឌផងដែរ តួយ៉ាង ដូចជាករណីលួចជាដើម ព្រោះអភ័យឯកសិទ្ធគ្រួសារគ្មានទេចំពោះចំណងអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថាវាអាស្រ័យទៅលើគោលការណ៍ស្មគ្រ័ចិត្ត និងការអធ្យាស្រ័យចំពោះគ្នានឹងគ្នារវាងប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសប៉ុណ្ណោះ។

---

[95] ក្រមពហ្មទណ្ឌ, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ៣០ វិច្ឆិកា ២០០៩, មាត្រា២៤។
[96] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៥៧។
[97] សាលក្រមរដ្ឋប្បវេណីលេខ ៣៧៤ (ជ) របស់សាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង ចុះថ្ងៃទី២៨/០៧/២០១៦ នៃសំនុំរឿងរដ្ឋប្បវេណី។
លេខ ១៩៦ ចុះថ្ងៃទី ២៥/០៣/២០១៦។
[98] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
[99] សេចក្ដីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឹទី៧, ០៦ ឧសភា ២០១០, មាត្រា៩៧៦។

២.២.១០. ការអាស្រ័យនៅទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក

យោងមាត្រា ៩៧៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ប្តីប្រពន្ធម្ខាងអាចអាស្រ័យនៅអចលនវត្ថុដែលជាទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែករបស់សហព័ទ្ធម្ខាងទៀត ហើយដែលត្រូវប្រើសម្រាប់ការអាស្រ័យនៅរបស់គ្រួសារបាន។ ដូចនេះ ទោះបីសហព័ទ្ធម្ខាងបានចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិជាអចលនវត្ថុដែលជាទ្រព្យដោយឡែករបស់ខ្លួនក៏ដោយ ក៏សហព័ទ្ធម្ខាងទៀតនៅតែអាចបន្តអាស្រ័យនៅលើអចលនវត្ថុនោះបានដែរ[100]។ ត្រង់ចំណុចនេះ ច្បាប់បានផ្តល់សិទ្ធពិសេសមួយចំពោះសហព័ទ្ធនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ដើម្បីធានានូវសិទ្ធអាស្រ័យនៅរបស់សហព័ទ្ធម្ខាងទៀត ក្នុងករណីដែលទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកនោះត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាអចលនវត្ថុ ដូចជា ផ្ទះសំបែង ជាដើម សម្រាប់ការអាស្រ័យនៅរបស់ប្តីប្រពន្ធ។

ផ្ទុយទៅវិញ សិទ្ធិនេះមិនបានផ្តល់ឲ្យចំពោះចំណងអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថាច្បាប់មិនបានទទួលស្គាល់នូវចំណងមួយនេះថាស្របច្បាប់។ ដោយហេតុថា អនីតិសង្វាស កើតឡើងដោយការព្រមព្រៀងគ្នា ដូចនេះ សិទ្ធនេះអាចត្រូវបានអនុវត្តនក្នុងលក្ខណៈជាការអនុគ្រោះយោគយល់អធ្យាស្រ័យរបស់ភាគីម្ខាងនៃអនីតិសង្វាស ដែលជាកម្មសិទ្ធករលើអចលនវត្ថុនោះ ឬការអនុគ្រោះឲ្យអាស្រ័យនៅលើទ្រព្យដោយឡែករបស់ភាគីម្ខាងនៃអនីតិសង្វាសចំពោះភាគីម្ខាងទៀតប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះ បទបញ្ញត្តិនេះមានអានុភាពចំពោះតែអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ រីឯភាគនៃចំណងបែប អនីតិសង្វាសមិនទទួលបានសិទ្ធិនេះនោះទេ។

២.២.១១. ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ

ចំពោះបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ បុគ្គលម្នាក់ៗទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌតែចំពោះអំពើដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តប៉ុណ្ណោះ[101]។ ចំពោះចំណងអនីតិសង្វាស ភាគីអាចត្រូវទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ ឬមិនទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌក្នុងករណីមួយចំនួន។

ជាក់ស្តែង ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ត្រង់មាត្រា៣៥៥ បានចែងពីអភ័យឯកសិទ្ធិគ្រួសារដែលអាចឲ្យភាគីដែលប្រព្រឹត្តិអំពើលួចទ្រព្យសម្បត្តិរបស់សហពទ្ធ័រួចផុតពីការទទួលទោសព្រហ្មទណ្ឌបាន[102]។ យ៉ាងណាមិញ យោងតាមមាត្រា ៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ជាគោលការណ៍ក្រមព្រហ្មទណ្ឌកំនត់ឲ្យមានការបកស្រាយយ៉ាងតឹងរឹងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ឬមិនអនុញ្ញាតឲ្យចៅក្រមបកស្រាយ

[100] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[101] ក្រមពហ្មទណ្ឌ, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ៣០ វិច្ឆិកា ២០០៩, មាត្រា២៤។

[102] ក្រមពហ្មទណ្ឌ, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ៣០ វិច្ឆិកា ២០០៩, មាត្រា៣៥៥។

ប្រដូច ឬ បកស្រាយលក្ខណៈសទិសន័យនោះទេ។ ដូចនេះ ភាគីនៃអនីតិសង្វាសដែលបានប្រព្រឹត្តិអំពើលួចទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ភាគីម្ខាងទៀតត្រូវទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ[103] ដោយហេតុថា សហព័ទ្ធដែលទទួលបានអភ័យឯកសិទ្ធិគ្រួសារ នៅពេលប្រព្រឹត្តិអំពើលួចបានក្នុងន័យនេះសំដៅចំពោះតែប្ដីប្រពន្ធស្របច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ រីឯ អនីតិសង្វាសមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាប្ដីប្រពន្ធស្របច្បាប់នោះទេ។ យ៉ាងណាមិញ ភាគីនៃចំណងអនីតិសង្វាសដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសលួច អាចរួចខ្លួនក្នុងករណីផ្សេងប៉ុណ្ណោះ ដូចជា ការដកពាក្យបណ្ដឹងរបស់គូភាគី ការយោគយល់អធ្យាស្រ័យ ឬ អត់ឱនដោយម្ចាស់ទ្រព្យដែលជាភីនៃចំណង អនីតិសង្វាសប៉ុណ្ណោះ។

ម្យ៉ាងទៀត បើយោងទោតាមច្បាប់ឯកពន្ធភាព និងគ្រួសារ សហព័ទ្ធនឹងត្រូវទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទល្មើសទាក់ទងនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍មួយចំនួន ដូចជា៖

- បទល្មើសផិត៖ ការរួមសេវនកិច្ចរបស់បុរស ឬ នារីដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ពីមុន ជាមួយបុរស ឬនារីដទៃទៀតដែលមិនមែនជាសហព័ទ្ធរបស់ខ្លួន ខណៈពេលដែលអាពាហ៍ពិពាហ៍ពីមុនមិនទាន់បានរំលាយ។
- ទ្វេរពន្ធភាព៖ ការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ថ្មីជាមួយបុរស ឬ នារីម្នាក់ទៀត ខណៈចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ពីមុនមិនទាន់រំលាយ។
- អំពើស្មន់៖ ការរួមសេវនកិច្ចជាមួយគ្នារវាង បុរស ឬនារីដែលជាញាតិលោហិត ឬញាតិពន្ធនឹងគ្នា[104]។

ដោយហេតុថា ក្រមព្រហ្មទណ្ឌតម្រូវឲ្យមានការបកស្រាយយ៉ាងតឹងរឹង ឬ មិនអនុញ្ញាតឲ្យចៅក្រមបកស្រាយប្រដូច ឬបកស្រាយលក្ខណៈសទិសន័យ ដូចនេះភាគីនៃអនីតិសង្វាសដែលបានប្រព្រឹត្តិអំពើខាងលើ រួមមានអំពើផិត និងអំពើស្មន់ មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ ដោយហេតុថា បទល្មើសទាំងនោះត្រូវផ្ដន្ទាទោសចំពោះតែប្ដីប្រពន្ធ ឬសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ[105]។ ហើយករណីនេះ អាចជាមូលហេតុមួយដែលសហព័ទ្ធ ជាពិសេសបុរសជ្រើសរើសយកចំណងបែបអនីតិសង្វាសដោយហេតុថាខ្លួននឹងមិនត្រូវបានផ្ដន្ទាទោសក្នុងករណីប្រព្រឹត្តបទល្មើសទាក់ទងនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ទាំងនោះ។

[103] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

[104] ច្បាប់ស្ដីពីឯកពន្ធភាព, លេខ នស/រកម/១០០៦/0២៦, ២១ តុលា ២០០៦, មាត្រា៥-៦។

[105] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

២.២.១២. មូលហេតុនៃការលែងលះ

បើយោងតាមមាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាព និងមាត្រា ៣ នៃច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ អាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាកិច្ចសន្យាដ៏ឱឡារិកមួយធ្វើឡើងដោយបុរសម្នាក់ និងស្ត្រីម្នាក់ដែលប្តេជ្ញាថាខ្លួននឹងរួមសមគ្គសង្វាសជាមួយគ្នាតាមច្បាប់ ហើយមិនអាចរំលាយទៅវិញបានតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួននោះទេ ហើយវាមានអានុភាពពេញច្បាប់ លុះត្រាតែបានធ្វើឡើងស្របទៅតាមក្បួនខ្នាតដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ។ ប្តីប្រពន្ធអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងធ្វើការលែងលះបានដោយមូលហេតុនានា ដូចជា៖

- *ភាគីបានប្រព្រឹត្តិអំពើផិតទៅលើសហព័ទ្ធម្ខាងទៀត*
- *ការបោះបង់សហព័ទ្ធចោល ដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ*
- *ករណីមិនដឹងច្បាស់ថាសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតស្លាប់ ឬរស់អាស់រយៈពេលជាង១ឆ្នាំ*
- *ករណីសហព័ទ្ធបានរស់នៅបែកគ្នាជាបន្តបន្ទាប់អស់រយៈពេលជាង១ឆ្នាំដែលវាផ្ទុយនឹងគោលបំណងនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពោលគឺការរួមសមគ្គសង្វាសនឹងគ្នា*
- *និងករណីផ្សេងៗទៀតដែលចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍គ្មានសង្ឃឹមថានឹងអាចបដិទាន(សះជា)ឡើងវិញបាន*[106]*។*

ទាំងអស់នេះ គឺជាមូលហេតុនៃការលែងលះរបស់សហព័ទ្ធដែលបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ហើយវាក៏ជាចំណុចខុសគ្នារវាងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ និងអនីតិសង្វាសផងដែរ។

ដោយសារតែអនីសង្វាសជាសមគ្គសង្វាសសេរីដែលកើតឡើងដោយឆន្ទៈរបស់បុរស និងនារីម្នាក់ និង គ្មានការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ។ ជាគោលការណ៍ មូលហេតុនៃការលែងលះមិនត្រូវយកមកបកស្រាយក្នុងករណីអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថាបញ្ញត្តិនេះអនុវត្តន៍ចំពោះតែអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ។ ផ្ទុយទៅវិញអនីតិសង្វាសមិនបានគោរពទៅតាមលក្ខខណ្ឌទម្រង់នៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ជាហេតុនាំឲ្យសមគ្គសង្វាសបែបនេះមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ និងមានអានុភាពតាមច្បាប់ដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ។

យ៉ាងណាមិញ មូលហេតុនៃការលែងលះអាចត្រូវបានយកមកធ្វើជាមូលហេតុនៃការផ្តាច់អនីតិសង្វាសផងដែរ ក្នុងករណីមានដែលបណ្តឹងធ្វើឡើងដោយគូភាគីអនីតិសង្វាស។ ចំពោះការបកស្រាយលម្អិតត្រង់ចំណុចនេះ នឹងត្រូវពិភាក្សានៅក្នុងចំណុចបន្តបន្ទាប់នៅ **ជំពូកទី៣ ការរំលាយអនីតិសង្វាស។**

[106] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧៨។

២.៣. ភាពស្រពិចស្រពិលក្នុងការបកស្រាយ

ដូចដែលបានពិភាក្សានៅចំណុចខាងលើ ទោះបីគ្មានវត្តមានបទបញ្ញត្តិគ្រប់គ្រងចំណងបែបអនីតិសង្វាសក៏ដោយ ក៏អានុភាពនៃអនីតិសង្វាសត្រូវបានបកស្រាយប្រដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រង់ចំណុចមួយចំនួនដូចជាក្នុងករណី៖ *ករណីយកិច្ចរួមរស់នឹងគ្នា សហការ និងសង្គ្រោះគ្នា សេរីភាពនៃការជ្រើសរើសវិជ្ជាជីវៈ សិទ្ធិចូលរួមសកម្មភាពសង្គម បន្ទុកនៃសាហ៊ុយអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការគ្រប់គ្រងទ្រព្យសម្បត្តិ (ទ្រព្យរួម ទ្រព្យដោយឡែក និងការបែងចែកទ្រព្យរួម) ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាត ការទាមទារសំណងផ្អែកលើអំពើអនីត្យានុកូលជាដើម។* ហើយចំណុចមួយចំនួនទៀតមិនត្រូវបានបកស្រាយដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ ដូចក្នុងករណី៖ *នាមត្រកូលរបស់ប្ដីប្រពន្ធ ការទទួលបាននីតិភាពដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍ កិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្ដីប្រពន្ធ ការសន្មត់បិតុភាព សន្តតិកម្ម អាហារកិច្ច ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ប្ដីប្រពន្ធ ការអាស្រ័យនៅទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក ការទទួលខុសត្រូវផ្អែកព្រហ្មទណ្ឌ មូលហេតុនៃការលែងលះជាដើម។*

យ៉ាងណាមិញ ចំពោះចំណងបែបអនីតិសង្វាស អ្នកច្បាប់ហាក់មានការលំបាកបែងចែកត្រង់ចំណុចមួយចំនួន ថាគួរត្រូវបកស្រាយប្រដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ឬ យ៉ាងណា។ ចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ក្នុងករណីចាំបាច់ តុលាការអាចចេញដីកាសម្រេចចាត់ចែងរក្សាការពារមួយចំនួនក្រោយទទួលបណ្ដឹងលែងលះ ដូចជា៖

- ការបំបែកលំនៅសង្វាស
- ការគ្រប់គ្រងថែរក្សាកូន
- ការគ្រប់គ្រងថែរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិ
- អាហារកាតព្វកិច្ចរវាងសហព័ទ្ធ បន្ទុកនៃសោហ៊ុយអាពាហ៍ពិពាហ៍
- និង សោហ៊ុយចិញ្ចឹមបីបាច់កូន ជាដើម[107]។

ដើម្បីស្វែងយល់ឲ្យកាន់តែច្បាស់ យើងនឹងធ្វើការសិក្សាបន្ថែមនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីក្នុងតុលាការ ឬការអនុវត្តជាក់ស្ដែងក្នុងករណីមានបណ្ដឹងរំលាយអនីតិសង្វាស។

[107] អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. អនីតិសង្វាស. កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ជំពូកទី៣
ការរំលាយអនីតិសង្វាស

ចំពោះរឿងក្តីអនីតិសង្វាស តុលាការភាគច្រើនធ្វើដោះស្រាយនូវបញ្ហាសំខាន់៣ ដែលភាគីបណ្តឹងអាចធ្វើការទាមទារដើម្បីឲ្យតុលាការសម្រេចតាមការទាមទាររបស់ខ្លួន។ កម្មវត្ថុទាំងនោះរួមមាន ទី១ ការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស ទី២ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ និងទី៣ ការកំណត់អំណាចមេបា។ ទោះបីអនីតិសង្វាស មិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាជាសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ក៏ដោយ យ៉ាងណាមិញ ពួកគេនៅតែអាចទទួលបានការសម្រេចសេចក្តីដោយតុលាការ នៅពេលដែលបណ្តឹងទាក់ទងនឹងការរំលាយអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេ ត្រូវបានបញ្ជូនទៅតុលាការ។ ក៏ប៉ុន្តែមិនមានន័យថារាល់ពាក្យបណ្តឹងពាក់ព័ន្ធនឹងអនីតិសង្វាស ឬ ធ្វើឡើងដោយអនីតិសង្វាស សុទ្ធតែត្រូវបានទទួលយកចាត់ការ ឬទទួលបានការជំនុំជំរះនោះទេ។ ត្រង់ចំណុចនេះ យើងនឹងធ្វើការសិក្សាពីការជំនុំជំរះបណ្តឹងស្តីពីអនីតិសង្វាសនៅក្នុងតុលាការកម្ពុជាមួយចំនួន។

៣.១. ការរំលាយអនីតិសង្វាសក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

ទោះបីជាការដោះស្រាយតាមប្រព័ន្ធតុលាការ គឺជាវិធីមួយដែលអាចដោះស្រាយវិវាទរបស់គូភាគីឲ្យដាច់ស្រេចតាមផ្លូវច្បាប់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ការដោះស្រាយវិវាទនៅក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការហាក់ទទួលបានការពេញនិយមពីភាគីជំលោះ ដោយហេតុថា វិធីសាស្ត្រនេះចំណាយពេលវេលា និង ថវិកាសមស្រប ឬ តិចជាង ហើយពុំសូវមានភាពស្មុគស្មាញ ប្រសិនបើប្រៀបធៀបជាមួយការដោះស្រាយតាមផ្លូវតុលាការ[108]។

ជាក់ស្តែងនៅប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីជំរុញឲ្យមានដំណើរការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ លិខិតគតិយុត្តជាច្រើនត្រូវបានអនុម័តជាហូរហែរ។ ជាក់ស្តែង ឃុំសង្កាត់បានបង្កើតឲ្យមាននូវគណៈកម្មាធិការដោះស្រាយទំនាស់ឃុំ សង្កាត់ ដើម្បីផ្សះផ្សារវិវាទ ដែលក្នុងនោះការលែងលះ គឺជាសំនុំរឿងដែលគណៈកម្មាធិការតែងទទួលបានពីគូភាគីដើម្បីដោះស្រាយ[109]។

ជាការពិតណាស់ ការលែងលះក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ គឺជាវិធីសាស្ត្រដ៏ពេញនិយមមួយដែលប្តីប្រពន្ធក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ទាំងប្តីប្រពន្ធដែលមានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសជ្រើសរើសក្នុងការបញ្ចប់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬចំណងអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេ ទោះបីដឹងថា

[108] ស៊ូ សោភា និង ទិត្យ ស៊ីដែត. *ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់ក្រោមជាតិ* (ភ្នំពេញ៖ វិទ្យាស្ថានសភាកម្ពុជា,២០១៥), ៩។

[109] ស៊ូ សោភា និង ទិត្យ ស៊ីដែត. *ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់ក្រោមជាតិ* (ភ្នំពេញ៖ វិទ្យាស្ថានសភាកម្ពុជា,២០១៥), ១២។

មានតែតុលាការទេដែលអាចសម្រេចការលែងលះដល់គូភាគីតាមផ្លូវច្បាប់ជាស្ថាពរ។ យោងតាមកថាខណ្ឌទី២ មាត្រា ៩៨២ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគីអាចដាក់ពាក្យសុំលែងលះគ្នា ទៅក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ខាងលំនៅដ្ឋាន ឬទីលំនៅរបស់គូភាគី (ក្នុងមាត្រា១០ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី)។ ដែលក្នុងករណីនេះ ក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ អាចធ្វើការបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីឲ្យសះជាគ្នាវិញក្នុងកំឡុងពេល១៥ថ្ងៃបន្ទាប់ពីបានទទួលពាក្យបណ្ដឹងលែងលះគ្នា ហើយក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់ត្រូវបញ្ជូនបណ្ដឹងនោះទៅតុលាការជាបន្ទាន់ ប្រសិនជាមិនអាចបញ្ចុះបញ្ចូលភាគីឲ្យសះជាគ្នាបាន។ ត្រង់មាត្រានេះ យើងសង្កេតឃើញថា ឃុំសង្កាត់បានដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ជាពិសេសក្នុងរឿងលែងលះនេះឯង។ យ៉ាងណាមិញ ឃុំសង្កាត់អាចត្រឹមតែធ្វើការផ្សះផ្សាដល់ភាគីតែប៉ុណ្ណោះ ហើយឃុំសង្កាត់ក៏មិនមានសិទ្ធអំណាចណាមួយ ក្នុងការសម្រេចឲ្យប្ដីប្រពន្ធដែលមានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍លែងលះគ្នានោះទេ ពីព្រោះសិទ្ធិនេះត្រូវបានប្រគល់ឲ្យដល់តុលាការមានសមត្ថកិច្ចដែលកំណត់ដោយច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ។

ជាក់ស្ដែង ដោយយោងតាមរបាយការណ៍មួយចេញដោយមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌ និងបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការកាលពីឆ្នាំ២០១៤ បានបង្ហាញតួលេខឲ្យដឹងថា ការសម្របសម្រួលក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការសម្រាប់ប្ដីប្រពន្ធដែលមានវិវាទមានចំនួនសរុប ៧,០០៦ ករណី។ ក្នុងនោះ ការសម្របសម្រួលក្រៅតុលាការបានសម្រេចលែងលះចំនួន ៤,៤៤៥ ករណី។ ហើយការលែងលះចំនួន ៤,៤៤៥ ករណីដែលបានបង្ហាញខាងលើ គឺជាការលែងលះស្ម័គ្រចិត្តក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការពីប្ដីប្រពន្ធដែលគ្មានលិខិតអាពាហ៍ពិពាហ៍ ពោលគឺជាការបញ្ចប់ចំណងអនីតិសង្វាសនេះឯង[110]។ នេះបញ្ជាក់ឲ្យឃើញថា ឃុំសង្កាត់ គឺជាយន្តការដ៏ចម្បងមួយ ដែលប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសជ្រើសយកក្នុងការបញ្ចប់ចំណងប្ដីប្រពន្ធក្រៅផ្លូវច្បាប់របស់ពួកគេ និងបានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការបញ្ចប់ចំណងអនីតិសង្វាសដល់ប្រជាពលរដ្ឋ។

លើសពីនេះទៅទៀត ការលែងលះនៅឃុំសង្កាត់ នៅតែជាមធ្យោបាយដ៏ពេញនិយមដែលប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសប្រើប្រាស់ក្នុងការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនងបែបអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេ។ ជាក់ស្ដែងទោះបីជានីតិវិធីក្នុងការបញ្ចប់អនីតិសង្វាសនៅឃុំសង្កាត់ ត្រូវបានយល់ជាទូទៅក្នុងភាសាសាមញ្ញថា ជាការលែងលះគ្នាក៏ពិតមែន ក៏ប៉ុន្តែការបញ្ចប់ការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសនេះត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមរូបភាពជាកិច្ចសន្យាឯកជន ដែលតម្រូវឲ្យភាគីជាប្ដីប្រពន្ធនៃអនីតិសង្វាស ធ្វើការផ្ដិតមេដៃ

110 Sara, "លែងលះប្ដីប្រពន្ធក្នុងសេវាសម្របសម្រួលក្រៅតុលាការវិវាទរួម៧០០៦ករណី សម្រេចលែងលះចំនួន៤៤៤៥ករណី", *កោះសន្តិភាព*, ៣០ ធ្នូ ២០១៦ https://kohsantepheapdaily.com.kh/article/111984.html?fbclid=IwAR11FK__ug8qG9kJr_uh8XROc0X4s-sg0HJLonDfxkbgozFvEo3sQL-GKg8 (បានចូលមើលចុងក្រោយ ១៣ មិថុនា ឆ្នាំ២០១៩)

សន្យាអំពីការបញ្ចប់ការរួមរស់ ឬគ្មានចំណងជាប្តីប្រពន្ធជាមួយគ្នាតទៅទៀតប៉ុណ្ណោះ[111] ព្រោះថាការលែងលះជាផ្លូវការ ឬស្របច្បាប់អាចធ្វើឡើងដោយតុលាការមានសមត្ថកិច្ចប៉ុណ្ណោះ។

៣.១.១. ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ

ជាទូទៅ ចំពោះការបញ្ចប់អនីតិសង្វាស ក្នុងករណីដែលពួកគេមានទ្រព្យសម្បត្តិដែលត្រូវបែងចែកនោះ ឃុំសង្កាត់អាចត្រឹមចូលរួមក្នុងការសម្របសម្រួល ឬចរចារជាមួយភាគី រួចបង្គាប់ឲ្យភាគីធ្វើកិច្ចសន្យាប៉ុណ្ណោះ[112]។ ប្រសិនបើការចរចារមិនទទួលបានជោគជ័យ ឬភាគីនៃអនីតិសង្វាសនៅតែមិនព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិនោះទេ យន្តការបន្ទាប់ គឺមានតែធ្វើការប្តឹងផ្តល់បន្តទៅតុលាការប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជាចំណងអនីតិសង្វាស មិនត្រូវទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ក៏ពិតមែន ក៏ប៉ុន្តែការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិចំពោះអនីតិសង្វាសនៅតែទទួលបានការសម្រេចសេចក្តីដោយតុលាការកម្ពុជា ដែលនឹងត្រូវរៀបរាប់នៅចំណុចបន្តបន្ទាប់។

៣.១.២. ការកំណត់អំណាចមេបា

ដូចគ្នានឹងការបែងចែកទ្រព្យក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនេះដែរ ចំពោះការបញ្ចប់អនីតិសង្វាស ក្នុងករណីដែលពួកគេមានកូនដែលត្រូវទាមទារសិទ្ធិចិញ្ចឹមបីបាច់ ឬ ទាមទារអំណាចមេបានោះ ឃុំសង្កាត់អាចត្រឹមចូលរួមក្នុងការសម្របសម្រួល ឬចរចារជាមួយភាគី រួចបង្គាប់ឲ្យភាគីធ្វើកិច្ចសន្យាប៉ុណ្ណោះ[113]។ ប្រសិនបើការចរចារមិនទទួលបានជោគជ័យ ឬ ភាគីនៃអនីតិសង្វាសនៅតែមិនព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងការប្រគល់អំណាចមេបាទៅលើកូនដល់ភាគីម្ខាងទៀតនៃចំណងអនីតិសង្វាសនោះទេ យន្តការបន្ទាប់គឺមានតែធ្វើការប្តឹងបន្តទៅតុលាការប៉ុណ្ណោះ។

៣.២. ការរំលាយអនីតិសង្វាសក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ

៣.២.១ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់ការវិនិច្ឆ័យសេចក្តី

៣.២.១.១ ការបញ្ចប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស

ក. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

❖ **មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ**

យោងទៅតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី ចំពោះបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

---

[111] សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និងការពារសិទ្ធិមនុស្សលីកាដូ. *បើគ្មានការផ្តន្ទាទោស គឺគ្មានការការពារ៖ ការឆ្លើយតបអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារនៅកម្ពុជា* (ភ្នំពេញ, ២០១៧), ១៨។

[112] សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និងការពារសិទ្ធិមនុស្សលីកាដូ. *បើគ្មានការផ្តន្ទាទោស គឺគ្មានការការពារ៖ ការឆ្លើយតបអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារនៅកម្ពុជា* (ភ្នំពេញ, ២០១៧), ១៨។

[113] សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និងការពារសិទ្ធិមនុស្សលីកាដូ. *បើគ្មានការផ្តន្ទាទោស គឺគ្មានការការពារ៖ ការឆ្លើយតបអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារនៅកម្ពុជា* (ភ្នំពេញ, ២០១៧), ១៨។

តុលាការផ្អែកលើមូលហេតុ២ គឺទី១គូភាគីគ្មានឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការភាន់ច្រឡំលើមនុស្ស ការចាប់បង្ខំ និងមូលហេតុផ្សេងៗទៀត[114]។ ចំពោះមូលហេតុផ្សេងទៀត អាពាពិពាហ៍អាចត្រូវមោឃភាពក្នុងករណីដែលមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌទម្រង់ ដូចជាការដាក់ពាក្យសុំអាពាហ៍ពិពាហ៍ ការជូនដំណឹងជាសាធារណៈ ការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលជាដើម។ ដូចនេះ អាពាហ៍ពិពាហ៍នឹងត្រូវប្រកាសមោឃភាពដោយតុលាការតាមបណ្តឹងទាមទាររបស់សហព័ទ្ធ ក្នុងករណីអាពាហ៍ពិពាហ៍បានកើតឡើងដោយមូលហេតុទាំងនេះ។

ចំពោះការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស បណ្តឹងរបស់ភាគីទៅកាន់តុលាការទាមទារបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ជាគោលការណ៍ច្បាប់ គឺ មិនអាចត្រូវបានដោះស្រាយដោយអំណាចសាលក្រមរបស់តុលាការនោះទេ ដោយហេតុថា បណ្តឹងបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចធ្វើឡើងចំពោះតែអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ ពោលគឺលុះត្រាតែមានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ (អេតាស៊ីវិល) និង មានមូលហេតុសមស្របដូចដែលបានកំណត់ក្នុងច្បាប់។

ដូចនេះចំណងអនីតិសង្វាសមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍នេះទេ។ ជាគោលការណ៍ ការបំបែកអនីតិសង្វាសដោយឈរលើមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺមិនអាចធ្វើទៅបាននោះទេ[115]។

❖ **ការសម្រេចសេចក្តី**

ដូចដែលបានពិភាក្សា បកស្រាយនៅចំណុចខាងលើ បណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចធ្វើទៅបានលុះត្រាណាតែមានមូលហេតុត្រឹមត្រូវដែលកំណត់ដោយច្បាប់ ដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៩៥៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា។

ដោយឡែក ក្នុងករណីអនីតិសង្វាស ចំណងមួយនេះមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់នោះទេ ដោយហេតុថាគ្មានអត្ថិភាពនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍។ ហេតុដូចនេះ អនុលោមតាមមាត្រា ៧៤ និង មាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី តុលាការនឹងលើកបណ្តឹងប្រភេទនេះចោលដោយមូលហេតុថាបណ្តឹងប្រភេទនេះគ្មានផលប្រយោជន៍បណ្តឹង ពោលបណ្តឹងប្រភេទនេះមិនមានកម្មវត្ថុវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ជាក់ស្តែង និងមិនអាចដោះស្រាយបានតាមសាលក្រមបាន ឬ មិនអាចកែតម្រូវបាន[116]។

[114] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៥៨។

[115] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៥។

[116] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១១។

ខ. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍

❖ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ

អាពាហ៍ពិពាហ៍អាចត្រូវបានលុបចោលដោយសារមិនគោរពតាមច្បាប់ដែលកំណត់ ដូចជាលក្ខខណ្ឌអាយុ ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យមានទ្វេរពន្ធភាព ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ក្នុងកំឡុងពេលហាមឃាត់ ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងញាតិលោហិត ឬញាតិពន្ធ និងការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយការឆបោក ឬការគំរាមជាដើម[117]។

មិនខុសគ្នាពីបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ គូភាគីនៃអនីតិសង្វាសមិនអាចធ្វើបណ្តឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍ទៅតុលាការបានទេ ដោយហេតុថា អនីតិសង្វាសគ្មានទេអត្ថិភាពនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ដូចសហព័ទ្ធស្របច្បាប់នោះទេ។ ម្យ៉ាងទៀត អនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមិនមានការគោរពលក្ខខណ្ឌ និងការហាមឃាត់នានា ស្របទៅតាមមាត្រា ៩៤៨ ដល់ មាត្រា ៩៥២ ដូចអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នោះទេ។ ដូចនេះ ជាគោលការណ៍ច្បាប់ ចំណងអនីតិសង្វាសមិនអាចរំលាយដោយឈរលើហេតុផលលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍ តាមរយៈការលែងលះបានទេ ដោយហេតុថាចំណងអនីតិសង្វាសមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌច្បាប់ និង គោរពការហាមឃាត់នានាចំពោះអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដូចដែលបានបញ្ញត្តិក្នុងច្បាប់នោះទេ[118]។

❖ ការសម្រេចសេចក្តី

ដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ បណ្តឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាចធ្វើឡើងទៅបានលុះត្រាតែអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះ ត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមិនគោរពតាមលក្ខខណ្ឌដែលច្បាប់បានកំណត់ ឬ មិនបានបំពានការហាមឃាត់ដែលច្បាប់បានចែង ឬ បណ្តឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចធ្វើឡើងដោយសហព័ទ្ធស្របច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ។ ពោល គឺ មានតែប្តីប្រពន្ធដែលមានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចប្តឹងលែងលះនៅតុលាការបាន។

ដូចនេះ នៅក្នុងករណីដែលអនីតិសង្វាសដាក់ពាក្យបណ្តឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍ នោះបណ្តឹងប្រភេទនេះនឹងត្រូវលើកចោលដោយសាលក្រមតុលាការ។ អនុលោមតាមមាត្រា ៧៤ និងមាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីដដែល តុលាការនឹងលើកបណ្តឹងប្រភេទនេះចោលដោយមូលហេតុថាបណ្តឹងប្រភេទនេះគ្មានផលប្រយោជន៍បណ្តឹង ពោលបណ្តឹងប្រភេទនេះមិនមានកម្មវត្ថុវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ជាក់ស្តែង និង មិនអាចដោះស្រាយដោយតាមសាលក្រមបានទេ ឬ

[117] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៤៨-៩៥២។

[118] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៦។

បណ្តឹងប្រភេទនេះមិនអាចធ្វើការកែតម្រូវបាន[119]។

គ. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យលែងលះ

❖ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ

បើអនុលោមតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណី ប្តីប្រពន្ធអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងធ្វើការលែងលះបានដោយមូលហេតុមួយចំនួនដូចជា៖ ភាគីបានប្រព្រឹត្តិអំពើផិតទៅលើសហព័ទ្ធម្ខាងទៀត ការបោះបង់ចោលសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតដោយគ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ ករណីមិនដឹងច្បាស់ថាសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតស្លាប់ ឬរស់អស់រយៈពេលជាង១ឆ្នាំ ករណីសហព័ទ្ធបានរស់នៅបែកគ្នាជាបន្តបន្ទាប់ អស់រយៈពេលជាង១ឆ្នាំ ដែលវាផ្ទុយនឹងគោលបំណងនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ពោលគឺការរួមសមគ្គសង្វាសនឹងគ្នា និងករណីផ្សេងៗទៀត ដែលចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍គ្មានសង្ឃឹមថានឹងអាចបដិទាន (សះជា) ឡើងវិញបានជាដើម[120] ។ ប្រសិនបើមានការព្រមព្រៀងគ្នានោះ ភាគីអាចធ្វើពាក្យបណ្តឹងលែងលះទៅតុលាការបាន[121]។ លើសពីនេះទៅទៀត ក្រោយពេលទទួលពាក្យបណ្តឹងលែងលះ តុលាការអាចចេញដីការសម្រេចចាត់ចែងរក្សាការពារនានា ដូចជា ការបំបែកលំនៅសង្វាស ការគ្រប់គ្រងថែរក្សាកូន ការគ្រប់គ្រងថែរក្សាទ្រព្យសម្បត្តិ ការទទួលខុសត្រូវអាហារកិច្ចរវាងសហព័ទ្ធ បន្ទុកសោហ៊ុយអាពាហ៍ពិពាហ៍ សោហ៊ុយចិញ្ចឹមបីបាច់កូនជាដើម តាមរយៈពាក្យសុំរបស់ភាគី ឬដោយឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់តុលាការបាន។

ជាគោលការណ៍ច្បាប់ បណ្តឹងលែងលះអាចធ្វើឡើងដោយសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ មានអេតាស៊ីវិលប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះ អនីតិសង្វាសមិនអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅតុលាការក្នុងកម្មវត្ថុទាមទារឲ្យលែងលះបាននោះទេ ពោលគឺមិនអាចដោះស្រាយដោយអំណាចសាលក្រមរបស់តុលាការបាននោះទេ[122]។

❖ ការសម្រេចសេចក្តី

ដូចដែលបានរៀបរាប់នៅចំណុចខាងលើ បណ្តឹងទាមទារឲ្យលែងលះអាចធ្វើឡើងដោយសហព័ទ្ធដែលបានមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់តែប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះ អនីតិសង្វាស មិនអាចធ្វើការលែងលះដូចសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់នោះទេ ព្រោះអនីតិសង្វាសមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ ឬគ្មានបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលចែងអំពីការលែងលះរបស់អនីតិសង្វាសនោះទេ។ ដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៧៤ និងមាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី

---

[119] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១២។

[120] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧៨។

[121] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧៩។

[122] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៧។

តុលាការនឹងលើកបណ្ដឹងប្រភេទនេះចោល ដោយហេតុថាបណ្ដឹងប្រភេទនេះគ្មានផលប្រយោជន៍បណ្ដឹង។ ពោលបណ្ដឹងប្រភេទនេះមិនមានកម្មវត្ថុវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ជាក់ស្ដែង និង មិនអាចដោះស្រាយបានតាមសាលក្រមបាន ឬបណ្ដឹងប្រភេទនេះមិនអាចធ្វើការកែតម្រូវបាន[123]។

ឃ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

❖ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ

អនុលោមតាមច្បាប់ស្ដីពីនីតិវិធីបណ្ដឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល បានកំណត់បណ្ដឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល ដូចជាបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមមាត្រា ៩៥៨ បណ្ដឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមមាត្រា ៩៥៩ ដល់ មាត្រា ៩៦៣ បណ្ដឹងទាមទារឲ្យលែងលះតាមមាត្រា ៩៧៨ និងបណ្ដឹងផ្សេងៗទៀតដែលមានបំណងបង្កើត បញ្ជាក់អត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃទំនាក់ទំនងនឹងឋានៈបុគ្គលជាដើម[124]។ បណ្ដឹងប្រភេទនេះអាចធ្វើឡើងបាន លុះត្រាតែមានច្បាប់ចែងអំពីទំនាក់ទំនងឋានៈបុគ្គលដែលមានក្នុងបណ្ដឹងទាមទារនោះ។ ម្យ៉ាងទៀត នត្ថិភាព និង អត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺមិនមានកំណត់ក្នុងច្បាប់នេះទេ។ រីឯបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ធ្វើឡើងដោយអនីតិសង្វាសជន រឹតតែមិនអាចទៅរួច ឬ មិនអាចត្រូវបានដោះស្រាយដោយអំណាចតុលាការនោះទេ[125]។

❖ ការសម្រេចសេចក្ដី

ដោយសារតែអនីតិសង្វាសមិនមានអត្ថិភាពនៃការចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ ក្នុងករណីដែលមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ នោះតុលាការនឹងច្រានចោលការទាមទាររបស់ភាគីដោយអនុលោមតាមតាមមាត្រា ៧៤ និង មាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីដដែលដោយមូលហេតុថាបណ្ដឹងប្រភេទនេះគ្មានផលប្រយោជន៍ ម្យ៉ាងបណ្ដឹងប្រភេទនេះមិនមានកម្មវត្ថុវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ជាក់ស្ដែង និងមិនអាចដោះស្រាយបានតាមសាលក្រមបាន ឬបណ្ដឹងប្រភេទនេះមិនអាចធ្វើការកែតម្រូវបាន[126]។

ង. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាស

❖ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ

ដូចដែលបានពិភាក្សាពីខាងដើម អនីតិសង្វាសមិនត្រូវបានឲ្យនិយមន័យដោយច្បាប់កម្ពុជានោះទេ ឬ ក៏គ្មានវិធានគតិយុត្តណាមួយត្រូវបានបង្កើតឡើង ដើម្បីគ្រប់គ្រងចំណងអនីតិសង្វាស

[123] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១២។

[124] ច្បាប់ស្ដីពីនីតិវិធីបណ្ដឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល, លេខ នស/រកម/០៦១០/០០៨, ០៨ មិថុនា ២០១០, មាត្រា៣។

[125] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៧-៨។

[126] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១២។

ផងដែរ ហើយការទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាសក៏គ្មានចែងក្នុងច្បាប់កម្ពុជាដូចគ្នាដែរ។ ម្យ៉ាងទៀត ចំពោះពាក្យថា *ការបំបែកលំនៅ* ដែលមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី[127] គឺធ្វើឡើងនៅពេលដែលតុលាការទទួលបណ្ដឹងលែងលះរបស់ភាគី ដែលជាសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ ហើយមានតែសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ (មានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍) ប៉ុណ្ណោះ ទើបអាចធ្វើការលែងលះបាន។ ពាក្យបំបែកលំនៅសង្វាស មិនមែនជាការបំបែកអនីតិសង្វាសនោះទេ តែគឺជាការចាត់ចែងរក្សាការពារដែលមានអានុភាពបណ្ដោះអាសន្ន ដើម្បីរង់ចាំដំណើរការរឿងក្ដីបន្តនៅតុលាការសម្រាប់បណ្ដឹងលែងលះរបស់សហព័ទ្ធស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ។

ដូចនេះការទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាស មិនស្ថិតក្នុងវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់នោះទេ ហើយក៏មិនអាចត្រូវបានដោះស្រាយដោយសាលក្រមរបស់តុលាការបានដែរ[128]។

❖ **ការសម្រេចសេចក្ដី**

ទោះបីក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជាបានចែងពីការបំបែកលំនៅសង្វាសក៏ដោយ ក៏ពាក្យ បំបែកលំនៅសង្វាសនៅទីនេះ មិនមែនជាការបំបែកអនីតិសង្វាសនោះទេ ឬជាគោលការណ៍ មិនអនុវត្តចំពោះការបំបែកលំនៅសង្វាសរបស់អនីតិសង្វាសនោះទេនោះទេ តែគឺជាការចាត់ចែងរក្សាការពារដែលមានអានុភាពបណ្ដោះអាសន្ន រង់ចាំដំណើរការរឿងក្ដីបន្តនៅតុលាការសម្រាប់បណ្ដឹងលែងលះរបស់សហព័ទ្ធដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ប៉ុណ្ណោះ[129]។ ហើយតុលាការនឹងចេញសាលក្រមសម្រេចលើកចោលបណ្ដឹងនៃការទាមទារនេះ ដោយមូលហេតុថាបណ្ដឹងគ្មានផលប្រយោជន៍ គ្មានកម្មវត្ថុវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ជាក់ស្ដែងដោយមិនអាចដោះស្រាយដោយសាលក្រមបាន ឬមិនអាចធ្វើការកែតម្រូវឡើងវិញបាន[130, 131]។

៣.២.១.២ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ

ក. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ

❖ **មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ**

ជាក់ស្ដែង រឿងសំខាន់ដែលភាគីតែងតែទាមទារនៅពេលផ្ដាច់ចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬលែងលះនោះគឺការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ។ ចំពោះសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ ប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិប្ដីប្រពន្ធត្រូវបានបែងចែកជាពីរប្រភេទ គឺប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិកំណត់តាមច្បាប់ និងប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិតាម

[127] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៨៣។
[128] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៨។
[129] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៨៣។
[130] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា៧៥។
[131] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា81។

កិច្ចសន្យា នេះបើយោងតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា[132]។ នៅពេលលែងលះ ចំពោះការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ តុលាការនឹងពិនិត្យមើលថា តើសហព័ទ្ធបានជ្រើសរើសនូវប្រព័ន្ធមួយណា ដើម្បីមកធ្វើការសម្រេចក្តី។

ដូចដែលបានសិក្សាពីខាងដើម ប្តីប្រពន្ធអាចកំណត់ពីទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកគេមុន ឬក្រោយការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ពួកគេ។ ប្រសិនបើមិនបានចុះកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិនោះទេ មានន័យថាទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកគេ ស្ថិតក្នុងប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិកំណត់ដោយច្បាប់[133]។ បើសិនជាសហព័ទ្ធទាំងសងខាងចង់បានប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក ពួកគេត្រូវធ្វើការចុះបញ្ជីកិច្ចសន្យាដោយឡែកនោះ[134] ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងស្របទៅតាមទម្រង់ និងនីតិវិធីដែលកំណត់ដោយច្បាប់[135]។ នៅពេលលែងលះ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិត្រូវបានតុលាការវិនិច្ឆ័យដោយពិនិត្យទៅលើឆន្ទៈរបស់ភាគីថាតើមានការព្រមព្រៀងក្នុងការបែងចែកដែរឬទេ។ ប្រសិនបើភាគីមានការព្រមព្រៀងក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិដោយខ្លួនឯង តុលាការនឹងមិនលូកដៃក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិនោះទេ ដោយឡែកប្រសិនបើមានទំនាស់ក្នុងការបែងចែក ឬការពិភាក្សាគ្នាមិនបានសម្រេចនោះទេ តុលាការនឹងធ្វើការបែងចែងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកគេដោយយុត្តិធម៌ ស្របទៅតាមគោលការណ៍ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែកដែលមានកំណត់ក្នុងច្បាប់។

ក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ ទស្សនៈមួយយល់ថា គប្បីធ្វើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិតាមប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិដែលកំណត់ដោយច្បាប់។ ជាគោលការណ៍ វាអនុវត្តចំពោះប្តីប្រពន្ធដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់ប៉ុណ្ណោះទេ ទើបទ្រព្យរួមកើតមានឡើង ព្រោះតាមនិយមន័យទ្រព្យរួមគឺជាទ្រព្យដែលសហព័ទ្ធទាំងសងខាង ឬ ម្ខាងរកបាន ឬ ទទួលបានក្នុងកំឡុងពេលពួកគេកំពុងមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយគ្នា លើកលែងករណីមួយចំនួនដូចកំណត់ក្នុងច្បាប់[136]។ រីឯទស្សនៈមួយចំនួនទៀតបានលើកឡើងថា ការបញ្ញត្តិស្តីពីទ្រព្យរួមរបស់ប្តីប្រពន្ធក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីធ្វើឡើងក្នុងគោលបំណងដោះស្រាយវិវាទទាក់ទិននឹងទំនាក់ទំនងប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ និងការពារករណីមានការគំរាមកំហែងពីភាគីម្ខាងទៅលើភាគីម្ខាងទៀតនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍។ ទោះបីជាចំណង

[132] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៦៩។
[133] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៦៩។
[134] នីតិវិធីនៃការចុះបញ្ជីកិច្ចសន្យាទព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ, លេខ កយ.ប្រក/១៣, ០៩ សីហា ២០១៣។
[135] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧០។
[136] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧៣។

អនីតិសង្វាសក៏ដោយ ក៏ត្រូវទទួលស្គាល់គោលការណ៍ទ្រព្យរួមផងដែរ ប្រសិនបើទ្រព្យទាំងអស់នោះ កើតមាន ឬទទួលបានក្រោយមានជីវភាពរួមគ្នាបែបអនីតិសង្វាសផងដែរ[137]។

បើតាមមតិមួយទៀត ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិនៃអនីតិសង្វាសមិនស្ថិតនៅក្នុងប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនោះទេ ដោយហេតុថាប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធអនុវត្តន៍ចំពោះតែសហព័ទ្ធដែលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះ មានន័យថាទ្រព្យសម្បត្តិនៃអនីតិសង្វាសគឺស្ថិតនៅក្រោមរបបគតិយុត្តនៃកម្មសិទ្ធអវិភាគ[138]។ បើយោងតាមទស្សនៈនេះ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសគួរតែផ្អែកលើបញ្ញតិស្តីពីកម្មសិទ្ធអវិភាគ ដែលមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីពីមាត្រា២០២ ដល់មាត្រា២១៤ ដូចមានកំណត់ក្នុងច្បាប់។

យ៉ាងណាមិញ ចំពោះការអនុវត្តជាក់ស្តែងស្តីពីការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អនីតិសង្វាសក្រោយការរំលាយ ឬបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសនឹងត្រូវរៀបរាប់នៅចំណុចខាងក្រោយ។

❖ **ការសម្រេចសេចក្តី**

នៅពេលដែលមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ តុលាការនឹងធ្វើការសម្រេចដោយផ្អែកតាមប្រភេទទ្រព្យដែលមានចែងក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ចំពោះការបែងចែកទ្រព្យ សហព័ទ្ធនីមួយៗនឹងទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែករបស់ពួកគេ ដូចដែលមានកំណត់ក្នុងមាត្រា ៩៧២ នៃក្រមដដែល។ បន្ថែមពីលើទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកនេះ សហព័ទ្ធទាំងសងខាងមានសិទ្ធិម្នាក់ពាក់កណ្តាល ឬ១ភាគ២ ទៅលើទ្រព្យរួមរបស់ពួកគេ។ ប៉ុន្តែ បើមានករណីពិសេស និងមានការទាមទាររបស់ភាគីណាម្ខាង តុលាការអាចធ្វើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមដោយពិចារណាទៅលើស្ថានភាពផ្សេងៗដូចជា ទំហំនៃការបរិច្ចាគក្នុងទ្រព្យរួម ទំហំនៃការបរិច្ចាគរបស់ភាគីនីមួយៗចំពោះលទ្ធកម្មនៃទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះ ការថែរក្សា ឬការបង្កើនទ្រព្យអំឡុងពេលនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ កម្រិតជីវភាពរស់នៅក្នុងអំឡុងអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាយុ ស្ថានភាពផ្លូវចិត្ត ផ្លូវកាយ វិជ្ជាជីវៈ ប្រាក់ចំណូល លទ្ធភាពធ្វើការងាររបស់ភាគីនីមួយៗ និងផលប្រយោជន៍របស់កូនជាដើម។ ចំណែកឯ ការងារផ្ទះ ឬ គេហកិច្ចរបស់សហព័ទ្ធម្ខាង ត្រូវចាត់ទុកថាមានតម្លៃស្មើនឹងការងារដែលធ្វើក្រៅផ្ទះផងដែរ[139]។

ដើម្បីអាចធ្វើការសម្រេចទៅបានដូចរៀបរាប់ខាងលើ តុលាការត្រូវពិនិត្យលើអង្គហេតុ និងភស្តុតាងតាមការអះអាងរបស់ភាគីនីមួយៗដើម្បីធ្វើការវិនិច្ឆ័យ។ មុននឹងឈានដល់ការកំណត់អំពីការបែងចែកចំណែកនៃទ្រព្យសម្បត្តិដល់ភាគីនីមួយៗ តុលាការនឹងធ្វើការកំណត់នូវមូលដ្ឋាននានា

[137] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ៨-១០។

[138] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៣៩។

[139] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៨០។

ក្នុងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួម និងទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកជាមុនសិន[140]។

ខ. មូលដ្ឋានគតិយុត្តដើម្បីវិនិច្ឆ័យករណីគ្មានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ

❖ **មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ**

បើអនុលោមតាមមាត្រា ១៨២ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី តុលាការត្រូវតែចេញសាលក្រម ចំពោះការទាមទារទាំងអស់ដែលធ្វើឡើងដោយភាគីដែលបានសុំ។ ដូចនេះតុលាការមិនអាចចេញសាលក្រម ចំពោះចំណុចណាដែលគ្មានការទាមទារដោយភាគីនោះទេ។ ម្យ៉ាងទៀត បើផ្អែកតាមច្បាប់នីតិវិធីបណ្ដឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល លើកលែងតែតុលាការចេញសាលក្រម ឬសាលដីកាដែលទទួលស្គាល់ការទាមទាររបស់ដើមចោទ ចំពោះបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ បណ្ដឹងលែងលះប៉ុណ្ណោះ ទើបតុលាការធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីកំណត់ពីអ្នកដែលមានអំណាចមេបាដោយឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់តុលាការ។ ហើយប្រសិនបើមានពាក្យសុំរបស់ភាគីណាម្ខាង តុលាការត្រូវធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីទាក់ទិននឹងការចាត់ចែងបីបាច់ថែរក្សាកូន ឬការចាត់ចែងទាក់ទងនឹងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ។

ក្នុងករណីខាងលើនេះ វាហាក់មិនអាចកើតឡើងបានឡើយក្នុងសំនុំរឿងអនីតិសង្វាស[141]។

❖ **ការសម្រេចសេចក្ដី**

ក្នុងករណីគ្មានបណ្ដឹងសុំទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិនោះទេ តុលាការនឹងមិនធ្វើការសម្រេចលើបញ្ហាដែលមិនបានស្នើទាមទារនោះទេ។ ដូចមានចែងក្នុងច្បាប់ តុលាការមិនអាចចេញសាលក្រមចំពោះចំណុចណាមួយដែលភាគីមិនបានសុំ ឬ ទាមទារនោះឡើយ ហើយច្បាប់បានកំណត់ថាតុលាការត្រូវចេញសាលក្រមចំពោះតែការទាមទារទាំងឡាយដែលធ្វើឡើងដោយភាគីតែប៉ុណ្ណោះ។[142]

៣.២.៣ មូលដ្ឋានគតិយុត្តកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

ក. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារអ្នកមានអំណាចមេបា

❖ **មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ**

ចំពោះការទាមទារកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាលើកូនក្នុងរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស មានភាពខុសប្លែកគ្នាពីបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស និង ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ពួកគេ ដោយហេតុថា ការទាមទារអំណាចមេបាទៅលើកូនចំពោះទំនាក់ទំនងអនីតិសង្វាស

[140] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១៣។

[141] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១០។

[142] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា១៨២។

ត្រូវបានកំណត់ក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ បើយោងតាមមាត្រា ១០៣៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី អ្នកដែលមានអំណាចមេបាលើកូនដែលម្ដាយមិនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺម្ដាយ។ហើយស្ត្រីដែលបានសម្រាលកូន គឺជាម្ដាយរបស់កូន ដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៩៨៧ នៃក្រមដដែល។ យ៉ាងណាមិញ បើយោងតាមកថាខណ្ឌទី២ និងទី៣នៃមាត្រា ១០៣៨ ដដែលនេះ ឪពុកអាចប្រើប្រាស់អំណាចមេបាចំពោះកូនដែលខ្លួនបានទទួលស្គាល់បានលុះត្រាតែមានការយល់ព្រម និង កំណត់យកឪពុកនោះជាអ្នកមានអំណាចមេបាក្រោយការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្ដាយទាំងសងខាង។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើពុំអាចសម្រេចបាន ឬមិនអាចធ្វើការពិភាក្សាបាន នោះតុលាការត្រូវកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាតាមការទាមទាររបស់ឪពុក ឬ ម្ដាយរបស់កូន។

❖ **ការសម្រេចសេចក្ដី**

ដូចកំណត់នៅក្នុងច្បាប់ ការកំណត់មាតុភាពគឺមានការងាយស្រួល ព្រោះថាស្ត្រីដែលបានសម្រាលកូនគឺជាម្ដាយរបស់កូន[143]។ ហើយអ្នកដែលមានអំណាចមេបាលើកូនដែលម្ដាយមិនបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍បានកើតឡើង គឺម្ដាយ។ យ៉ាងណាមិញ ភាគីឪពុកអាចប្រើប្រាស់អំណាចមេបាចំពោះកូនដែលខ្លួនបានទទួលស្គាល់បានលុះត្រាតែមានការយល់ព្រម និង កំណត់យកឪពុកនោះជាអ្នកមានអំណាចមេបាក្រោយការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្ដាយទាំងសងខាង។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើពុំអាចសម្រេចបាន ឬមិនអាចធ្វើការពិភាក្សាបាន នោះតុលាការត្រូវកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាតាមការទាមទាររបស់ឪពុក ឬ ម្ដាយរបស់កូន[144]។

ដូចនេះមិនមានបញ្ហាចោទទេ ក្នុងករណីមានបណ្ដឹងទាមទារកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាពីសំណាក់ឪពុករបស់កូន ទោះបីជាវាចំណងអនីតិសង្វាសក៏ដោយ ក៏តុលាការនឹងធ្វើការសម្រេចដូចដែលច្បាប់បានកំណត់[145]។

ខ. មូលដ្ឋានគតិយុត្តដើម្បីវិនិច្ឆ័យករណីគ្មានបណ្ដឹងទាមទារអ្នកមានអំណាចមេបា

❖ **មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់វិនិច្ឆ័យ**

នៅក្នុងសំនុំរឿងអនីតិសង្វាស ការកំណត់អំពីអ្នកអំណាចមេបាដោយឆន្ទានុសិទ្ធតុលាការគឺមិនត្រូវបានកំណត់នៅក្នុងបញ្ញត្តិណាមួយនៃច្បាប់កម្ពុជាឡើយ ពោលវាមានភាពខុសគ្នាពីបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលុបចោលចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬបណ្ដឹងលែងលះ ដោយហេតុថាតុលាការត្រូវធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីកំណត់អំពីអ្នកមានអំណាចមេបាដោយឆន្ទានុសិទ្ធរបស់តុលាការ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត

[143] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា៩៨៧។
[144] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា១០៣៨។
[145] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១៤។

តុលាការមិនអាចចេញសាលក្រមចំពោះចំណុចណាមួយដែលភាគីមិនបានស្នើសុំ ឬ ទាមទារនោះឡើយ ហើយច្បាប់បានកំណត់ថា តុលាការត្រូវចេញសាលក្រមចំពោះតែការទាមទារទាំងឡាយដែលធ្វើឡើងដោយភាគីប៉ុណ្ណោះ[146]។

❖ **ការសម្រេចសេចក្តី**

ដូចមានចែងក្នុងច្បាប់ តុលាការមិនអាចចេញសាលក្រមចំពោះចំណុចណាមួយដែលភាគីមិនបានសុំ ឬទាមទារនោះឡើយ ហើយច្បាប់បានកំណត់ថាតុលាការត្រូវចេញសាលក្រមចំពោះតែការទាមទារទាំងឡាយដែលធ្វើឡើងដោយភាគីតែប៉ុណ្ណោះ។[147]

ដូចនេះតុលាការនឹងមិនធ្វើការសម្រេចសេចក្តីនោះទេ ក្នុងករណីដែលគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាលើកូននោះទេ។

៣.២.២ ការអនុវត្តជាក់ស្តែងលើការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាសនៅតុលាការ

ចំពោះការអនុវត្តជាក់ស្តែងលើការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាសនៅក្នុងតុលាការដែលនឹងធ្វើការអត្ថាធិប្បាយក្នុងចំណុចនេះ ក្រុមយើងខ្ញុំនឹងផ្អែកទៅលើរបាយការណ៍កម្មសិក្សានៅតុលាការខេត្តព្រៃវែងដែលធ្វើឡើងដោយលោក **ប៊ុន រតនៈ** សិស្សចៅក្រមជំនាន់ទី៧ នៃរាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ ធ្វើជាឯកសារគោលក្នុងការពិភាក្សាអំពីការអនុវត្តជាក់ស្តែងលើការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាសនៅតុលាការ ដោយហេតុថារបាយការណ៍ស្រាវជ្រាវដែលធ្វើឡើយដោយ ប៊ុន រតនៈ គឺមានភាពច្បាស់លាស់ ក្បោះក្បាយ និងមានតម្លៃក្នុងការយកមកសិក្សាពីចំណុចមួយនេះ។

៣.២.២.១ មូលដ្ឋានគតិយុត្តសម្រាប់ការវិនិច្ឆ័យសេចក្តី

៣.២.២.១.១ ការបញ្ចប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស

ក. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យលែងលះ

ទោះបីជាការលែងលះអាចធ្វើឡើង ចំពោះតែសហព័ទ្ធដែលបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ដោយ យ៉ាងណាមិញ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ចៅក្រមបានធ្វើការវិនិច្ឆ័យដោយប្រើប្រាស់ និងយកបញ្ញត្តិរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍ស្តីពីមូលហេតុនៃការលែងលះ មានចែងក្នុងមាត្រា ៩៧៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា មកអនុវត្តន៍ចំពោះបណ្តឹងទាមទារឲ្យលែងលះរបស់អនីតិសង្វាស។ នៅក្នុងករណីដែល គូភាគីនៃអនីតិសង្វាសមានការព្រមព្រៀងគ្នា តុលាការសម្រេច

---

[146] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា១៨២។

[147] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា១៨២។

សេចក្តីដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៩៧៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។

បើយើងក្រលែកមើលនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជាវិញ ការលែងលះរបស់អនីតិសង្វាសមិនត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់នោះទេ។ យ៉ាងណាមិញ បើយើងសង្កេតទៅលើមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណីវិញ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីអាចយកមកអនុវត្តន៍ជា**គោលការណ៍សមធម៌**បានក្នុងករណីអវត្តមាននៃច្បាប់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលកើតមានឡើងក្នុងសង្គមមុនកាលបរិច្ឆេទនៃការអនុវត្ត ក្នុងករណីគ្មានបទដ្ឋានគតិយុត្ត ឬ បញ្ញត្តិទំនៀមទំលាប់។ ចំពោះករណីនេះ តុលាការធ្វើការសម្រេចសេចក្តីដោយផ្អែកលើមាត្រាពាក់ព័ន្ធនឹងការលែងលះក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីដោយផ្អែកលើគោលការណ៍សមធម៌នេះឯង[148]។

ខ. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

តាមការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ចៅក្រមធ្វើការវិនិច្ឆ័យបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល បានកំណត់អំពីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលដែលមានដូចជាៈ បណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់អំពីមោឃភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមមាត្រា ៩៥៨ បណ្តឹងទាមទារឲ្យលុបចោលអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមមាត្រា ៩៥៩ ដល់ មាត្រា ៩៦៣ បណ្តឹងទាមទារឲ្យលែងលះតាមមាត្រា ៩៧៨ និងបណ្តឹងផ្សេងៗទៀតដែលមានបំណងបង្កើត បញ្ជាក់អត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃទំនាក់ទំនងនឹងឋានៈបុគ្គលជាដើម[149]។ ចំពោះបណ្តឹងផ្សេងទៀតដែលមានបំណងបង្កើត បញ្ជាក់ពីអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃទំនាក់ទំនងឋានៈបុគ្គលក្នុងមាត្រា៣ នៃច្បាប់ខាងលើអាចអនុវត្តទៅបានកាលណាមានច្បាប់ចែងអំពីទំនាក់ទំនងឋានៈបុគ្គលដែលមាននៅក្នុងបណ្តឹងទាមទារនោះ។ ក៏ប៉ុន្តែ ការបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍មិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជានោះទេ។ យ៉ាងណាមិញ បើយោងទៅតាមមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី គេបានបញ្ជាក់ថា ក្រមរដ្ឋប្បវេណីអាចយកមកអនុវត្តន៍ជាគោលការណ៍សមធម៌បាន ក្នុងករណីអវត្តមាននៃច្បាប់ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលកើតមានឡើងក្នុងសង្គមមុនកាលបរិច្ឆេទនៃការអនុវត្ត ករណីគ្មានបទដ្ឋានគតិយុត្ត ឬបញ្ញត្តិទំនៀមទំលាប់។ បន្ថែមពីនេះទៅទៀត មាត្រា ២១ នៃច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំ អង្គតុលាការបានបញ្ញត្តិថា **តុលាការនៃសាលាដំបូងមានសមត្ថកិច្ចជំនុះជម្រះរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី និងរឿងក្តីទាំងឡាយណាដែលពុំមានបញ្ញត្តិណាមួយប្រគល់សមត្ថកិច្ចឲ្យតុលាការជំនាញផ្សេងៗទៀតដោយអនុវត្តតាមបទប្បញ្ញត្តិស្តីពីនីតិវិធី**

[148] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញៈ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១៩-២០។

[149] ច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល, លេខ នស/រកម/០៦១០/០០៨, ០៨ មិថុនា ២០១០, មាត្រា៣។

រដ្ឋប្បវេណី។ ទន្ទឹមគ្នានេះដែរ មាត្រា ១ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលបានបញ្ជាក់ថា **ច្បាប់នេះមានគោលដៅបញ្ញត្តិនូវករណីពិសេសនៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីចំពោះទំនាក់ទំនងទាក់ទិននឹងឋានៈបុគ្គល។** តួយ៉ាងដូចករណីរឿងក្តីអនីតិសង្វាសនេះ ទោះបីពួកគេមិនមែនជាប្តីប្រពន្ធដែលច្បាប់បានទទួលស្គាល់ ឬ គ្មានឋានៈជាសហព័ទ្ធស្របទៅតាមច្បាប់ក៏ពិតមែន ក៏ប៉ុន្តែពួកគេមានជីវភាពរស់នៅដូចជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ស្ទើរគ្រប់ចំណុច ខុសគ្នាត្រង់ថាពួកគេមិនបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬ គ្មានអត្ថិភាពនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តែប៉ុណ្ណោះ។

ដោយយោងតាមមាត្រានានា នៃច្បាប់ផ្សេងៗ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ ចៅក្រមបានធ្វើការបកស្រាយ និង ប្រើប្រាស់ក្រមរដ្ឋប្បវេណីក្នុងករណីបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់អនីតិសង្វាសជន ដោយប្រើប្រាស់នូវគោលការណ៍សមធម៌ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាសង្គមដែលបានបញ្ហាប្រឈមកំពុងកើតឡើង ដោយហេតុថាចំណងអនីតិសង្វាសបានក្លាយទៅជាស្ថានភាពទូទៅទៅហើយក្នុងសង្គមបច្ចុប្បន្ន ជាពិសេសនៅតាមបណ្តាខេត្ត និង ទីជនបទនានាទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា[150]។ម្យ៉ាងទៀត ប្រសិនបើស្ថាបន័តុលាការមិនអាចដោះស្រាយបណ្តឹង និងបញ្ហាវិវាទរបស់អនីតិសង្វាសនោះ គេក៏មិនឃើញមានស្ថាប័នណាមួយដែលមានសមត្ថកិច្ច អាចដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេនោះទេ។

គ. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាស

ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ចំពោះបណ្តឹងដែលទាមទារឲ្យបំបែកអនីតិសង្វាស ចៅក្រមធ្វើការពិចារណាលើករណី២ គឺការបំបែកអនីតិសង្វាសដោយការព្រមព្រៀង និង ការបំបែកអនីតិសង្វាសដោយមិនមានការព្រមព្រៀង។ ចំពោះការបំបែកអនីតិសង្វាសដោយការព្រមព្រៀង តុលាការខេត្តព្រៃវែងបានធ្វើការបកស្រាយប្រដូចទៅនឹង ការលែងលះដោយព្រមព្រៀងរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍ដែរ ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៩៧៩ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគីនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍អាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងលែងលះទៅតុលាការបាន ក្នុងករណីមានការព្រមព្រៀងគ្នាអំពីការលែងលះដោយភាគីទាំងពីរ។ រីឯការបំបែកអនីតិសង្វាសដោយមិនមានការព្រមព្រៀងវិញ នៅពេលដែលគ្មានការព្រមព្រៀងក្នុងការបំបែកអនីតិសង្វាសពីភាគី ចៅក្រមបានយកបញ្ញត្តិ ស្តីពីមូលហេតុនៃការលែងលះរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍មកធ្វើការពិចារណាក្នុងបណ្តឹងប្រភេទនេះ។ យោងតាមមាត្រា ៩៧៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ប្តីប្រពន្ធអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹងធ្វើការលែងលះបានដោយមូលហេតុមួយចំនួនដូចជាៈ ភាគីបានប្រព្រឹត្តិអំពើផិតទៅលើសហព័ទ្ធម្ខាងទៀត ការបោះបង់សហព័ទ្ធចោលដោយ

[150] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញៈ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១៩-២០។

គ្មានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ ករណីមិនដឹងច្បាស់ថាសហព័ទ្ធម្ខាងទៀតស្លាប់ ឬរស់អស់រយៈពេលជាង ១ ឆ្នាំ ករណីសហព័ទ្ធបានរស់នៅបែកគ្នាជាបន្តបន្ទាប់ អស់រយៈពេលជាង ១ឆ្នាំ ដែលវាផ្ទុយនឹងគោលបំណងនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ពោលគឺការរួមសមគ្គសង្វាសនឹងគ្នា និង ករណីផ្សេងៗទៀតដែលចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍គ្មានសង្ឃឹមថានឹងអាចបដិទាន (សះជា) ឡើងវិញបានជាដើម[151] ។

មានថៅក្រមមួយចំនួនបានបកស្រាយថា ការបំបែកអនីតិសង្វាស គឺមិនមានចែងនៅក្នុងច្បាប់នោះទេ។ ចំពោះករណីនេះ មាត្រា ៧៤ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងថា បណ្តឹងអាចធ្វើឡើងបាន លុះត្រាតែបណ្តឹងនោះមានកម្មវត្ថុវិវាទតាមផ្លូវច្បាប់ជាក់ស្តែង និង អាចដោះស្រាយដោយសាលក្រមបាន។ ក៏ប៉ុន្តែ ប្រសិនជាយើងពិនិត្យមើលទៅលើមាត្រា ៥ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណីវិញ គឺថាក្រមរដ្ឋប្បវេណីអាចយកមកអនុវត្តន៍ជាគោលការណ៍សមធមិបាន ក្នុងករណីអវត្តមាននៃច្បាប់ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលកើតមានឡើងក្នុងសង្គម មុនកាលបរិច្ឆេតនៃការអនុវត្ត ករណីគ្មានបទដ្ឋានគតិយុត្ត ឬ បញ្ញត្តិទំនៀមទំលាប់ជាដើម។ ផ្អែកតាមមាត្រានេះ ថៅក្រមអាចយកក្រមរដ្ឋប្បវេណីមកអនុវត្តដោយផ្អែកតាមគោលការណ៍សមធមិ ដើម្បីយកមកដោះស្រាយបញ្ហាដែលអវត្តមាននៃច្បាប់បាន[152]។

៣.២.២.១.២ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ

ក. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ

ចំពោះការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ក្នុងករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ តុលាការនឹងធ្វើការពិចារណាទៅលើឆន្ទៈរបស់គូភាគីថាតើមានការព្រៀមព្រៀងគ្នាក្នុងការចែកទ្រព្យសម្បត្តិដែរឬទេ។ ក្នុងករណីគ្មានការព្រមព្រៀងក្នុងការចែកទ្រព្យនោះទេ តុលាការនឹងកំណត់បែងចែកទ្រព្យដោយផ្អែកលើមាត្រា ៩៨០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីទាក់ទិននឹងការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ និងគោលការណ៍ទ្រព្យរួម និងទ្រព្យដោយឡែកដែលកំនត់ក្នុងច្បាប់[153]។

ខ. ករណីគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ

ដូចមានចែងក្នុងច្បាប់ តុលាការមិនអាចចេញសាលក្រមចំពោះចំណុចណាមួយដែលភាគីមិនបានសុំ ឬទាមទារនោះឡើយ ហើយច្បាប់បានកំណត់ថាតុលាការត្រូវចេញសាលក្រមចំពោះតែការទាមទារទាំងឡាយដែលធ្វើឡើងដោយភាគីតែប៉ុណ្ណោះ[154]។ ដូចគ្នានេះដែរ នៅក្នុងការអនុវត្ត

---

[151] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧, មាត្រា៩៧៨។

[152] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២១។

[153] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២១។

[154] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា១៨២។

ជាក់ស្តែងនៅក្នុងតុលាការខេត្តព្រៃវែង តុលាការនឹងមិនចេញសាលក្រមនោះទេ ក្នុងករណីគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិពីសំណាក់គូភាគី។

៣.២.២.១.៣ ការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

ក. ការសម្រេចសេចក្តីលើបណ្តឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

បើយោងតាមកថាខណ្ឌទី២ និងទី៣ នៃមាត្រា ១០៣៨ នៃក្រមដដែល ឪពុកអាចប្រើប្រាស់អំណាចមេបាចំពោះកូនដែលខ្លួនបានទទួលស្គាល់បានលុះត្រាតែមានការយល់ព្រម និង កំណត់យកឪពុកនោះជាអ្នកមានអំណាចមេបាក្រោយការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្តាយទាំងសងខាងប៉ុណ្ណោះ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើពុំអាចសម្រេចបាន ឬមិនអាចធ្វើការពិភាក្សាបាន នោះតុលាការត្រូវកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាតាមការទាមទាររបស់ឪពុក ឬម្តាយរបស់កូន។ ដូចនេះក្នុងករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាពីគូភាគីអនីតិសង្វាស នោះតុលាការនឹងធ្វើការសម្រេចកំណត់ពីអ្នកដែលមានអំណាចមេបាទៅលើកូន ដោយធ្វើការពិចារណាផ្អែកទៅលើចំណុចផ្សេងៗ ដូចជាផលប្រយោជន៍របស់កូន រួមមាន សុខភាពរូបរាងកាយ បញ្ហាផ្លូវចិត្តរបស់កូន និងជីវភាព ឬចំណូលរបស់ភាគីទាំងសងខាងជាដើម[155]។

ខ. ការសម្រេចសេចក្តីក្នុងករណីគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង រាល់បណ្តឹងពាក់ព័ន្ធនឹងការបំបែកអនីតិសង្វាស គូភាគីដែលមានកូនតែងតែទាមទារ ឬ ស្នើសុំឲ្យតុលាការធ្វើការសម្រេចកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាទៅលើកូនៗរបស់ពួកគេ ពោលគឺកម្រមានករណី គូភាគីដែលមានកូន រួចមិនធ្វើការទាមទារអំណាចមេបាទៅលើកូន នៅពេលមានបណ្តឹងផ្តាច់អនីតិសង្វាសណាស់។ ម្យ៉ាងទៀតតុលាការតែងតែរំលឹកដល់ភាគីលើបញ្ហានេះ ដោយឲ្យភាគីបន្ថែមនូវកម្មវត្ថុក្នុងបណ្តឹង ក្នុងករណីដែល គូភាគីមិនបានទាមទារ ឬ ស្នើសុំតុលាការឲ្យកំណត់ពីអ្នកមានអំណាចមេបា ព្រោះធ្វើដូចនេះបញ្ហារបស់ភាគីត្រូវបានដោះស្រាយបានចប់ចុងចប់ដើម[156]។

៣.២.២.២ ការអនុវត្តជាក់ស្តែងលើសេចក្តីសម្រេច

៣.២.២.២.១ ការសម្រេចសេចក្តីលើការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស

ក. បណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស

នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ចៅក្រមធ្វើការសម្រេចសេចក្តីលើបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស ដោយធ្វើការពិចារណាលើឆន្ទៈរបស់គូភាគី។

[155] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២២។
[156] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស*. (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២២។

ក្នុងករណីដែលភាគីមានការព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស នោះចៅក្រមភាគច្រើននឹងចេញសាលក្រមបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសរបស់ភាគីតាមការព្រមព្រៀង។ ក្នុងករណីគ្មានការព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងការបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសនោះទេ តុលាការនឹងពិនិត្យសំនុំរឿងនេះ ដោយយកបញ្ញត្តិស្តីពីមូលហេតុនៃការលែងលះរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍មកពិនិត្យ រួចតុលាការនឹងចេញសេចក្តីសម្រេចបង្គាប់ឲ្យភាគីបញ្ឈប់ ឬ មិនបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេ។

យ៉ាងណាមិញ កម្រនឹងមានសាលក្រមណាមួយដែលសម្រេចមិនឲ្យភាគីបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេណាស់ ដោយហេតុថា ចំណងអនីតិសង្វាសត្រូវបានកើតឡើងដោយផ្អែកខ្លាំងទៅលើមនោសញ្ចេតនា និង ឆន្ទៈសេរីរបស់ភាគីទាំងសងខាងនៃអនីតិសង្វាស ដែលជាបញ្ហាដែលតុលាការមិនអាចមើលរំលង។ ពោល គឺតុលាការមិនអាចបង្ខំឲ្យពួកគេនៅបន្តការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសនោះទេ លុះត្រាតែក្នុងករណីការបញ្ឈប់ការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគេអាចបណ្តាលឲ្យមានបញ្ហាប្រឈមដល់ការទ្រទ្រង់ជីវភាពរបស់ភាគីម្ខាងទៀត ឬធ្វើឲ្យកូនក្រលំបាកយ៉ាងខ្លាំង ឬមានការឈឺចាប់ដែលមិនអាចទ្រាំទ្របាន ដែលតុលាការនឹងច្រានចោលបណ្តឹងនោះចោលដោយពិចារណាលើស្ថានភាព និងផលវិបាកដូចបានរៀបរាប់ខាងលើ[157] ដូចគ្នានឹងការអនុវត្តចំពោះការលែងលះរបស់អាពាហ៍ពិពាហ៍ផងដែរ។

ខ. បណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍

តាមការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ចៅក្រមធ្វើការវិនិច្ឆ័យបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់អនីតិសង្វាស ដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គលបានកំណត់បណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល មាត្រា ៥ នៃច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី ដែលបានបញ្ជាក់ថា ក្រមរដ្ឋប្បវេណីអាចត្រូវយកមកអនុវត្តន៍ជា**គោលការណ៍សមធម៌**បាន ក្នុងករណីអវត្តមាននៃច្បាប់ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលកើតមានឡើងក្នុងសង្គមមុនកាលបរិច្ឆេតនៃការអនុវត្ត ករណីគ្មានបទដ្ឋានគតិយុត្ត ឬ បញ្ញត្តិទំនៀមទំលាប់ មាត្រា ២១ នៃច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គតុលាការដែលបានបញ្ញត្តិថា តុលាការនៃសាលាដំបូងមានសមត្ថកិច្ចជំនុះជម្រះរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី និងរឿងក្តីទាំងឡាយណាដែលពុំមានបញ្ញត្តិណាមួយប្រគល់សមត្ថកិច្ចឲ្យតុលាការជំនាញផ្សេងៗទៀត ដោយអនុវត្តន៍ទៅតាមបទប្បញ្ញត្តិស្តីពីនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីជាដើម មកធ្វើជាមូលដ្ឋាននៅក្នុងការដោះស្រាយបណ្តឹងបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ធ្វើឡើង

[157] ប៊ុនរតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២៣។

ដោយប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាស[158]។

នៅពេលមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍ ធ្វើឡើងដោយប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសនោះ ចៅក្រមនៃសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែងនឹងធ្វើការពិនិត្យថាតើភាគីបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែរឬទេ។ តែប្រសិនបើពិនិត្យឃើញថា គូភាគីពិតជាមិនបានចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍នោះទេ តុលាការនឹងចេញសេចក្តីសម្រេចបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់គូភាគីនៃអនីតិសង្វាស ដោយបង្គាប់ឲ្យភាគីបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសបន្ថែមក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ។

មូលហេតុដែលចៅក្រមនៃសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែងធ្វើការសម្រេចបែបនេះ គឺដើម្បីឲ្យភាគីបំបែកលំនៅរបស់ខ្លួន ឬ បញ្ឈប់ការរួមរស់ជាមួយគ្នាតទៅទៀត។ ចំណុចនេះវាក៏ជាតម្រូវការរបស់អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានមួយចំនួនផងដែរ ដើម្បីអនុញ្ញាតិឲ្យគូភាគីអាចធ្វើការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍បាន ប្រសិនបើពួកគេចង់មានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់នាពេលអនាគត[159]។

ដូចគ្នានេះដែរ ជាការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រះសីហានុ ចាប់ពីឆ្នាំ ២០១៣ មក មានការកែតម្រូវកម្មវត្ថុនៃបណ្តឹងពី *ការផ្តាច់អនីតិសង្វាស* ទៅជា *បណ្តឹងសុំបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍* វិញ។ ចំណែកឯដំណើរការនៃនីតិវិធីនៃការផ្តាច់អនីតិសង្វាស សាលាដំបូងខេត្តព្រះសីហានុធ្វើការសម្រេចសេចក្តីដោយឈរលើច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងស្តីពីឋានៈបុគ្គល ដូចគ្នានឹងតុលាការខេត្តព្រៃវែងដែរ ឬ ឈរលើនីតិវិធីរឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណីមិនមែនបណ្តឹង ដោយការធ្វើនីតិវិធីសម្រាប់ការទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់តាមឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ចៅក្រម បន្ទាប់មកចេញដីការសម្រេចប្រសិនបើភាគីមានការព្រមព្រៀងគ្នាជាដើម[160]។

យ៉ាងណាមិញ មូលដ្ឋានគតិយុត្តរបស់តុលាការខេត្តព្រះសីហានុក្នុងការសម្រេចអំពីនត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់អនីតិសង្វាស មិនត្រូវបានបញ្ជាក់នោះទេ ទំនងអាចមានសច្ចធារណ៍តាមផ្លូវតុលាការដែលថា បើគ្មានសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលនោះ មានន័យថាវាមាននត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍[161]។ ដូចគ្នានឹងការអនុវត្តជាក់ស្តែងរបស់តុលាការខេត្តព្រៃវែងផងដែរ គ្រាន់តែថាសេចក្តីសម្រេច ឬ សាលក្រមបញ្ជាក់នត្ថិភាពនៃអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់អនីតិសង្វាសចេញដោយតុលាការខេត្តព្រៃវែង ត្រូវបានបន្ថែមដោយការបង្គាប់ឲ្យភាគីបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាស។

---

[158] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ១៩-២០។

[159] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២៣។

[160] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៥), ៦៦។

[161] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៥), ៦៣។

គ. ករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលែងលះ

ចំពោះករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យលែងលះដែលធ្វើឡើងដោយអនីតិសង្វាសជនវិញ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅក្នុងសាលាដំបូងខេត្តព្រៃវែង ចៅក្រមនឹងធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីដូចគ្នាទៅនឹងករណីបណ្ដឹងទាមទារឲ្យបញ្ឈប់ការរួមរស់ជាអនីតិសង្វាសផងដែរ។ មូលហេតុដែលមានការអនុវត្តបែបនេះ ដោយហេតុថាការយល់ដឹងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរនៅមានកម្រិត ជាពិសេសពលរដ្ឋរស់នៅតាមបណ្ដាខេត្ត និងទីជនបទដាច់ស្រយាល ដោយពួកគាត់យល់ឃើញថាការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសរបស់ពួកគាត់ គឺមានលក្ខណៈជាប្ដីប្រពន្ធដូចជាសហព័ទ្ធស្របច្បាប់ដែរ។ ម្យ៉ាងទៀតប្រជាពលរដ្ឋភាគច្រើនចាត់ទុកថាការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមប្រពៃណី គឺធ្វើឲ្យពួកគេក្លាយជាប្ដីប្រពន្ធស្របច្បាប់ ទោះបីគ្មានការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ក៏ដោយ។ ហេតុដូចនេះ នៅពេលដែលប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសដាក់ពាក្យបណ្ដឹងទៅតុលាការ គឺពួកគេទាមទារឲ្យតុលាការសម្រេចឲ្យពួកគេលែងលះគ្នា ទោះបីខ្លឹមសារទាមទារក្នុងបណ្ដឹងប្រភេទនេះ មិនត្រឹមត្រូវក៏ពិតមែន។ ប៉ុន្តែ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង តុលាការអាចបង្គាប់ឲ្យម្ចាស់បណ្ដឹងធ្វើការកែតម្រូវពាក្យពេចន៍នៃបណ្ដឹងឡើងវិញ ឬ ម្យ៉ាងទៀតតុលាការនឹងធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីដោយឆន្ទានុសិទ្ធិ តាមរយៈការចេញសាលក្រមសម្រេចឲ្យភាគីនៃអនីតិសង្វាសបំបែក ឬមិនបំបែកអនីតិសង្វាស[162]។

ផ្ទុយទៅវិញ ចំពោះការអនុវត្តនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រះសីហនុវិញ តុលាការតែងតែច្រានចោលរាល់បណ្ដឹងទាមទារឲ្យផ្ដាច់អនីតិសង្វាសរបស់ភាគីបណ្ដឹង ក៏ប៉ុន្តែតុលាការបែជាធ្វើសេចក្ដីសម្រេចលើការកំណត់អំណាចមេបា និងទ្រព្យសម្បត្តិជាដើមទៅវិញ ដោយហេតុថាអនីតិសង្វាសកើតឡើងតាមព្រឹត្តិន័យ ឬកើតឡើងដោយឆន្ទៈសេរីរបស់ភាគី ដូចនេះវាក៏ត្រូវបញ្ចប់ទៅវិញតាមព្រឹត្តិន័យ ឬឆន្ទៈសេរីរបស់ភាគីនៃអនីតិសង្វាសផងដែរ[163]។

រីឯនៅសាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបងវិញ កម្មវត្ថុនៃការទាមទារឲ្យលែងលះក្នុងបណ្ដឹងរបស់ភាគីអនីតិសង្វាសត្រូវបានលើកចោលដោយតុលាការ ដោយអនុលោមតាមបញ្ញត្តិមាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ព្រោះកម្មវត្ថុមានលក្ខណៈផ្ទុយនឹងច្បាប់។ យ៉ាងណាមិញតុលាការ នៅតែធ្វើការសម្រេចសេចក្ដីលើការទាមទារកំណត់អំណាចមេបា និង បែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ប្ដីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសដដែល។ ម្យ៉ាងទៀត ទោះបីជាកម្មវត្ថុនៃការសុំលែងលះត្រូវបានលើកចោលដោយតុលាការក៏ដោយ ក៏ប៉ុន្តែតុលាការបានកំណត់ពីសេរីភាពរបស់គូភាគីនៃអនីតិសង្វាសក្នុងការជ្រើសរើសគូស្រករថ្មី និង អាចរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របទៅតាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងតាមច្បាប់នៅ

[162] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២៥។

[163] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៦២។

ក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន ដែលប្រៀបដូចជាបានរំលាយចំណងអនីតិសង្វាសរបស់គូភាគីដូចគ្នានេះដែរ ទោះបីគ្មានការកំណត់ជាផ្លូវការដោយផ្ទាល់ក្នុងសេចក្តីសម្រេចក៏ដោយ[164]។

៣.២.២.២.២ ការសម្រេចសេចក្ដីលើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិ

ក. ការសម្រេចសេចក្តីករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ

ក្នុងករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ តុលាការខេត្តព្រៃវែងនឹងធ្វើការពិនិត្យទៅលើ ឆន្ទៈរបស់ភាគី ថាតើមាការព្រមព្រៀងគ្នាដែរឬទេ។ ប្រសិនបើមានការព្រមព្រៀង តុលាការខេត្តព្រៃវែងនឹងធ្វើការសម្រេច ដោយផ្អែកលើការព្រមព្រៀងគ្នារវាងភាគីនៃអនីតិសង្វាសតាមការទាមទារ។ ក៏ប៉ុន្តែ បើសិនជាគ្មានការព្រមព្រៀងគ្នាទេ នោះតុលាការនឹងធ្វើការពិចារណាដោយយកមាត្រានានានៃប្រព័ន្ធទ្រព្យសម្បត្តិយកមកបកស្រាយលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស។ តុលាការនឹងធ្វើការសម្រេចផងដែរ ដោយកំណត់អំពីទ្រព្យសម្បត្តិដែលភាគីនឹងទទួលបាន ឬមានសិទ្ធិទៅលើទ្រព្យទាំងនោះដោយយុត្តិធម៌ អនុលោមតាមមាត្រា៩៨០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី។ ពោលគឺភាគីនីមួយៗនៃអនីតិសង្វាសនឹងទទួលបាន៖

- សហព័ទ្ធនីមួយៗនឹងទទួលបានទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែករបស់ពួកគេ ដូចមានដែលបានកំណត់ក្នុងមាត្រា៩៧២។
- បន្ថែមពីលើទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក សហព័ទ្ធទាំងសងខាងមានសិទ្ធិពាក់កណ្តាល ឬ ១ភាគ២ទៅលើទ្រព្យរួមរបស់ពួកគេ។ ប៉ុន្តែ បើមានករណីពិសេស និងមានការទាមទាររបស់ភាគីណាម្ខាង តុលាការអាចធ្វើការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមដោយពិចារណាទៅលើស្ថានភាពផ្សេងៗដូចជា ទំហំនៃការបរិច្ចាគ ទំហំនៃការបរិច្ចាគរបស់ភាគីនីមួយៗចំពោះលទ្ធកម្មនៃទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះ ការថែរក្សា ឬការបង្កើនទ្រព្យអំឡុងពេលនៃចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ កម្រិតជីវភាពរស់នៅក្នុងអំឡុងអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាយុ ស្ថានភាពផ្លូវចិត្ត ផ្លូវកាយ វិជ្ជាជីវៈ ប្រាក់ចំណូល លទ្ធភាពធ្វើការងាររបស់ភាគីនីមួយៗ និងផលប្រយោជន៍របស់កូនជាដើម។

មិនតែប៉ុណ្ណោះ ការងារផ្ទះ ឬគេហកិច្ចរបស់សហព័ទ្ធម្ខាង ត្រូវចាត់ទុកថាមានតម្លៃស្មើនឹងការងារដែលធ្វើក្រៅផ្ទះផងដែរ នៅពេលគណនាពីតម្លៃនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលភាគីនីមួយៗបានរួមចំណែកទៅក្នុងទ្រព្យរួម កំឡុងពេលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍។

[164] សាលក្រមរដ្ឋប្បវេណីលេខ ៣៧៤ (ជ) របស់សាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង ចុះថ្ងៃទី២៨/០៧/២០១៦ នៃសំនុំរឿងរដ្ឋប្បវេណី។
លេខ ១៩៦ ចុះថ្ងៃទី ២៥/០៣/២០១៦។

រីឯនៅសាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបងវិញ ការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អនីតិសង្វាសក៏មានការទទួលស្គាល់ទ្រព្យរួម អនុលោមតាមមាត្រា៩៧៣ ហើយការបែងចែកទ្រព្យទៀតសោតគឺ បានអនុលោមតាមមាត្រា៩៨០ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីផងដែរ[165]។ ទោះបីមានការធ្វើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ធ្វើឡើងដោយដើមចោទក្នុងសំនុំរឿងដដែល តុលាការនៅតែធ្វើការសម្រេចសេចក្តីបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ អនីតិសង្វាសជនដោយអនុលោមតាមមាត្រា ៩៨០ នេះដដែល[166]។

ដូចគ្នានេះដែរ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅសាលាដំបូងខេត្តព្រះសីហនុ ក្នុងករណីការបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អនីតិសង្វាស តុលាការក៏បានយកបញ្ញត្តិស្តីពីទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធនៅក្នុងក្រមរដ្ឋប្បវេណីមកដោះស្រាយផងដែរ[167]។

ខ. ការសម្រេចសេចក្តីករណីគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យ

ដូចគ្នានេះដែរ នៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅក្នុងតុលាការខេត្តព្រៃវែង តុលាការនឹងមិនចេញសាលក្រមនោះទេ ក្នុងករណីគ្មានបណ្តឹងទាមទារឲ្យបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិពីភាគី។ ដូចមានចែងក្នុងច្បាប់ តុលាការមិនអាចចេញសាលក្រមចំពោះចំណុចណាមួយដែលគូភាគីមិនបានសុំ ឬទាមទារនោះឡើយ ហើយច្បាប់បានកំណត់ថាតុលាការត្រូវចេញសាលក្រមចំពោះតែការទាមទារទាំងឡាយដែលធ្វើឡើងដោយភាគីតែប៉ុណ្ណោះ[168]។

៣.២.២.២.៣ ការសម្រេចសេចក្តីលើការកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

ក. ករណីមានបណ្តឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

នៅក្នុងការអនុវត្តរបស់តុលាការ ករណីមានបណ្តឹងទាមទារកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាក្នុងរឿងក្តីអនីតិសង្វាស តុលាការនឹងអនុលោមតាមមាត្រា ១០៣៨ ករណីការទាមទារអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូនដែលម្តាយមិនទាន់បានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍។ បើយោងតាមកថាខណ្ឌទី២ និងទី ៣ នៃមាត្រាដដែលនេះ ឪពុកអាចប្រើប្រាស់អំណាចមេបាចំពោះកូនដែលខ្លួនបានទទួលស្គាល់បានលុះត្រាតែមានការយល់ព្រម និង កំណត់យកឪពុកនោះជាអ្នកមានអំណាចមេបាក្រោយការពិភាក្សារបស់ឪពុកម្តាយទាំងសងខាង ប៉ុន្តែប្រសិនបើពុំអាចសម្រេចបាន ឬមិនអាចធ្វើការពិភាក្សាបាន នោះតុលាការត្រូវកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាតាមការទាមទាររបស់ឪពុក ឬម្តាយរបស់កូន។

---

[165] សាលក្រមរដ្ឋប្បវេណីលេខ ៣៧៩ (ជ) របស់សាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង ចុះថ្ងៃទី២៨/០៧/២០១៦ នៃសំនុំរឿងរដ្ឋប្បវេណី។
លេខ ១៩៦ ចុះថ្ងៃទី ២៥/០៣/២០១៦។

[166] សាលដីកាលេខ ០៩ ក្រ III ″ន” របស់សាលាឧទ្ធរណ៍ ចុះថ្ងៃទី០៤ /០៧/២០១៧ នៃ សំនុំរឿងរដ្ឋប្បវេណីលេខ ៦៥៨ ចុះថ្ងៃទី ២៨/១២/២០១៦។

[167] ចក សម្បត្តិ, *អនីតិសង្វាស* (ភ្នំពេញ,២០១៤), ៦៨។

[168] ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦, មាត្រា១៨២។

ដូចនេះក្នុងករណីមានបណ្ដឹងទាមទារឲ្យកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាពីភាគី នោះតុលាការនឹងធ្វើការសម្រេចកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា ដោយធ្វើការពិចារណាដោយផ្អែកទៅលើចំណុចផ្សេងៗពាក់ព័ន្ធនឹងផលប្រយោជន៍របស់កូន[169]។

ត្រង់ចំណុចនេះ តុលាការនឹងពិនិត្យទៅលើស្ថានភាពរបស់ឪពុកម្ដាយ និងស្ថានភាពរបស់កូន។ ស្ថានភាពដែលតុលាការនឹងពិនិត្យចំពោះឪពុកម្ដាយ រួមមាន៖ សមត្ថភាពនៃការថែទាំ (អាយុ អត្តចរិត ការអប់រំ ស្ថានភាពសុខភាព) បរិស្ថានគ្រួសារ ផ្នែកសតិអារម្មណ៍ និងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច (បរិស្ថាននៃទ្រព្យសម្បត្តិ ប្រាក់ចំណូល មុខរបរ ការរស់នៅ ជីវភាព) បរិស្ថាននៃលំនៅដ្ឋាន បរិស្ថាននៃការអប់រំ ស្ថានភាព ឬ អតីតភាពនៃការថែទាំកូនកន្លងមក ទ្រព្យសម្បត្តិដែលមាននៅក្នុងផ្ទះ ការជួយគាំទ្ររបស់សាច់ញាតិជាដើម។ រីឯស្ថានភាពខាងកូនវិញ តុលាការនឹងធ្វើការពិចារណា នូវអាយុ ភេទ ស្ថានភាពនៃការវិវត្តខាងផ្លូវកាយ និងផ្លូវចិត្តរបស់កូន ស្ថានភាពនៃការបន្សាំនឹងបរិស្ថាន ការបន្សាំនឹងការផ្លាស់ប្ដូរ បរិយាកាស ឆន្ទៈរបស់កូន ទំនាក់ទំនងខាងអារម្មណ៍រវាងឪពុកម្ដាយ និងសាច់ញាតិជាដើម[170]។

ហេតុនេះហើយ ជាការអនុវត្តទូទៅនៅក្នុងតុលាការកម្ពុជា ក្នុងករណីដែលកូនអាចនិយាយបាន និង ដឹងខុសត្រូវត្រឹមកម្រិតមួយដែលចៅក្រមជឿទុកចិត្តបាន នោះចៅក្រមនឹងផ្អែកលើការសម្រេចចិត្តរបស់កូនថាស្ម័គ្រចិត្តរស់នៅជាមួយភាគីម្ដាយ ឬ ឪពុក នេះបើយោងតាមមាត្រា ២២ កថាខណ្ឌទី៤ នៃច្បាប់ស្ដីពីនីតិវិធីបណ្ដឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល។

ខ. ករណីគ្មានបណ្ដឹងកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបា

បើតាមរបាយការណ៍សិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់លោក ប៊ុន រតនៈ ជាសិស្សចៅក្រមជំនាន់ទី៧ នៃរាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ ករណីនេះមិនធ្លាប់កើតមានឡើងក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្ដែងក្នុងតុលាការខេត្តព្រៃវែងនោះទេ ដោយហេតុថារាល់បណ្ដឹងទាក់ទិននឹងការបំបែកអនីតិសង្វាស គូភាគីដែលមានកូនតែងតែទាមទារ ឬ ស្នើសុំឲ្យតុលាការធ្វើការសម្រេចកំណត់អ្នកមានអំណាចមេបាទៅលើកូនៗរបស់ពួកគេជានិច្ច។

ម្យ៉ាងទៀត តុលាការតែងតែរំលឹកដល់គូភាគីលើបញ្ហានេះ ដោយឲ្យភាគីបន្ថែមនូវកម្មវត្ថុក្នុងបណ្ដឹង ក្នុងករណីដែលគូភាគិមិនបានទាមទារ ឬស្នើសុំតុលាការឲ្យកំណត់ពីអ្នកមានអំណាចមេបា

---

169 ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្ដីលើរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២៤-២៥។

170 Higashio Kazuyuki, "ការអនុវត្តជាក់ស្ដែងនៃការលែងលះ" (វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវទូទៅអំពីច្បាប់, ១៥ មីនា ២០១៨)។

ព្រោះធ្វើដូចនេះ បញ្ហារបស់ភាគីត្រូវបានដោះស្រាយបានចប់ចុងចប់ដើម [171]។

[171] ប៊ុន រតនៈ, *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* (ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ, ២០១៨), ២២។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សរុបសេចក្តីមក អនីតិសង្វាសគឺ ស្ថានភាពរបស់បុរសនារីដែលរស់នៅជាមួយគ្នាដូចជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់ គ្រាន់តែគ្មានការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ក៏ប៉ុន្តែពួកគេមានឆន្ទៈរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍។ សព្វថ្ងៃ អនីតិសង្វាសនៅតែជាបញ្ហាប្រឈមមួយនៅក្នុងសង្គមកម្ពុជា ដោយសារទំនាក់ទំនងប្រភេទនេះមិនត្រូវបានច្បាប់ទទួលស្គាល់ថាជាប្តីប្រពន្ធស្របច្បាប់។ ក៏ប៉ុន្តែ មិនមានន័យថាចំណងអនីតិសង្វាសត្រូវបានទទួលការរើសអើង ក្នុងការទទួលបានសេវាយុត្តិធម៌ពីតុលាការ ឬមិនត្រូវបានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ពីរដ្ឋនោះទេ។

ការសិក្សាពីអនីតិសង្វាស ជាមួយនឹងសញ្ញាណ លក្ខខណ្ឌ អានុភាព និងការរំលាយអនីតិសង្វាសពិតជាមានសារៈសំខាន់ចំពោះអ្នកច្បាប់ ដោយហេតុថា ទោះបីជាចំណងមួយនេះមិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ ឬ គ្មានវិធានគតិយុត្តគ្រប់គ្រងទំនាក់ទំនងប្រភេទនេះក៏ពិតមែន ក៏ប៉ុន្តែយើងសង្កេតឃើញថា ប្រជាជនកម្ពុជាមួយចំនួនធំនៅតែបន្ត ឬ ជ្រើសយកការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសសម្រាប់ជីវិតគូរបស់ពួកគេ ដោយសារកង្វះខាតការយល់ដឹងផ្នែកច្បាប់ និងមូលហេតុផ្សេងៗ។

ខុសគ្នាពីចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ដែលច្បាប់បានការពារ និង កំណត់យ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងវិធានគតិយុត្តនានា ដូចជាច្បាប់ឯកពន្ធភាព ក្រមរដ្ឋប្បវេណីជាដើម អនីតិសង្វាសមិនមានវិធានគតិយុត្តណាមួយបានចែង និង គ្រប់គ្រងលើចំណងមួយបែបនេះនោះទេ។ លើសពីនេះទៅទៀត សហព័ទ្ធស្របច្បាប់មិនត្រឹមតែទទួលបានការការពារពីច្បាប់ប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែពួកគេបានទទួលនូវសិទ្ធិពិសេសមួយចំនួន (អភ័យឯកសិទ្ធិគ្រួសារ ការអាស្រ័យនូវទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែកជាដើម) ដែលច្បាប់បានផ្តល់ឲ្យ។ រីឯអនីតិសង្វាសវិញមិនទទួលបានសិទ្ធិពិសេសនេះនោះឡើយ។

ជាលទ្ធផល បញ្ហា និង វិវាទគតិយុត្តតែងកើតមានឡើង នៅពេលដែលជីវិតគូនៃប្តីប្រពន្ធអនីតិសង្វាសឈានដល់ទីបញ្ចប់ ឬឈានដល់ការបែកបាក់គ្នា ដោយហេតុថាអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវបានបញ្ចប់ដោយការលែងលះនៅតុលាការ និងមាននីតិវិធីច្បាស់លាស់ដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា រីឯការលែងលះមិនអាចធ្វើឡើងចំពោះករណីអនីតិសង្វាសនោះទេ ដោយហេតុថាច្បាប់មិនបានកំណត់។ ក៏ប៉ុន្តែពួកគេនៅតែទទួលបានដំណោះស្រាយ និងសម្រេចសេចក្តីដោយឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់តុលាការ នៅពេលដែលបណ្តឹងទាមទារឲ្យបញ្ចប់អនីតិសង្វាសត្រូវបានបញ្ជូនដោយគូភាគីអនីតិសង្វាសទៅតុលាការ។

ទោះបីជានៅក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង បណ្តឹងរបស់អនីតិសង្វាសនៅតែទទួលបានដំណោះស្រាយពីតុលាការក៏ពិតមែន យ៉ាងណាមិញ យើងសង្កេតឃើញចំណុចរួមពីរ៖ ទី១ គឺការមិនឯកភាព

គ្នាលើការបកស្រាយ ឬ ទទួលស្គាល់ចំណងអនីតិសង្វាសពីសំណាក់ក្រុមអ្នកច្បាប់ និងតុលាការ និង ទី២ គឺការបកស្រាយអានុភាពរបស់អនីតិសង្វាសដូចនឹងអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ឬ ការយកបញ្ញត្តិស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់មកបកស្រាយចំពោះចំណងអនីតិសង្វាស។

ទោះបីជាការធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយតុលាលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស និង ការដោយយកបទបញ្ញត្តិអាពាហ៍ពិពាហ៍មកបកស្រាយលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាសត្រូវបានគេមើលឃើញថាខុសពីនីតិវិធីច្បាប់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ការដោះស្រាយបណ្តឹងក្នុងរឿងក្តីអនីតិសង្វាស ដោយឈរទៅលើគោលការណ៍សមធម៌របស់ចៅក្រមបានរួមចំណែកដោះស្រាយវិវាទគ្រួសារជាច្រើនដល់ប្តីប្រពន្ធដែលរស់នៅបែបអនីតិសង្វាស ដោយហេតុថាការយល់ដឹងផ្នែកច្បាប់របស់ប្រជាពលរដ្ឋយើងនៅមានកម្រិត ហើយប្រសិទ្ធភាពនៃការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋានមិនទាន់ត្រូវបានបញ្ជ្រាបឲ្យទូលំទូលាយជាដើម។

អនុសាសន៍

តាមរយៈការស្រាវជ្រាវ និងពិភាក្សាលើប្រភពឯកសារផ្សេងៗរួចមក យើងសង្កេតឃើញពីភាពមិនចុះសម្រុងគ្នា ឬ ការមិនឯកភាពគ្នាក្នុងការបកស្រាយ និងទទួលស្គាល់ចំណាងអនីតិសង្វាសពីសំណាក់ក្រុមអ្នកច្បាប់ និងតុលាការបច្ចុប្បន្ន នៅក្នុងស្ថានភាពនៃអវត្តមាននៃវិធានគតិយុត្តស្ដីពីអនីតិសង្វាសនេះ។

ដើម្បីបញ្ចប់នូវវិវាទខាងផ្លូវច្បាប់ ក៏ដូចជាភាពចម្រូងចម្រាស់ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៅក្នុងតុលាការ ចំពោះចំណងអនីតិសង្វាស ភាគីពាក់ព័ន្ធគួរតែខិតខំបន្ថែម និងរួមចំណែកក្នុងការធ្វើឲ្យល្អប្រសើរនូវបញ្ហាអនីតិសង្វាសនេះ តាមរយៈ៖

១. ការបង្កើនការផ្សព្វផ្សាយ និងអប់រំអំពីសារៈសំខាន់នៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងផលវិបាកនៃការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាស

ជំរុញឲ្យមានការបង្កើនការផ្សព្វផ្សាយ និង អប់រំឲ្យបានច្រើន និងប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពអំពីសារៈប្រយោជន៍នានានៃការបង្កើតអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ និងផលវិបាកផ្នែកច្បាប់ក្នុងការរស់នៅបែបអនីតិសង្វាសដល់ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅបន្ថែមទៀត ពីលើសកម្មភាពបច្ចុប្បន្ន ជាពិសេសនៅតាមបណ្ដាលខេត្ត និងទីប្រជុំជនដាច់ស្រយាល។

២. ការពន្លឿននីតិវិធីនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋាននានា

នីតិវិធីនៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅតែមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញចំពោះពលរដ្ឋ ដោយហេតុថាត្រូវឆ្លងកាត់ដំណាក់កាលមួយចំនួន មុនឈានដល់ការចុះសំបុត្របញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅឃុំសង្កាត់។

ការចូលរួមយ៉ាងសកម្មពីមន្ត្រីអត្រានុកូលដ្ឋានក្នុងការពន្លឿនការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ជូនពលរដ្ឋ តាមរយៈការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬអេតាស៊ីវិលជូនពលរដ្ឋដោយផ្ទាល់នៅរោងការ ឬ កន្លែងប្រារព្ធអាពាហ៍ពិពាហ៍របស់ប្ដីប្រពន្ធថ្មីថ្មោងភ្លាមៗតែម្ដង ជាវិធានការដ៏ល្អដូចបានឃើញកន្លងមក។ ការធ្វើបែបនេះ គឺដើម្បីជៀសវាងការខកខាននៃការចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬការប្រងើយកណ្ដើយរបស់សហាព័ទ្ធក្នុងការមកបំពេញបែបបទនៅសាលាឃុំសង្កាត់។

៣. ការកំណត់និយមន័យ លក្ខខណ្ឌ អានុភាព និងនីតិវិធីនៃការបញ្ចប់អនីតិសង្វាសឲ្យបានច្បាស់លាស់ក្នុងច្បាប់

ដោយសារសព្វថ្ងៃនេះ វិវាទផ្លូវច្បាប់ និង ភាពមិនឯកភាពគ្នាក្នុងការបកស្រាយអំពីចំណងអនីតិសង្វាស គឺកំពុងកើតមានឡើងពីសំណាក់អ្នកច្បាប់ និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់នៅកម្ពុជា ដោយហេតុថាគ្មានវិធានគតិយុត្តណាមួយកំណត់អំពីបញ្ហាអនីតិសង្វាសឲ្យបានច្បាស់លាស់នោះទេ។ ដូចនេះ

ការកំណត់និយមន័យ លក្ខខណ្ឌ អានុភាព និង នីតិវិធីនៃការបញ្ចប់អនីតិសង្វាសឲ្យបានច្បាស់លាស់នៅក្នុងច្បាប់ គឺជាការចាំបាច់ និងជាដំណោះស្រាយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពមួយដែលនាំឲ្យមានការបកស្រាយចំណងអនីតិសង្វាសនេះដោយឈរលើនិយមន័យច្បាប់ និងគោលការណ៍រួម។

៤. ការប្រើប្រាស់គោលការណ៍ ឬមូលដ្ឋានច្បាស់លាស់រួមគ្នាមួយ ក្នុងការសម្រេចសេចក្ដីក្នុងរឿងក្ដីអនីតិសង្វាស

តាមរយៈការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និង ប្រភពឯកសារដែលបានពិភាក្សា យើងសង្កេតឃើញពីវត្តមាននៃការបកស្រាយ និង សម្រេចសេចក្ដីខុសៗគ្នាពីសំណាក់តុលាការ ឬ ចៅក្រម។ ដូចនេះ ភាគីពាក់ព័ន្ធ គួរពិនិត្យឡើងវិញពីបញ្ហាមួយនេះ តាមរយៈយន្តការ និង បទបញ្ញត្តិផ្សេងៗ ដើម្បីជម្រុញឲ្យមានការសម្រេចសេចក្ដីលើសំណុំរឿងអនីតិសង្វាសនេះ ដោយឈរលើមូលដ្ឋាន និងវិធានគតិយុត្តជាក់លាក់រួមគ្នាណាមួយ ក្នុងការធ្វើសេចក្ដីសម្រេចក្នុងរឿងក្ដីអនីតិសង្វាសនេះ នៅក្នុងស្ថានភាពអវត្តមាននៃវិធានគតិយុត្តស្ដីពីអនីតិសង្វាសនាពេលបច្ចុប្បន្ន។ ការធ្វើដូចនេះ គឺដើម្បីកាត់បន្ថយពីវិវាទក្នុងការដោះស្រាយតាមផ្លូវច្បាប់ និងការភាន់ច្រលំពីសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការ។

៥. ការចូលរួមពីប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូប ជាពិសេសនិស្សិតដែលកំពុងសិក្សាផ្នែកច្បាប់ក្នុងការចែករំលែកចំនេះដឹងផ្នែកច្បាប់ស្ដីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងអនីតិសង្វាស

ជាចុងក្រោយ ដើម្បីដោះស្រាយនូវបញ្ហាអនីតិសង្វាសនេះ ការចូលរួមតែពីអាជ្ញាធរពាក់ព័ន្ធ និង ស្ថាប័នរដ្ឋតែមួយ មិនអាចនាំមកនូវដំណោះស្រាយដ៏វិជ្ជមាន និងជោគជ័យនោះទេ ដោយហេតុថា វាទាមទារឲ្យមានការចូលរួម និងសហការគ្នាពីគ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួមទាំង អ្នកច្បាប់ និងនិស្សិតច្បាប់ផងដែរ ក្នុងការបញ្ជ្រាប និងផ្សព្វផ្សាយចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់ដល់អ្នកនៅជុំវិញខ្លួនតាមដែលអាចធ្វើទៅបាន ដូចជាការពន្យល់ណែនាំសមាជិកគ្រួសារ មិត្តភក្ដិ និងការបង្កើតកម្មវិធី ឬឯកសារអប់រំក្នុងបណ្ដាញទំនាក់ទំនងសង្គមដល់ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅជាដើម។ បន្ថែមពីនេះទៅទៀត ប្រជាពលរដ្ឋទូទៅ គួរព្យាយាម និងឆ្លៀតពេលវេលា ស្វែងយល់ពីបញ្ហាទាំងនេះដោយខ្លួនផងដែរ តាមរយៈការចូលរួមកម្មវិធីអប់រំផ្នែកច្បាប់ និងការណែនាំនានាពីសំណាក់អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ច ឬស្វះស្វែងសួរនាំនូវព័ត៌មានផ្នែកច្បាប់ពីអ្នកដែលយល់ដឹងលើបញ្ហានេះ ឬ ការសួរនាំពីអាជ្ញាធរឃុំសង្កាត់ដោយផ្ទាល់ជាដើម។ ដោយមានការចូលរួម និង សហការទាំងអស់គ្នាពីគ្រប់ភាគី ទើបបញ្ហាអនីតិសង្វាសអាចត្រូវបានដោះស្រាយដោយប្រសិទ្ធភាព ឬ កាត់បន្ថយក្នុងកម្រិតអតិបរមាបាន។

ឯកសារយោង

ច្បាប់ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

- រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, ២៤ កញ្ញា ១៩៩៣។
- ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៧០៦/០២១, ០៦ កក្កដា ២០០៦។
- ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ០៨ ធ្នូ ២០០៧។
- ក្រមពហ្មទណ្ឌ, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ៣០ វិច្ឆិកា ២០០៩។
- ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គតុលាការ, លេខ នស/រក/ម០៧១៤/០១៥, ១៦ កក្កដា ២០១៤។
- ច្បាប់ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/០៥១១/០០៧, ៣១ ឧសភា ២០១១។
- ច្បាប់ស្តីពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងគ្រួសារ, លេខ ៥៦ ក្រ, ២៦ កក្កដា ១៩៨៩។
- ច្បាប់ស្តីពីឯកពន្ធភាព, លេខ នស/រកម/១០០៦/០២៦, ២១ តុលា ២០០៦។
- នីតិវិធីនៃការចុះបញ្ជីកិច្ចសន្យាទ្រព្យសម្បត្តិប្តីប្រពន្ធ, លេខ កយ.ប្រក/១៣, ០៩ សីហា ២០១៣។
- ច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីបណ្តឹងទាក់ទងនឹងឋានៈបុគ្គល, លេខ នស/រក/ម០៦១០/០០៨, ០៨ មិថុនា ២០១០។
- អនុក្រឹត្យស្តីពីអត្រានុកូលដ្ឋាន, លេខ ១០៣ អនក្រ.បក, ២៩ ធ្នូ ឆ្នាំ២០០០។
- អនុក្រឹត្យស្តីពីការកែសម្រួលមាត្រា ៨ និងមាត្រា ៥៩ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ១០៣, លេខ ៦០ អនក្រ.បក, ២៤ មិថុនា ឆ្នាំ២០០០។
- អនុក្រឹត្យស្តីពីការកែសម្រួលមាត្រា ៥៩ថ្មីនៃអនុក្រឹត្យលេខ ៦០, លេខ ១៧ អនក្រ.បក, ១៤ មិថុនា ២០០៤។
- អនុក្រឹត្យស្តីពីការកែសម្រួលចំណុច ក និង ចំណុច ខ នៃមាត្រា ៥៩ ថ្មីស្ទួននៃអនុក្រឹត្យលេខ ១៧, លេខ ១០៦ អនក្រ.បក, ២៣ សីហា ២០០៥។
- អនុក្រឹត្យស្តីពីការកែសម្រួលចំណុច ក និង ចំណុច ខ នៃមាត្រា ៥៩ ថ្មីស្ទួននៃអនុក្រឹត្យលេខ ១០៦, លេខ ៨៩ អនក្រ.បក, ៣០ សីហា ២០០៦។
- សេចក្តីណែនាំរបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃស្តីពីការចុះសៀវភៅអត្រានុកូលដ្ឋានឲ្យមាននិរន្តរភាពក្រោយបញ្ចប់យុទ្ធនាការចុះបញ្ជីអត្រានុកូលដ្ឋានចល័ត, លេខ ០០៨ សណន, ១៨ ឧសភា ឆ្នាំ២០០៧។
- សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៥: គន្លឹះទី៧, ០៦ ឧសភា ២០១០។

- សាលដីកាតុលាការខ្មែរក្រហម, សំណុំរឿងកាំងហ្កេចអ៊ាវ ហៅឌុច, ចុះថ្ងៃទី30/03/2012, 328-333។

សៀវភៅ និងអត្ថបទផ្សេងៗ

- ចក សម្បត្តិ. ២០១៤. *អនីតិសង្វាស.* ភ្នំពេញ។
- ណូមូរ៉ា តូយ៉ូហ៊ីរ៉ូ. ២០១១. *សេចក្តីផ្តើមនីតិរដ្ឋប្បវេណី*, បោះពុម្ពលើកទី៥. ភ្នំពេញ។
- បាន លក្ខិណា និង រ៉ាត់ រ៉ាទី. ២០១៧. *ទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិនៃសហព័ទ្ធ និងអនីតិសង្វាស*. ភ្នំពេញ៖ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច។
- ប៊ុនរតនៈ. ២០១៨. *ការសម្រេចសេចក្តីលើរឿងក្តីអនីតិសង្វាស.* ភ្នំពេញ៖ រាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ។
- រុន ពុណ្ណារិទ្ធ. មេរៀនចងក្រង នីតិគ្រួសារ សម្រាប់ឆ្នាំសិក្សា ២០១៤ ដល់ ២០១៥។
- អ៊ីវ ប៉ូលី និង ចៅ ប៊ុនហួន. ២០១៥. *អនីតិសង្វាស.* កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារចម្រុះរបស់គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
- មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា, គ្រួសារឥន្ទធនូនៅកម្ពុជា (ភ្នំពេញ, ២០១៧)។
- ស៊ូ សោភា និង ទិត្យ ស៊ីដែត. ការរដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅថ្នាក់ជាតិ និងថ្នាក់ក្រោមជាតិ (ភ្នំពេញ៖ វិទ្យាស្ថានសភាកម្ពុជា, ២០១៥), ៤។
- សម្ព័ន្ធខ្មែរជំរឿន និងការពារសិទ្ធិមនិស្សលីកាដូ. បើគ្មានការផ្តន្ទាទោស គឺគ្មានការការពារះការឆ្លើយតបអំពើហឹង្សាក្នុងគ្រួសារនៅកម្ពុជា (ភ្នំពេញ, ២០១៧), ១៤។
- សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត, *វចនានុក្រមខ្មែរភាគទី២ (យ-អ),* (ការផ្សាយរបស់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិតកម្ពុជា, លេខ១៦៥, បោះពុម្ពគ្រាទី៥ ឆ្នាំ១៩៦៨), ទំព័រទី ១២៧៤។
- Code Civil Francais, (DALLOZ, 2014), article 518-8.
- Géralg Cornu, Association Henri Capitant, Vocabulaire Juridique (7éme Édition puf, 2005), page 927, le mot "Union".
- Higashio Kazuyuki. ២០១៨. ការអនុវត្តជាក់ស្តែងនៃការលែងលះ. វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវទូទៅអំពីច្បាប់, ១៥ មីនា។
- Sara. ២០១៦. លែងលះប្តីប្រពន្ធក្នុងសេវាសម្របសម្រួលក្រៅតុលាការវិវាទរួម៧០០៦ករណី សម្រេចលែងលះចំនួន៤៤៥ករណី. *កោះសន្តិភាព*, ៣០ ធ្នូ, https://kohsantepheapdaily.com.kh/article/111984.html?fbclid=IwAR11FK__ug8qG9kJr_uh8XROc0X4s-sg0HJLonDfxkbgozFvEo3sQL-GKg8 (បានចូលមើលចុងក្រោយ ១៣ មិថុនា ឆ្នាំ២០១៩)

ឧបសម្ព័ន្ធទី១

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

តាងនាមប្រជារាស្ត្រខ្មែរ
សាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង

សំណុំរឿងរដ្ឋប្បវេណី
លេខ:១៩៦ ចុះថ្ងៃទី២៥ ខែ
មិនា ឆ្នាំ២០១៦
សាលក្រមរដ្ឋប្បវេណី
លេខ:៣៧៥ (ជ)
ចុះថ្ងៃទី២៨.០៧.២០១៦

-បានបញ្ចប់ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់នាថ្ងៃទី១៤ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦ ។
-សាលក្រមប្រកាសជាសាធារណៈនៅថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦ ។

ចៅក្រមជំនុំជម្រះ

លោក [redacted] ជាចៅក្រមសាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង

ក្រឡាបញ្ជីសវនាការ

លោកស្រី [redacted] ជាក្រឡាបញ្ជីសាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង

រវាង ដើមចោទឈ្មោះ **A** ភេទប្រុស អាយុ៥១ឆ្នាំ ជាតិខ្មែរ មុខរបរ កក មានទីលំនៅក្រុមទី ១ ភូមិ ១ ឃុំ ១ ស្រុក ១ ខេត្តបាត់ដំបង។ ឪពុកឈ្មោះ **C** ម្តាយឈ្មោះ **D** (ស្លាប់) ប្រពន្ធឈ្មោះ **B** មានកូនចំនួន០២នាក់។

ចុងចម្លើយឈ្មោះ **B** ភេទស្រី អាយុ៤៥ឆ្នាំ ជាតិខ្មែរ មុខរបរ ខខ មានទីលំនៅក្រុមទី ១ ភូមិ ១ ឃុំ ១ ស្រុក ១ ខេត្តបាត់ដំបង។ ឪពុកឈ្មោ **E** (ស្លាប់) ម្តាយឈ្មោះ **F** (រស់) ប្តីឈ្មោះ **A** មានកូនចំនួន០២នាក់។

<u>កម្មវត្ថុបណ្តឹង</u>៖ប្តឹងសុំឲ្យតុលាការចេញសាលក្រមសម្រេចដូចខាងក្រោម៖
១- ឲ្យខ្លួនបានលែងលះពីចុងចម្លើយឈ្មោះ **B** ។
២.ឲ្យចុងចម្លើយ ជាអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូន:
- ឈ្មោះ **G** ភេទស្រី កើតថ្ងៃទី ១ ខែ ១ ឆ្នាំ ១ ។
៣. បែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមនៃគ្រួសារមាន ដីធ្លីលំនៅដ្ឋាន និងដីស្រែ។
៤. ឲ្យ ខ្លួនជាអ្នកទទួលបន្ទុកបង់ប្រាក់ប្រដាប់ក្តី។

នាពេលធ្វើនីតិវិធីទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់

- ការអះអាងរបស់ដើមចោទ **A** ....
  ភស្តុតាងបញ្ជាក់ការទាមទារ ៖ ....
- ការអះអាងរបស់ចុងចម្លើយ **B** ....

សំអាងហេតុ

១.ដើមចោទ និងចុងចម្លើយពិតជាបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ទៅតាមប្រពៃណីខ្មែរកាលពីឆ្នាំ១៩៩៧ ប្រាកដមែន ប៉ុន្តែពុំបានចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ទេ។ការណ៍ដែលគូភាគីពុំបានចុះបញ្ជីអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់បែបនេះគឺមានន័យថា គូភាគីពុំមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមច្បាប់ទេ គឺរស់នៅជាមួយគ្នាតាមបែបអនីតិសង្វាសប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះការប្តឹងសុំរបស់ដើមចោទត្រង់ចំណុចទី១ នៃពាក្យបណ្តឹងសុំលែងលះ គឺជាបណ្តឹងមិនស្របច្បាប់គប្បីតុលាការ សម្រេចលើកចោល តាមបទប្បញ្ញត្តិ មាត្រា ៨១ នៃក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

ដោយគូភាគីមិនមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់ ដូច្នេះគូភាគីមានសិទ្ធិពេញលេញក្នុងការរៀបអាពាហ៍ ពិពាហ៍តាមឆន្ទៈរបស់ខ្លួន ដោយគ្មានការជំទាស់ពីភាគីម្ខាងទៀតឡើយ។

២. ....
៣. ....
៤. ....
៥. ....
៦. ....

សេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់

១. លើកចោលចំណុចទី១ នៃកម្មវត្ថុបណ្តឹងរបស់ដើមចោទ តាមបញ្ញត្តិមាត្រា ៨១ ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ។ គូភាគីមានសេរីភាពជ្រើស រើសគូស្រករ និងអាចរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ តាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងក្នុងច្បាប់។

២. ក. កំណត់យកឈ្មោះ **B** ជាម្តាយជាអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូនឈ្មោះ **G** ភេទស្រី កើតថ្ងៃទី ១ ខែ ១ ឆ្នាំ ១ ។ តាមការព្រមព្រៀង។

ខ.ឲ្យដើមចោទចេញសោហ៊ុយចាំបាច់សម្រាប់ទទួលបន្ទុកគ្រប់គ្រងថែរក្សាកូនមួយនាក់នេះចំនួន XXXXXX រៀល (XXXXXX) ក្នុងមួយខែ រហូតដល់កូនមាននីតិភាពតាមការព្រមព្រៀង។

ឪពុកដែលមិនមានអំណាចមេបាក្រោយពេលលែងលះមានសិទ្ធិចូលជួប និងប្រាស្រ័យទាក់ទងជាមួយកូនបាន។ រីឯភាគី ដែលមានអំណាចមេបាត្រូវបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ភាគីម្ខាងទៀត។

យោងបទប្បញ្ញត្តិមាត្រា ១០៣៧ និងមាត្រា ១០៤០ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

៣.ក/ប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិរួមឲ្យទៅដើមចោទឈ្មោះ **A** មាន:

-ដីលំនៅដ្ឋានទំហំ XXXXXX នៅភូមិ....................។

បាត់ដំបង។

-ដីស្រែចំនួន XXXXXX នៅភូមិ....................។

តាមសំណូមពររបស់ដើមចោទ។

ខ/ ប្រគល់ទ្រព្យរួមឲ្យទៅចុងចម្លើយឈ្មោះ **B** មាន:

-ដីទំហំ XXXXXX និងផ្ទះសង់លើដី XXXXXX នៅភូមិ....................។

-ដីស្រែចំនួន XXXXXX នៅភូមិ....................។

តាមសំណូមពររបស់ដើមចោទ។

គ/ ប្រគល់ដីស្រែចំនួន XXXX ឲ្យកូនបង្កើតឈ្មោះ **H** ភេទស្រី អាយុ១៨ឆ្នាំ និងឈ្មោះ **G** ភេទស្រី កើតថ្ងៃទី ១ ខែ ១ ឆ្នាំ ១ ទទួលជាកម្មសិទ្ធិស្របច្បាប់តាមសំណូមពររបស់ដើមចោទ ដែលដីស្រែទាំងនោះស្ថិតនៅ:

-ភូមិ ....។
-ភូមិ ....។
-ភូមិ ....។

យោងតាមបទប្បញ្ញត្តិមាត្រា ៩៧៣ មាត្រា ៩៨០ ក្រមរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

៣. បង្គាប់ឲ្យដើមចោទទទួលបន្ទុកបង់ប្រាក់ប្រដាប់ក្តី។

យោងតាមបទបញ្ញត្តិមាត្រា៦៩ ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។

៤. សាលក្រមនេះឆ្លងកាត់ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់ និងប្រកាសជាសាធារណៈចំពោះមុខគូភាគី ។ បើកសិទ្ធិប្តឹងឧទ្ធរណ៍តាមច្បាប់កំណត់។

ចៅក្រម

ហត្ថលេខា និងត្រា

បានចម្លងត្រឹមត្រូវចេញពីមូលសាលក្រម
បាត់ដំបង,ថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦
ក្រឡាបញ្ជី

បានឃើញ

បាត់ដំបង,ថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦

ចៅក្រម

ឧបសម្ព័ន្ធទី២

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

សាលាឧទ្ធរណ៍

សំណុំរឿងរដ្ឋប្បវេណី
លេខ: ៦៥៨
ចុះថ្ងៃទី២៨-១២-២០១៦
សាលដីកា
លេខ:០៩ ក្រIII "ធ"
ចុះថ្ងៃទី០៥-០៧-២០១៧

តាមនាមប្រជារាស្ត្រខ្មែរ

សាលាឧទ្ធរណ៍ភ្នំពេញ

បានបញ្ចប់ការទាញហេតុផលដោយផ្ទាល់មាត់នៅថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៧

សមាសភាពក្រុមប្រឹក្សា

លោកស្រី [redacted] ជាប្រធានក្រុមប្រឹក្សា

លោកស្រី [redacted] ជាចៅក្រមប្រឹក្សា

លោក [redacted] ជាចៅក្រមប្រឹក្សា

តំណាងមហាអយ្យការ

លោក [redacted] ជាព្រះរាជអាជ្ញា

ក្រឡាបញ្ជី

លោកស្រី [redacted] ជាក្រឡាបញ្ជី

១/អត្តសញ្ញាណរបស់គូភាគី

-ដើមចោទ **A** ភេទប្រុស អាយុ ៥១ឆ្នាំ ជាតិខ្មែរ មុខរបរ កក
មានទីលំនៅក្រុមទី ១ ភូមិ ១ ឃុំ ១ ស្រុក ១ ខេត្តបាត់ដំបង ។ (ចុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍)

-ចុងចម្លើយឈ្មោះ **B** ភេទស្រី អាយុ ៤៥ឆ្នាំ ជាតិខ្មែរ ខខ
មានទីលំនៅក្រុមទី ១ ភូមិ ១ ឃុំ ១ ស្រុក ១ ខេត្តបាត់ដំបង ។ (ដើមបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍)

២/ខ្លឹមសារនៃការទាមទារ

ដើមចោទប្តឹងសុំឱ្យតុលាការចេញសាលក្រមសម្រេចដូចខាងក្រោម:

១.ឱ្យខ្លួនបានលែងលះពីចុងចម្លើយឈ្មោះ **B** ។

២.ឱ្យចុងចម្លើយជាអ្នកមានអំណាចមេបាលើកូន៖

-ឈ្មោះ **F** ភេទស្រី កើតថ្ងៃទី ១ ខែ ១ ឆ្នាំ ១ ។

៣.បែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមនៃគ្រួសារមានដីធ្លីលំនៅដ្ឋាន និងដីស្រែ ។

៤.ឱ្យខ្លួនជាអ្នកទទួលបន្ទុកបង់ប្រាក់ប្រដាប់ក្តី ។

៣./ អំពីអង្គហេតុ

- ……………………………………………
- ……………………………………………

នាពេលទាញហេតុផលផ្ទាល់មាត់

- ……………………………………
- ……………………………………

សំអាងហេតុ

១-……………………………………………
២-……………………………………………

៣-ផ្អែកតាមសេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ភាគី និងភស្តុតាងក្នុងសំណុំរឿងឃើញថា៖ ដើមចោទ និងចុងចម្លើយបានរស់នៅជាមួយគ្នាជាអនីតិសង្វាស ។ ក្នុងការរស់នៅជាអនីតិសង្វាសនេះ ដើមចោទ និងចុងចម្លើយមានកូន០២នាក់ កូនទី១ឈ្មោះ ……។

៤-ចុងចម្លើយទទួលស្គាល់ថា៖ ទ្រព្យសម្បត្តិដែលមានដូចការអះអាងក្នុងពាក្យបណ្តឹងរបស់ដើមចោទគឺជាទ្រព្យរួម និងសុំឱ្យក្រុមប្រឹក្សាសម្រេចប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិរួមទាំងអស់ឱ្យទៅកូនទាំងពីរនាក់ ។

៥-ចំណុចវិវាទគឺ ចុងចម្លើយសុំឱ្យប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិរួមទាំងអស់ឱ្យទៅកូនទាំងពីរនាក់ ។ ដើមចោទសុំឱ្យក្រុមប្រឹក្សាសម្រេចបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួមដូចក្នុងសាលក្រមរបស់សាលាដំបូង ។

៦-មាត្រា ៩៨០ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុចខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងថា “*បន្ថែមពីលើទ្រព្យសម្បត្តិដោយឡែក សហព័ទ្ធនីមួយៗ មានសិទ្ធិទទួលយក ១ភាគ២(មួយភាគពីរ) នៃទ្រព្យសម្បត្តិរួម ។ ប៉ុន្តែ បើមានករណីពិសេស និងមានការទាមទាររបស់ប្តីប្រពន្ធណាម្ខាង តុលាការក៏អាចបែងចែកទ្រព្យសម្បត្តិរួម ដោយពិចារណាទៅលើស្ថានភាពផ្សេងៗដូចជា ទំហំនៃការបរិច្ចាគរបស់ភាគីនីមួយៗ ទំហំនៃការបរិច្ចាគរបស់ភាគីនីមួយៗចំពោះលទ្ធកម្មនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ការថែរក្សា ឬ ការបង្កើតទ្រព្យ អំឡុងពេលអាពាហ៍ពិពាហ៍ កម្រិតជីវភាពរស់នៅក្នុងពេលមានចំណងអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាយុ ស្ថានភាពផ្លូវចិត្តនិងផ្លូវកាយ វិជ្ជាជីវៈ ប្រាក់ចំណូល លទ្ធភាពធ្វើការងាររបស់ភាគីនីមួយៗ និងផលប្រយោជន៍របស់កូន ជាអាទិ៍ ។*” ហេតុនេះការអះអាងរបស់ចុងចម្លើយ សុំឱ្យសភារដ្ឋប្បវេណីនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ ធ្វើការបែងចែកដោយប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិរួមទាំងអស់ឱ្យទៅកូននោះ ជាការពុំត្រឹមត្រូវទេ ព្រោះផ្ទុយនឹងមាត្រា ៩៨០ កថាខណ្ឌទី២ ចំណុចខ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ។

៧-……………………………………………។
៨-……………………………………………។
៩-……………………………………………។

សេចក្តីសម្រេចបញ្ចប់

១.ច្រានចោលបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៦ របស់ចុងចម្លើយឈ្មោះ សោ ហៀត ។

២.តម្កល់សាលក្រមរដ្ឋប្បវេណីលេខ: ៣៧៤ (ជ) ចុះថ្ងៃទី២៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦ របស់សាលាដំបូងខេត្តបាត់ដំបង ទុកជាបានការ ។

៣-ប្រាក់ប្រដាប់ក្តីនៅសាលាឧទ្ធរណ៍ ជាបន្ទុករបស់ចុងចម្លើយ ។

សាលដីកានេះបានប្រកាសជាសាធារណ: នៅថ្ងៃទី០៤-០៧-២០១៧ ។

សាមីភាគីមានសិទ្ធិប្តឹងសាទុក្ខរយៈពេល ១ខែគិតពីថ្ងៃបានទទួលការបញ្ជូនសាលដីកានេះ ។

ក្រឡាបញ្ជី	ចៅក្រមប្រឹក្សា	ប្រធានក្រុមប្រឹក្សា
ហត្ថលេខា	ហត្ថលេខា	ហត្ថលេខា

បានចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម

ភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី ... ខែ ... ឆ្នាំ២០១៧

ក្រឡាបញ្ជី

បានឃើញ

ប្រធានក្រុមប្រឹក្សា